

P. Vladimír Jeřábek

**ČTENÍ O PALADIU
ZEMĚ ČESKÉ**

ŮTENÍ O PALADIU ZEMĚ ČESKÉ

P. VLADIMÍR JEŘÁBEK C. Ss. R.

o Paladiu země České

Nakladatelství Brněnské tiskárny v Brně

Imprimi potest.

Pragae, die 21. Julii 1946.

P. FRANCISCUS SUCHOMEL C. Ss. R.,
Sup. Prov.

Nihil obstat.

Msgre FRANCISCUS VŠETEČKA,
Censor ex offio.

Imprimatur.

Nro 12737. Brunae, die 14. Septembris 1946.

Dr CAROLUS SKOUPÝ,
Episcopus.

Spisovatel se podrobuje dekretu papeže Urbana VIII.

Paladium země České

*N*ení místa srdci katolického Čecha-
dražšího nad Starou Boleslav,

není klenotu v zemi České vzácnějšího
nad nepatrný, skromný, ale při tom tolik památný
obrázek Bohorodičky,

jenž s úctou jest chován a s láskou vyhledáván od
tisíců v mariánské svatyni staroboleslavské.

Po staletí již k sobě poutá jich pozornost a důvěru.

K němu spěchával náš lid v dobách ra-
dostných, i ve chvíli smutku a úzkosti. Od něho
čekal svoji záchranu, když šlo o jeho bytí a nebytí,
jej proto i nazval Paladiem — záštitou země České.

Tato kniha podává historii tohoto obrázku,
historii tak podivuhodnou, že v jejím svitu bledne
všechny věhlas i nejproslulejších světových obrazů mari-
ánských, jako jsou díla Rafaelova, Murillova, fra Ange-

lica, Dürrerova a j., historii, psanou brzy krví a slzami, brzy opět plnou úsměvu a radosti, historii největší slávy a nejhlubšího ponížení, historii těsně spjatou s dějinami České země i národa.

Kéž tento spisek zanítí mnohá srdce česká větší úctou a láskou k Tě, jejíž Srdce bilo vždy láskou k českému lidu, aby se tak i zde vyplnilo prostulé slovo největšího historika Staré Boleslavi Bohuslava Balbína, jenž napsal: „Milá byla vždy Maria Panna Čechům, milí budou i Čechové Panně Marii.“

Psáno pro paměť budoucím, pro slávu Mariinu.

I.

Staroboleslavský obraz P. Marie, zvaný Paladiem země České, jest bezesporu prastarého původu. A snad právě proto nevíme o jeho vzniku nic dějinně bezpečného. Možno tu spoléhati pouze na lidové podání, jež na Boleslavsku a zvláště v kraji kolem Mělníka jest neobyčejně živé, potom na různé posvátné pověsti, jež jistě v sobě obsahují aspoň zrnečko pravdy. Tyto, jak tomu obyčejně u pověstí bývá, v podrobnostech se od sebe sice liší, ale všecky se shodují v tom, že proslulý staroboleslavský relief sahá dobou svého vzniku až do doby sv. Metoděje, sv. Ludmily a sv. Václava.

Jedna z legend vypravuje: Když sv. Metoděj spolu se svým bratrem Cyrilem přišel na Moravu, pokřtil tam mimo jiné i českého knížete Bořivoje. Brzy poté se věrozvěst odebral přímo do Čech, kde v křesťanství vyučil a pokřtil také manželku Bořivojovu sv. Ludmilu. Po křtu, dle některých pověstí, dal prý jí na památku obrázek P. Marie, uctíváný nyní ve Staré Boleslavi. Dle jiné legendy sv. Ludmila sama

dala sv. biskupovi svoje pohanské modly, jež před tím uctívala, zvláště jednu z nich, jež se nazývala Krosina a byla celá z ryzího zlata. Modly byly rozlity a ze směsice takto vzniklé zhotoveno potom různé nářadí, potřebné ke konání křesťanských bohoslužeb, mezi jiným i obraz P. Marie, který sv. Metoděj sám posvětil a věnoval nově pokřtěné kněžně. Sv. Ludmila odnesla si obrázek jako vzácnou památku na svůj hrad Tetín, kde jej vroucně po celý svůj život uctívala. Před ním vytrpěla též mučednickou smrt. Po ní zdědil obrázek její vnuk Václav, kterého vychovala v úctě mariánské. I on jej měl takořka ustavičně při sobě. Kdykoliv konal větší nebo důležitější cestu, dal obraz Bohorodičky, zavěšený dle východního zvyku na kopí, nésti v čele vojska. Obraz nesl obyčejně sluha světcův bl. Podiven, a to i tehdy, když sv. Václav táhl válečně proti odbojnému zlickému vévodovi Radslavovi, jenž zastrašen známým zázrakem, poddal se dobrovolně knížeti pražskému. Jinak míval světec obraz na prsou. Když byl později ve Staré Boleslavi úkladně zavražděn, byl i tento zbrcen jeho mučednickou krví. Věrný sluha bl. Podiven sňal mu jej tehdy s hrudi a dal se s ním před vrahy svého pána na útěk. Vida však, že svým nepřátelům asi neunikne,

aby obraz uchránil potupy, zakopal jej na vršku nedaleko Boleslavi, kde nyní stojí mariánská poutní svatyně, do země, a prchal dále. Nedaleko odtud na pokraji lesa byl však od svých pronásledovatelů dostižen a na stromě oběšen. Posvátný obraz pak odpočíval po dlouhá léta v zemi.

Za panování krále Vladislava I., okolo r. 1160, jakýsi rolník, který na tom místě měl svoje pole a na něm pracoval, obraz náhodou vyoral. Stalo se to takto: Koně, s kterými onen muž oral, náhle se na určitém místě zastavili a živou mocí nechtěli jíti kupředu, ano začali ustupovati zpět. Oráč stál chvíli zmaten a nerozhodný, potom jal se však koně bít, aby je přiměl k další práci. A tu, jak se pluh pohnul a hlouběji zaryl do země, objevil se v brázdě malý lesklý kovový obrázek P. Marie s Ježíškem v náručí. Muž vida jej, nesmírně se podivil. Nevěda však od koho a kdy byl sem tento obrázek ukryt, vzal jej s sebou do svého příbytku. Užasl však, když druhého dne ráno vstal a obrazu ve svém příbytku více nespatriil. A ještě více se podivil, když ztracený obraz našel brzy poté na místě, kde jej před tím byl vyoral. Vzal jej zpět do svého domu. Druhého dne však se obrázek zase objevil tam, odkud byl vzat. Totéž se opakovalo i třetího dne. Pln posvátné

hrůzy, nevěda, co by to mělo znamenati, vzal jej čtvrtého dne, zanesl kanovníkům do kostela sv. Václava a vyprávěl jim, co se mu přihodilo. Ti se tomu podivili a ihned umístili obraz ve své svatyni. Ale i odtud po dva dny za sebou vždy obraz tajemně zmizel a vrátil se na místo, kde byl nalezen. Tu ti nábožní a bohabojní kněží začali o celé věci přemýšleti důkladněji a nakonec rozhodli, že nejbl. Panna si dle všeho přeje, aby byla uctívána na tom místě, kde její obraz byl nalezen. A hned dali shromáždití potřebné kamení a cihly, aby tam pro obraz byla vybudována malá svatyně. Brzy byla dohotovena a posvátný obraz v ní na oltáři vystaven. Když se o této podivuhodné události dozvěděli okolní obyvatelé, začali skromnou svatynku častěji navštěvovati a tam Rodičku Boží uctívati. Takto počet ctitelů Matky Boží rychle se množil. A když brzy na to událo se na tom místě i několik podivuhodných uzdravení, začali lidé k obrazu Mariinu putovati v zástupech. — Potud legenda.

* * *

Co souditi o pravdivosti této legendy a o starobylosti Paladia vůbec?

Nutno hned předem říci, že stáří posvátného obrazu

není snadné vědecky určit. To proto, že důležité zápisy o kostele P. Marie ve Staré Boleslavi, jež sahají až do r. 1099, nepřízní časů a poměrů namnoze vzaly za své a skoro úplně byly zničeny. Můžeme si je domyslit jen na základě rozboru vlastností obrazu a některých jiných pozoruhodných okolností. Přímé prameny chybí úplně.

Všeobecně řečeno, o stáří Paladia ujaly se dva názory. Dle jedněch původní obraz Madony staroboleslavské, zvané v dnešní době Paladiem země České, pochází skutečně z doby cyrilometodějské, za válek husitských byl zničen a brzy poté mlčky nahrazen jiným, stejným. Druzí naopak, jako Podlaha, Šitler, Mádl, kladou vznik obrazu do doby těsně pohusitské. Historikové Stejskal a Cibulka dokonce soudí, že pochází až ze 16. stol. Jaké jest v té věci naše mínění? Jsou velmi závažné důvody, jež nás nutí k tomu, abychom se přiklonili — a to ne nerozumě — k názoru prvnímu.

I.

Jsou to především četné starobylé legendy, vztahující se na obraz P. Marie staroboleslavské, jež se již po staletí houževnatě udržovaly v lidu a jež již samy o sobě jsou nepřímým důkazem jeho prastarého původu.

Pokud je nám známo, honosí se Čechy a Morava asi 200 poutními mariánskými místy. Některá z nich, jako na př. Tuřany u Brna, bezesporu se vyznačují značným stářím, sahajícím hluboko do středověku — a přece o době jejich vzniku nevíme nic dějinně bezpečného. Jich počátek jest zahalen v šero posvátných pověstí a legend. Takovéto legendy nejen že nejsou na újmu jejich starobylosti, naopak udržují se po staletí mezi lidem, slouží svým trváním jako nepřímý důkaz značného stáří pro to které poutní místo nebo posvátný obraz. V každé takové legendě jest také aspoň jiskérka historické pravdy a jestliže nadto podobných legend udržuje se v různých krajích a v různých obměnách více, tvoří nepochybně základ, na němž možno vybudovati teorii o stáří a vzniku určitého poutního místa, po případě milostného obrazu tam uctívaného. Něco podobného možno říci i o Staré Boleslavi. Neznáme sice přesného data o jejím vzniku, jako poutního mariánského místa, mohli bychom však přece uvést řadu legend, jež již v 16. stol. měly patinu starobylosti a jež všechny se shodují v tom, že slavný mariánský relief, uctívaný dnes ve Staré Boleslavi pod jménem Paladia země České, pochází z doby sv. Metoděje, sv. Ludmily a sv. Václava. První, kdo je sebral a zaznamenal knižně, byl Kašpar

Arsenius z Radbusy, děkan a generální vikář arcibiskupa pražského. Učinil tak ve svém spisku, nadepsaném: „Pobožná knížka o bl. P. Marii“, a vydaném na Starém Městě Pražském u Pavla Sečia na počátku 17. stol. Celá kniha sestává z 15 kapitol. V jedenácti prvních jedná se o přednostech Matky Boží všeobecně, 12.—15. kapitola jsou věnovány na základě starých legend pojednání o tom, „kdy a kterak putování k obrazu bl. P. Marie do Staré Boleslavi začalo“.

Arsenius z Radbusy byl muž za svého života všeobecně vážený, pilný sběratel starých zpráv a rukopisů. Staří spisovatelé podávají mu nejlepší vysvědčení. Svoji knihu psal počátkem 17. stol., tedy v době, kdy sám již byl ve věku pokročilém. Znal jistě již od mládí staré legendy, mluvící o vzniku slavného mariánského reliefu, a byl by je sotva zaznamenal, kdyby nebyl přesvědčen o jejich starobylosti. Legendu o vy-orání našel dle vlastních slov „in vetustis membranis“ ve starých listinách.

2.

Pro vysoké stáří obrazu P. Marie staroboleslavské možno uvést ještě jiný závažný důvod. Jest to povšechný ráz reliefu, na němž Madona podobá se

silně obrazům řeckým, což by opět podporovalo domněnku, že obraz byl přinesen k nám od sv. Metoděje z Řecka. Obraz se nápadně též podobá staročeským Madonám u sv. Víta a v Zlaté Koruně, jejichž vznik sahá do doby předhusitské. Není vyloučeno, že tyto byly právě utvořeny dle něho.

Namítají sice někteří, že na starých obrazech řeckých a ruských bývá Ježíšek oděn rouchem, možno však k tomu poznamenati, že i v tom směru činí některé starobylé řecké obrazy výjimku.

3.

Velmi důležitým důkazem, svědčícím pro značné stáří Paladia, jest smíšenina kovů, z nichž jest relief ulit. Není totiž, jak se někteří domnívají, vytepán ze zlata, nýbrž ze zvláštní kovové směsi, zvané korintské mědi, z níž bývaly lity obrazy a předměty jen v nejstarších dobách. V tom ohledu nemá u nás obrazu sobě rovného. Pádnost tohoto důkazu jest zesílena ještě tím, co k tomu podotýká v citovaném již spise Arsenius z Radbusy. Vypravuje, že ještě za jeho věku, t. j. počátkem 17. stol., býval v pokladnici kostela sv. Václava ve St. Boleslavi pohárek, ulitý z téhož kovu jako staroboleslavský obraz. Nazýval se pohárem sv.

Václava a tvrdilo se o něm, že ho světec za svého života používal. Dnes ovšem již beze stopy zmizel. — Podobný kalich byl ještě na počátku 14. stol. na Mělníce. Býval nazýván kalichem sv. Ludmily, protože prý z něho sv. Metoděj podával kněžně sv. přijímání pod obojí. I tato číše byla z korintské mědi. Zmiňuje se o ní zvl. Bohuslav Bilejovský z Malina ve své Kronice české, vydané r. 1537 v Norimberku. Takových kalichů, křížů a jiných kostelních nádob, jež byly podobně jako Paladium ulity z korintské mědi, bývalo prý dle slov Balbína za starých časů v kolegiátní svatyni staroboleslavské více. Všecky jsou nepřímým důkazem vysokého stáří Paladia.

4.

Na jiný opět důvod, který rovněž svědčí pro vysoké stáří Paladia, upozorňuje známý staroboleslavský kanovník Msgre Málek ve svém krátkém, ale zajímavém článku o milostném obrazu P. Marie staroboleslavské, který uveřejnil v Kalendáři staroboleslavském r. 1946. V něm dovozuje: Kde je kostel zasvěcený P. Marii, tam jest i obraz mariánský. Máme určité zprávy, že přičiněním probošta Zbutka stával již koncem 11. stol. na místě dnešní mariánské svatyně

kostelík, zasvěcený P. Marii a sv. Jiří. Jistě byl tedy v něm již tehdy nějaký mariánský obraz. Bylo to snad dnešní Paladium? Zdá se, že ano. Nasvědčuje tomu aspoň tato okolnost: V knize Confirmationum čteme, že 12. července 1378 byl ustanoven za plebána u kostela P. Marie ve St. Boleslavi po smrti kněze Pavla Beneš ze Zahořan. Právo presentační náleželo děkanovi a kapitule kolegiátního kostela sv. Kosmy a Damiána. Knihy Confirmationum činí rozdíl mezi ecclesia — kostel a mezi capella — kaple. Dle toho by tedy již tehdy byl ve Staré Boleslavi kostel P. Marie, a to samostatná plebanie. A tu namane se otázka: „K čemu kostel, a to mariánský kostel ve Staré Boleslavi, když tam je velký kostel sv. Václava a celá kapitula, která mívala velký počet kanovníků?“ Vždyť Boleslav bývala malým městečkem a o duchovní potřeby řídkého obyvatelstva bylo více než s dostatek postaráno. Mimoděk přivádí nás to na myšlenku, že mariánská svatyně byla postavena k vůli milostnému obrázku, již tehdy uctívanému.

5.

Na konec uvedeme ještě důvod, jenž nasvědčuje tomu, že vznik posvátného obrazu nutno klásti do dob hodně

starých, když ne do doby cyrilometodějské, tedy aspoň do 14. až 15. stol. Jak známo, bylo v únoru 1632 Paladium odcizeno saskými žoldnéři a odvezeno ze St. Boleslavi do Prahy, kde bylo darováno plukovníku Hoffkirchovi. Tento dal je dopravit do Lipska jako vzácné rukojmí. Císařské úřady několikrát vyjednávaly s ním o vykoupení obrazu. Po několika marných pokusech vedlo konečně jednání ke kladnému výsledku. Hoffkirch stanovil jako výkupné za Paladium cenu na tehdejší poměry neslýchanou, 95.000 zlatých dukátů. A tato cena byla českým lidem a šlechtou skutečně vyplacena. Bylo to v r. 1638, kdy Česká země byla již dvacetiletou válkou úplně vysílena, obyvatelstvo co do počtu silně ztenčeno a častými vpády i nepřátelským drancováním úplně ochuzeno. A tento zbídačelý a do krajnosti ochuzený lid dovedl ještě sebrati téměř 100.000 ve zlatě, aby jimi vyplatil svoje Paladium! Byl by se k této těžké oběti odhodlal, kdyby se bylo jednalo o nějaký mariánský poutní obraz, jehož stáří bylo odhadováno na nějakých sto nebo dvě stě let, jak chtějí někteří historikové? To jest sotva myslitelné.

A tak myslíme, že se neodchýlíme příliš od historické pravdy, stanovíme-li nakonec, že památný mariánský relief ve Staré Boleslavi, zvaný od r. 1609 Paladiem

země České, pochází ve své podobě nejpravděpodobněji z 13. nebo 14. století. Je možné ovšem, že původní obraz byl v husitských válkách zničen, ale hned po nich nahrazen novou věrnou kopií nebo v původním poškozeném originále přepracován. Jeho tradice však rozhodně sahá do doby sv. věrozvěstů slovanských.

2.

Kromě legend, jež jednají o nalezení Paladia a jež svým obsahem spadají do 12. století, nemáme bohužel po celé 11., 12. a 13. století o mariánském obraze staroboleslavském žádných jiných zpráv. Tato okolnost ovšem není důkazem, že by Paladium v té době ještě neexistovalo. Staré zápisy a listiny z této doby, jak jsme již shora uvedli, a jak se později ještě obsírně zmíníme, vesměs se ztratily.

Je jisto, že již před r. 1052 na prostoře mezi nynější starou bránou a kostelem P. Marie bývalo dosti veliké předhradí, jež brzy mělo prostranné tržiště v místech dnešního náměstí, z něhož na severozápad šla ulice směrem nynější mělnické silnice. Obyvatelé tohoto předhradí byli poddanými kapituly. Asi uprostřed předhradí na mírném pahorku stála mariánská svatyně zbudována proboštem Zbutkem. Vedle ní byla kaplička, ve které byl chován poutní obraz. Tato kaplička se uchovala až do polovice 17. století, kdy byla zbořena. Sem k obrazu Matky Boží přicházeli lidé z nejbližšího okolí, aby se jí poklonili a u ní došli

pomoci a útěchy. Ve 14. století stal se mariánský kostelík farním. Kněze k němu dosazovali probošt a kapitula. Jiných zpráv z té doby o mariánském obrazu nemůžeme uvést.

Nadešla doba slavné vlády Otce vlasti Karla IV. V té době nabyla opět Stará Boleslav své bývalé slávy a věhlasu. Zbožný panovník z úcty k dědici České země, sv. Václavu, projevoval jí neobyčejnou přízeň, opravil ji do základů a zřídil v ní i královský palác, jehož později r. 1420 použil jako útulku král Zikmund se svým dvorem. Karel IV. se v Boleslavi dokonce i častěji zdržoval. Ještě v posledním roce svého života dal hradby staroboleslavské znovu opravovat. Že jeho pozornosti neunikla ani skromná mariánská svatyňka na předměstí a v ní památný relief Bohorodičky, jest více než pravděpodobné.

V době vlády Václava IV. pražský arcibiskup Jan, narozený na nedalekém Jenštejně, jistě častěji zavítal do Staré Boleslavi, zvláště když tudy projížděl na svůj hrad mělnický. Při tom ho obyčejně doprovázel jeho generální vikář Jan z Pomuku.

Starobylé lidové podání, jemuž nelze upřít jisté váhy, vypravuje, že slavný tento mučedník za neporušitelnost zpovědního tajemství ještě krátce před svou smrtí zavítal do Staré Boleslavi, aby se

tam u Matky Boží posílil vroucí modlitbou na nastávající zápas.

R. 1410 zavěšen na kostelíku P. Marie první zvon, který se dosud zachoval. Brzy poté vypukly války husitské, jež znamenají důležitou kapitolu v dějinách staroboleslavského Paladia.

Bylo to r. 1421, kdy t. zv. bratří Orebité táhli pod vedením Hynka Krušiny z Lichtenburku z kraje hradeckého Pražanům na pomoc. Na svém pochodu prošli i krajem boleslavským a dobyli jeho hradu, v němž se pak usadili Pražané. Kapitula již před tím prchla do Žitavy a Husité řádili ve Staré Boleslavi po svém. Že neušetřili ani proslulého obrázku staroboleslavského, zdá se býti velmi pravděpodobným. Snad jej tehdy zničili úplně a katolíci po válce jej nahradili novým obrazem, přesně ulitým dle původního.

R. 1437 po smrti krále Zikmunda vypukly v České zemi nové bouře. Kapitula byla tentokráte nucena hledati svoje útočiště až v Budíně, kam vzala také chrámový poklad a starobylý archiv. Tyto listiny nebyly do Staré Boleslavi nikdy již vráceny a tak utrpěla tato nenahraditelnou škodu.

Po svém návratu z Budína, za vlády Ladislava Pohrobka (1453—7), těšili se staroboleslavští kanovníci

krátkému klidu. V této době byl snad obraz P. Marie, zvaný nyní Paladiem, obnoven dle staršího přesného vzoru. Na věži mariánské svatyně zavěšen r. 1454 další zvon. Úcta k Rodičce Boží staroboleslavské začala se opět vzmáhati. Přišla však doba Jiřího z Poděbrad, který silně nadržoval straně „pod obojí“. Kapitula ztratila ze svého majetku za jeho doby velmi mnoho. Staroboleslavský hrad byl obsazen královským vojskem, podhradí však i s mariánským kostelem dostalo se do rukou králova důvěrníka Jindřicha z Michalovic, jemuž náleželo brandýské panství. Kanovníci byli nuceni uchýliti se zčásti na Moravu, zčásti do jižních a západních Čech, kde přebývali v Budějovicích a v Plzni. Jejich statky z velké části byly zabrány. Po smrti Jindřicha z Michalovic r. 1463 zdělila panství boleslavské jeho sestra Magdalena, jež byla provdána za pana Jaroše Tovačovského z Cimburka. Tento byl nejvyšším sudím království Českého, stál v čele strany „pod obojí“ a vytrvale bojoval proti straně katolické. Svoje náboženské názory také důsledně šířil mezi poddanými na svých panstvích, tedy i ve Staré Boleslavi. Tak nastala brzy v jejím obyvatelstvu velká změna náboženská. Poměry se ještě více přiostrily za druhé manželky Tovačovského, paní Johanky z Krajků. Ona to byla, jež

zavedla ve Staré Boleslavi a okolí Jednotu bratrskou, která se potom velmi rozšířila. Tyto neblahé náboženské poměry trvaly ve Staré Boleslavi až do r. 1555, kdy Arnošt Krajíř z Krajků pozbyl za pokutu panství brandýského, protože se zúčastnil v době války šmalaldské odboje proti Ferdinandu I. Panství brandýské a s ním i Stará Boleslav navždy připojeny ke komoře královské a jejich obyvatelstvo přivedeno zpět ke katolictví. Že tyto neurovnané poměry náboženské, trvající plných sto let, neblaze působily i na vývoj úcty k posvátnému obrazu staroboleslavskému, jest na bíle dni. Upadl skoro úplně v zapomenutí a skromná svatyněka i vedle stojící kostelík probošta Zbutka zvolna chátraly. Ke konci 15. století byly již ve stavu velmi ubohém. Leč ani v smutných těchto poměrech úcta k Panně Marii staroboleslavské nezanikla úplně. Přicházeli sem aspoň jednotlivci, aby se pomodlili před obrazem Rodičky Boží. O její svatyni zajímala se i šlechta, pokud smýšlela katolicky. Tak na příklad máme určitou zprávu, že roku 1499 šlechtic Píram Kapoun ze Svojkova dal mariánský kostelík důkladně opravit a zavěsil v něm svůj štít. A když nato v polovici 16. století Stará Boleslav přišla pod správu císařskou, situace začala se rychle zlepšovati. Kapitula staroboleslavská,

která se tu domohla aspoň zčásti svých práv, bděla pečlivě nad tím, aby různé náboženské sekty, v okolí rozšířené, co nejdříve vymizely. Za tím účelem také častěji zvali do Staré Boleslavi členy řádu jesuitského, který se tehdy v Čechách rychle šířil a získal si horlivostí svých členů nemalou zásluhu o rekatolisaci Čech. Jesuité, pracující v Čechách na obnovení víry katolické, používali k tomu mimo jiné i úcty mariánské, aby za její pomoci vzkřísili v srdcích lidu opět smýšlení katolické. Proto také ujali se i některých poutních mariánských míst, proslulých stářím a tradicí, hleděli je povznést a zavést u lidu na ně opět časté pouti. Tak podařilo se jim vzkřísiti na příklad nejstarší poutní místo na Moravě, Tuřany u Brna (z r. 1050), v Čechách Svatou Horu (z doby Karla IV.). V tom smyslu začali pracovati i ve Staré Boleslavi. Výsledek jejich námahy byl, že v druhé polovici 16. století přicházela z Prahy do Staré Boleslavi opět již dosti četná procesí. Stalo se tak po prvé, pokud víme, r. 1577 na svátek Zvěstování Panny Marie. Průvod, v němž bylo i mnoho šlechty a který vedli jesuité, vyšel z kostela sv. Jakuba a ubíral se zvolna za doprovodu císařské hudby a dvou set kopiníků ulicemi pražskými ke Staré Boleslavi. Poutníci modlili se střídavě růženec a zpívali litanie a mariánské hym-

ny, nedbajíce zamračených pohledů diváků jino-
věrců. Poutní ruch ve Staré Boleslavi velmi posílila
některá podivuhodná vyslyšení, jež se tehdy udála ve
Staré Boleslavi. Uvádíme zde aspoň jedno z nich.

R. 1588 Karel Compagnion, podkomoří Rudolfa II.,
nešťastným pádem s koně rozštípl si v noze kost po
celé délce. Nejzkušenější lékaři ho léčili, ale marně.
V této zoufalé situaci odebral se do Staré Boleslavi a
modlil se tam před obrazem Panny Marie tak dlouho,
dokud nepocítil značného ulehčení. Poté povstal a
k úžasu všech přítomných podivuhodně uzdraven, na-
vrátil se bez jakýchkoliv obtíží domů.

Brzy zaznamenána ve Staré Boleslavi opět čttná nová
vyslyšení. Staré Boleslavi počala se více všímati i do-
mácí šlechta. Byly to nejpřednější rody stavu pan-
ského i rytířského, jako Kolovratové, Martinicové,
Berkové, Pernštejnští, Šternberkové a více jiných.
Se vzrůstajícím katolickým vědomím v Čechách rostla
rychle i úcta a láska ke Staré Boleslavi a jejímu pa-
mátnému obrazu Bohorodičky.

3.

Koncem 16. a počátkem 17. století náboženská situace v Čechách, beztoho již neutěšená, se ještě více přiostrila. Mezi katolíky a stranou „pod obojí“ vládly tehdy tuhé třenice a spory. Strana „pod obojí“, která již dávno předtím ztratila čistotu původní víry a skládala se skoro výhradně ze stoupenců učení Luthe-rova a členů Jednoty bratrské, začala všemožně usi-lovati o to, aby protestantismu v Čechách byla za-ručena úplná svoboda náboženská. To ovšem by bý-valo bylo na škodu nejen katolické věci, ale i české národnosti, protože s pronikáním živlu protestant-ského z Německa pronikal do Čech čím dále, tím více i živel německý. Politické poměry byly jim k tomu značně příznivé. Císař Rudolf II., který tehdy vládl v Čechách, byl již slabý, neduživý stařec, který se nadto dostal i do sporů o trůn se svým bratrem Matyášem. Toho zneužili protestantští čeští stavové a vynutili na císaři, který byl ve velikých nesnázích a potřeboval nutně jejich pomoci, t. zv. královský majestát, kterým byla protestantům v Čechách dána

úplná svoboda a propůjčeny četné výsady. Pověstná listina byla podepsána 9. července 1609 a na katolíky zapůsobila velmi skličujícím dojmem. Bylo zjevno, že boj o víru a národnost přešel do rozhodného stadia. V této zoufalé situaci zazářila náhle jako spasná hvězda, jež měla pomoci všemu lidu, Stará Boleslav a v ní milostný obraz Bohorodičky. K němu také upřel ihned veškeren katolický český lid s důvěrou své zraky, u něho v rozhodné chvíli našel své útočiště a posilu.

Rozhodnuto, že ve Staré Boleslavi, na místech národu tolik drahých, u Rodičky Boží budou hledati záchranu. Myšlenky ujali se ihned dva horliví jesuité, P. Colens a P. Cristecius, a jali se za tím účelem organisovati velkolepé procesí do Staré Boleslavi. Došlo k němu po překonání mimořádných obtíží a předsudků i se strany bojácných katolíků již 18. srpna téhož roku. Zúčastnil se ho nejen obecný lid a kněžstvo, ale i mnoho zámožných občanů pražských a vynikající šlechty. Průvod vyšel z kostela sv. Jakuba. Bylo v něm velmi mnoho mužů, z nichž každý držel v pravici dle tehdejšího zvyku poutnickou hůl. Průvod vedl jeden ze svatovítských kanovníků. Duchovenstvo konalo modlitby a zpěvy v jazyku latinském, lid se modlil svojí mateřskou řečí. Tak za

zpěvu a modliteb dospěli k poledni do Staré Boleslavi. Tam před obrazem Bohorodičky zvláštní dojemnou pobožností prosili staroboleslavskou Matku Páně, aby svojí přímluvou u Boha byla zemi České nápomocna ve všech svízelech a potřebách, které ji tehdy svíraly a víru katolickou v ní ohrožovaly. Při této pouti a pobožnosti stalo se po prvé, že poutníci se slavnostně obrátili k milostnému staroboleslavskému obrazu, jakožto k Paladiu čili ochrannému obrazu země České. Název Paladium se rychle ujal a od té doby čím dále, tím častěji ho užíváno. Památná tato pouť k Paladiu země České vzbudila velikou pozornost i u jinověrců, a to nejen v Praze, nýbrž vůbec v celých Čechách. Jest zlatým hřebem v dějinách Staré Boleslavi a jejího Paladia.

Ona stala se též signálem k dalším hromadným poutním výpravám do Staré Boleslavi. Na památku této slavné pouti bylo pořádáno totiž každoročně na den Nanebevzetí Panny Marie z Prahy do Staré Boleslavi slavnostní procesí, jež se brzy stalo vzorem četným jiným poutním výpravám, které od té doby začaly se všech stran přicházeti k milostnému obrazu. Sláva Staré Boleslavi vzrostla v netušené míře, zraky všech počaly se obracet k malému, na pohled bezvýznamnému obrázku staroboleslavskému. Jeho význam

v dalších třech stoletích vzrostl tak velice, že dnes právem bychom jej mohli klásti na roveň korunovačním klenotům země České. Ze Staré Boleslavi stalo se takto ryze národní české poutní místo a posvátné Paladium majetkem celého národa.

4.

Podepsání t. zv. majestátu, kterým byla protestantům v zemích českých zaručena svoboda vyznání, císaři Rudolfu II. příliš nepomohlo. Stavové neustále strojili pikle proti slabé vládě neschopného a pološíleného panovníka. Spojili se s jeho bratrem Matyášem a dosáhli toho, že r. 1611 Rudolf II. donucen, vzdal se všech svých zemí ve prospěch Matyáše, který byl také ihned českými pány zvolen za krále. Brzy nato dostalo se mu i koruny císaře německého.

Tyto politické události neměly nijakého zhoubného vlivu na rozmach Staré Boleslavi. Naopak její význam rostl a pouti se rozmáhaly. Brzy nabyly takového rozsahu, že prastará poutní kaple a vedle ní Zbutkův kostel zdaleka nestačily pojmouti do svých prostorů davy zbožných poutníků. Otázka nové, pro Paladium země České důstojnější stavby dostávala se čím dále, tím více do popředí. Na ten účel byly konány i veřejné sbírky. Věc sama doznala radikálního pokroku nastoupením Matyášovým na český trůn. Tento panovník měl za manželku Annu Tyrolskou, přísnou katoličku

a velikou ctitelku mariánskou, jež se neobyčejně zajímala o Starou Boleslav. Zbožná dáma dobře pochopila, jakou důležitost může mít Stará Boleslav v budoucnu pro vzrůst katolicismu v Čechách. Slyšíc nadto, že příliv poutníků do Staré Boleslavi den ze dne vzrůstá, dala první popud k vybudování nové skvostné svatyně, jež by byla důstojným stánkem pro Paladium země České. Na tento účel věnovala také ihned několik tisíc dukátů. R. 1616 bylo vykázáno císařem na stavbu mariánské svatyně staroboleslavské dříví, vápno a peníze z důchodů panství brandýského a poděbradského. Také mezi poutníky a příznivci Staré Boleslavi bylo pilně na tento účel sbíráno.

Za stavitele proslulé svatyně byl vyhlédnut Ital Jakub de Vaccani, který se nedlouho před tím usadil v Brandýse. Věrným pomocníkem šlechtné císařovny ve velikém díle byl probošt Jan Chrysostom Kilián, děkan David Drahovský z Horštejnu a někteří kněží-jesuité.

Tak mohla stavba započítí již r. 1617. O rok později však vypukla zhoubná třicetiletá válka, která přivedla zemi Českou na pokraj záhuby. Dne 15. prosince 1618 zemřela císařovna Anna a brzy po ní 20. března 1619 císař Matyáš. Stavba tím ztratila dva svoje

hlavní příznivce. Leč probošt Kilián nebyl mužem, který by se dal zastrašiti obtížemi doby. Stavěl vytrvale dále. Sotvaže se po bitvě na Bílé hoře veřejné poměry poněkud uklidnily, kupuje r. 1622 nedaleko Zap skálu za 65 kop grošů, odkud lámán a přivážen kámen, potřebný na stavbu kostela. Brzy našli se i jiní vlivní dobrodinci, mezi nimi na předním místě Vilém Slavata a Jaroslav z Martinic, kteří takto chtěli Rodičce Boží projeviti svoji vděčnost za záchranu při pražské defenestraci r. 1618. A tak mohla býti stavba chrámu dokončena již r. 1623. Chyběly ovšem obě věže a vnitřní zařízení. Milostná kaplička byla pojata do stavby. Stála na levé straně oltáře, opřena o zeď chrámovou. Měřila asi 3 × 2.5 m. Obraz Boho-roděčky byl v ní dále přechováván.

5.

V roce 1624 bylo dokončeno úplné pokatoličtění Staré Boleslavi. Stalo se tak velkou misíí, již se zúčastnilo šest jesuitů, vyslaných za tím účelem z Prahy do Staré Boleslavi.

V nejbližším okolí Boleslavi byla ovšem situace v tom směru horší. Z Brandýsa se pro víru vystěhovala do ciziny celá řada rodin, z ostatních pak mnozí setrvali v bludech aspoň tajně. Nejvíce bezútěšná situace náboženská byla snad v Dřevčicích, kde ještě r. 1650 většina věřících odmítala přijímati po katolicku.

R. 1625 objevil se v Boleslavi mor, který sem byl zavlečen z Prahy. Zemřelo mnoho lidí.

Téhož roku nastalo v celém kraji pozdvižení lidu pro útisky náboženské. Protireformace byla tím ve svém chodu zpomalena.

Že všechny tyto události bránily rychlému rozšíření úcty k Paladiu, jest jisto. Ostatně poutníci, kteří přicházeli do Staré Boleslavi, byli spíše ze vzdálenějšího okolí.

Kolem r. 1630 dal Jáchym Slavata vybudovati kolem mariánské svatyně ochoz, upravena také před kostelem zázračná studánka.

* * *

Bouře a nesnáze, o nichž jsme se právě zmínili, byly však jen pouhou předehrou k mnohem těžším pohromám, jež měly brzy St. Boleslav a s ní její chrámy potkati a jež jsou jednou z nejdůležitějších kapitol v dějinách Paladia.

V listopadu r. 1631 vpadli do Čech Sasové a posílení českými exulanty, zmocnili se brzy Prahy. Císařských bylo v zemi jen velmi málo. Proto pod vedením generála Tiefenbacha stáhli se do východních Čech. Tam je pronásledoval generál Arnheim, který během tohoto vojenského tažení obsadil 5. prosince 1631 i St. Boleslav.

Teprve když počátkem února r. 1632 dostalo císařské vojsko posily, vrátilo se opět až k Boleslavi a Brandýsu, kde byl odedávna důležitý přechod přes Labe, a chystalo se udeřiti na zámek. Dne 8. února objevili se před městem. Sasům však přišla z Prahy posila a tak byli odraženi a mnoho z nich pobito. Hned příštího dne 9. února vrátili se však opět s novými silami a jali se dobývati zámku. Saský velitel vida,

že má co činiti se značnou přesilou, použil válečné lsti, aby je přemohl. Ukryl v zámecké zahradě asi 100 mušketýrů, s ostatními vyšel ze zámku a udeřil na císařské někde mezi Zapy a Toušením. Když bitva započala, ustupoval na oko kolem zámecké zahrady. Císařští hnali se za ním a minuli tak ukrytou zálohu, aniž ji zpozorovali. Tu se však zdánlivě prchající Sasové obrátili proti císařským a vrhli se na ně vší silou. Zároveň vyskočili mušketýři ze zálohy a udeřili na císařské zezadu. Bitva byla ztracena a Sasové ovládli Brandýs i Boleslav úplně. Začali tam také ihned řádit po svém.

14. února 1632 vzat svatokrádežně z chrámu P. Marie milostný obraz. Dne 24. února pak přijeli z Prahy dva rytmistři, Hrbovatý z Říčán a Jan Tonner, s vojenskou chasou a dokončili dílo zkázy. Vydrancovali úplně nejen všechny domy, ale i oba chrámy, do nichž vjeli na koních. Co nemohli po-brati, jako oltáře, sochy, obrazy, posekali a spálili. S kořistí vzali i posvátné Paladium, odvezli je do Prahy a darovali tam svému plukovníku Vavřinci Hoffkirchovi. Byl to protestant, který se narodil v Rakousku. Pro pikle a pobuřování byl z Rakouska vypovězen a vstoupil do služby saského kurfiřta. Tak se dostal až do Čech a do Prahy. Tento zloduch,

který jako protestant nenáviděl Rodičku Boží, umínil si, že ji potupí zvláštním způsobem. Svůj úmysl také provedl. 29. března dal na Staroměstském náměstí, přímo proti Týnskému kostelu, postavit šibenici a na ní oběsiti jakéhosi tesařského tovaryše. Proti této šibenici umístil pak dvě rozviklané židle, na jednu z nich přibil hřebíkem posvátný obraz, na druhou zavěsil arch papíru, na němž německy vy-psána příčina tohoto činu. Vše bylo obklopeno kordonem saských vojáků. Nahrnulo se tam též množství pražských občanů, kteří pohoršení a pobouření, přihlíželi tomuto výjevu. Tu se stalo něco neobyčejného. Kordonem vojáků prodrala se náhle až k obrazu jistá šlechtična, jménem paní Alžběta Kořenská z Plavna, padla na kolena a hlasitě volala: „Rodičko Boží, Panno nejsvětější, neprodlévej se mstítí nad svými nepřáteli!“ Nastal zmatek. Hrdinná paní čekala, že bude na místě ubita, nestalo se jí však ničeho. Sasové jí neublížili snad proto, že se báli vzbouření lidu. Nepřátelské vojsko zůstalo v Praze až do polovice května 1632. Po celou tu dobu ukrýval bezbožný Hoffkirch Paladium ve svém bytě na Staroměstském náměstí v domě rytíře Antonína Binago, rodem Itala. 15. května přešla Praha opět do rukou císařských, kteří pod vedením Valdštejnovým v krát-

kém čase vypudili Sasy z celé země. Proto odešel z Prahy také plukovník Hoffkirch. S sebou odnesl i Paladium a dal je v Lipsku bedlivě střežiti v naději, že za ně časem dostane značné výkupné. V pokojíku u Binagů byl pak na památku postaven oltářík s kopií Paladia a dnem i nocí hořela tam lampička. Syn tohoto ctitele Rodičky Boží staroboleslavské dal později obraz P. Marie staroboleslavské umístiti na průčelí domu, který též opatřil příslušným nápisem. Trest Boží za toto nešlechetoné dílo stihl Hoffkircha brzy. Roku 1633 svedl Valdštejn krvavou bitvu s Gustavem Adolfem u Lützen, ve které byl nucen ustoupiti. Sedmnáct důstojníků z jeho armády bylo při tom obviněno ze zrady a zbabělosti. Za trest dal je na Staroměstském náměstí popraviti mečem. Mezi nimi byl i vlastní bratr zmíněného Vavřince Hoffkircha. Byl sťat přímo na místě, kde posvátný obraz byl hanebně veřejně potupen. Boží mlýny melou pomalu, ale jistě.

Zanedlouho potom přičiněním probošta staroboleslavské kapituly Felixe de Cancellariis a děkana Jiřího Bílka jednáno s Hoffkirchem o výkup Paladia. Tento však, rozlícen smrtí bratrovou, nechtěl obraz vrátiti jinak, než za vysoké výkupné.

* * *

Události právě uvedené upoutaly ještě větší měrou pozornost národa na staroboleslavský obraz a mnozí začali se opět k Paladiu utíkat s důvěrou o pomoc. Právě z této doby máme zaznamenánu celou řadu podivuhodných vyslyšení na přímluvu Rodičky Boží staroboleslavské. Uvádíme zde aspoň tři, které jsme namátkou vybrali.

R. 1632 byl do St. Boleslavi přinesen syn pražského měšťana Kašpara Layfra. Měl od narození nohy neduživé a celé zkroucené. Pomodlil se s důvěrou před Paladiem a v okamžiku byl uzdraven.

O rok později 1633 Tobiáš Regalius, arcijáhen bilínský, těžce onemocněl morovou ranou. Všechna naděje na uzdravení zmizela. Jedné noci pomodlil se nemocný s důvěrou k Rodičce Boží staroboleslavské, učinil určitý slib a ihned také byl uzdraven. Tato událost jest znázorněna na jednom z obrazů na ambitech staroboleslavských. V téže době manželka jistého úředníka na panství v Lysé, jménem Anna Friderici, která úplně ohluchla, nabyla sluchu ve chvíli, když se zavázala ke cti Rodičky Boží staroboleslavské slibem.

Takových a podobných podivuhodných vyslyšení mohli bychom uvést celou řadu. Přihodilo se jich dosti již v 16. století, nebyly však většinou zaznamenány a tak na velikou škodu věci upadly v zapomenutí.

6.

V době, kdy Paladium bylo v cizině, bylo i v Boleslavi zle. Nejdříve, a to v r. 1634 obsadili ji na krátký čas Švédové, kteří toho roku vpadli ze Slezska do země. Bylo to v létě. Úroda na polích byla úplně zničena. A co přece zbylo, pobrali vojáci.

12. září přišli opět císařští a zůstali na blízkém brandýském zámku posádkou po několik let. V Boleslavi a okolí řádili tak, že úrodný kraj proměněn v poušť. Pole zůstala neoseta. Lidé v zoufalství utíkali do lesů a žili tam jako divoká zvěř, již i přiblížiti se bylo nebezpečno. Ostatní, kteří setrvali v městečku, zmírali hlady. Mezitím stále ještě vyjednáváno s Hoffkirchem o vykoupení posvátného obrazu a na ten účel sbírány i dobrovolné příspěvky. Scházely se jen zvolna a těžce pro velikou bídu a nouzi, která tehdy vládla v Čechách. Až r. 1638 opatřena potřebná suma 95.000 zlatých dukátů. Větší částí přispěla na ni šlechtná paní Bena Kateřina z Lobkovic. A tak tedy po šestiletém vyhnanství v cizině byl vrácen posvátný obraz zpět do Prahy. Stalo se tak úplně tajně. Obraz umístěn

v Lobkovickém paláci, kde po nějaký čas vroucně uctíván vznešenou dámou a její rodinou. Věc však dlouho nezůstala utajena. Zpráva o vrácení Paladia roznesla se záhy po Praze, ano rozšířila se po celých Čechách. Mnozí slyšíce, že milostný obraz jest přechováván v soukromém domě, těžce to nesli, že nebyl vrácen zpět do Staré Boleslavi. Stížnosti na to ozývaly se stále důrazněji, až se donesly ke sluchu císaře Ferdinanda III., který právě tehdy dlel v Praze. Sotva že se zbožný panovník o tom dozvěděl, ihned rozkázal, aby obraz Bohorodičky byl navrácen do Staré Boleslavi — a zároveň, aby se tak stalo co nejslavněji. Věci se ujal také pražský arcibiskup a kardinál Arnošt hrabě z Harrachu a vydal zvláštní pastýřský list, ve kterém přesně vypsál, jakým způsobem se má provésti slavné převezení Paladia do St. Boleslavi. Vzácná slavnost měla býti oznámena ve všech pražských kostelích a duchovenstvu světskému i řeholnímu nařízeno, aby se v neděli dne 12. září v 11 hod. dopol. shromáždilo s korouhvemi u Loretánské kaple na Hradčanech. Tam ihned Paladium vystaveno k veřejnému uctění. Rozkaz kardinálův splněn a 12. září ve 2 h. odp. vyšel z této svatyně velkolepý průvod do Staré Boleslavi. V čele šli pražští řeholníci, za nimi městské duchovenstvo, nato faráři, kanovníci od sv. Vita, po nich sám

kardinál. Následovali čtyři preláti hlavního kostela pražského se skvostnými nosítka, na nichž bylo upevněno posvátné Paladium. Přimo za obrazem šel sám císař Ferdinand III. se svým dvorem, za nimi šlechta a přední úředníci zemští, dále dámy stavu šlechtického, nakonec nespočetný dav obecného lidu. Průvod se ubíral přes Hrad, zabočil přes Prašný most na cestu vedoucí k bubenečské oboře, a to až ke kamennému můstku, kde byl zřízen zvláštní oltář. Na něm také Paladium vystaveno, kardinál vykonal před ním krátkou pobožnost a udělil všem požehnání. Poté část věřících se vrátila zpět do Prahy, většina z nich však pokračovala v cestě až do Staré Boleslavi. Prošli branou Poříčskou, kde byl dřevěný most, a potom kráčeli již přímo až k Brandýsu. Duchovenstvo neslo střídavě nosítka s obrazem, davy lidu při tom stále hlasitě se modlily a zpívaly. Císař, kardinál a přední pánové jeli napřed do Brandýsa, kde průvod očekávali. V 9 hod. večer za svitu čtených pochodní dospěl tento konečně do Brandýsa, kde na ozdobeném a ozářeném náměstí byl postaven oltář a — u něho čekalo vznešené panstvo v čele s císařem a třemi boleslavskými kanovníky: Divišem Měsíčkem, Rudolfem Roderem a Janem Tábořským. Shromáždil se zde také lid z celého širého okolí.

Paladium umístěno na oltáři a kanovník Měsíček uvítal je česky jménem kapituly staroboleslavské. Nato obraz předán kanovníkům. Tito a s nimi i jiní místní duchovní vzali jej ihned na nosítka a průvod ubíral se dále ke St. Boleslavi. Nad obrazem nesli čtyři šlechtici nebesa, za ním šel opět císař, kardinál, šlechta a davy lidu. Když průvod vstoupil na most přes Labe, objevila se na řece řada loděk, na nichž stáli s planoucími pochodněmi pražští studenti. Jeden z nich byl dle zvyku tehdejší doby přestrojen za Neptuna, ostatní za různé pohanské bůžky. Všichni radostně uvítali obraz. U Hluchova, nedaleko kostela sv. Václava, čekala již řada různých poutních výprav: z Kolína, Mělníka, Nymburka, Mladé Boleslavi, Čáslavi, Kutné Hory a jiných. V jejich čele stál jinoch, oděný královským rouchem a představující krále Davida. V ruce držel harfu. Když se průvod s posvátným obrazem přiblížil, počal ihned hráti na harfu, radostně poskakovati a jásati. — Od kostela sv. Václava až k mariánské svatyni procházel průvod špalírem několika set kutnohorských horníků, kteří tu stáli oblečení v hornický kroj s rozžatými kahaníci. Před kostelem P. Marie byla postavena nádherná slavobrána, již obsadili zase pražští studenti, přestrojení za anděly. Měli hudební nástroje a vítali obraz Bohorodičky zpěvem a hudbou.

Tak za hluboké noci, uprostřed světél, modliteb a já-
sotu zbožného lidu slavnostně vneseno Paladium země
České zpět do nádherné mariánské svatyně, odkud
bylo před 6 roky svatokrádežnou rukou odcizeno. Byl
to největší náboženský průvod, jaký kdy Česká země
do té doby zřela, pravý triumf obnovené katolické víry
v našich zemích. Svou velikostí předčil i korunovační
průvody králů a panovníků českých.

V chrámu P. Marie bylo Paladium umístěno na hl.
oltáři a na kazatelnu vystoupil děkan kapituly staro-
boleslavské Jiří Bílek. Ve svém kázání, které bylo pro-
neseno česky, obrátil se k posvátnému obrazu, pozdra-
vil a uvítal Rodičku Boží v jejím dávném sídle a hned
nato s pláčem jal na sebe žalovati, že jeho vinou, po-
něvadž jej lépe neostříhal, upadl sv. obraz do moci
nepřátel. Dále vypravoval všem, jaké potupy a ja-
kého rouhání dostalo se Paladiu od nepřátel, jak potom
bylo opět vykoupeno a sem na toto místo navraceno,
kde od věků již bylo jeho sídlo. Kazatel mluvil tak
dojemně, že všichni přítomní, nevyjímaje ani císaře,
dali se do pláče. -- Po kázání děkana Bílka byla ještě
krátká promluva v jazyku latinském. Na konec jmé-
nem císařovým přineseny Rodičce Boží skvostné dary.
Hned nato jali se pražští studenti zpívati za dopro-
vodu hudebních nástrojů litanii loretánskou. Po ní

uděleno všem svátostné požehnání. Teprve potom opustil panovník mariánskou svatyni a odebral se na noc do brandýského zámku. Lid však zůstal dále v chrámu a po celou noc se modlil a zpíval. Bylo také ještě předneseno několik kázání, a to česky a německy. Po celou oktávu potom ještě trvaly ve Staré Boleslavi poutní pobožnosti. Se všech stran přicházela sem četná procesí a kněží nestačili v obou kostelích zpo- vídati davy kajících.

Takovým tedy způsobem bylo navraceno Paladium země České po půl sedmém roce vyhnanství zpět do St. Boleslavi. Slavnost sama i vysoké výkupné, sebrané na osvobození obrazu českým lidem, zbídačelým a ochuzeným dlouhou válkou, jsou nepřímým důkazem vysoké starobylosti Paladia. Pro jiný mariánský obraz, který by byl starý 50 neb 100 let, nebyli by jistě přinesli takových obětí. Mimoděk opět a opět vkrádá se tu do srdce myšlenka, zda obraz Matky Boží staro-boleslavské přece jen nepochází z doby cyrilometo- dějské. V době totiž, kdy Paladium bylo odcizeno, existoval ještě ve St. Boleslavi aspoň zčásti staro- bylý archiv. Vědomosti o stáří Paladia měly tedy u tehdejších ctitelů Rodičky Boží jistě historický pra- men. Tento archiv shořel s kapitulním děkanstvím 24. února 1632.

7.

Slavnosti staroboleslavské zanechaly hluboký dojem a nesmírně zvýšily lásku k Paladiu nejen u těch, kteří se jich zúčastnili, nýbrž zapůsobily silně i na veškeré obyvatelstvo Království českého. Všude se o nich tehdy mluvilo, a protože litice 30leté války v té době právě poněkud ustala, vyslovována naděje, že jsou předzvěstí brzkého míru. Bohužel, nebylo tomu tak. Pokoj a mír dlouho netrval. Již po několika měsících nastalo nejhorší údobí války.

Počátkem roku 1639 pohnul se švédský vojevůdce Jan Banner se svými vojsky, jež ležela dosud v severním Německu, a dal se na pochod k českému pomozí. Strach a hrůza šly před ním a za ním zůstávala spálená města a vesnice, zničený majetek a tisíce lidských mrtvol. Na zprávu o tom, že se Banner blíží, vytáhl císařský generál Gallas z východních Čech směrem ku Praze, aby město chránil. V rámci strategických pohybů poslán k Brandýsu s 1000 jezdci pověstný Vavřinec von Hoffkirchen, který mezitím přešel do služeb císařských, aby hájil labské-

ho přechodu. Místo obrany však přepadl Boleslav a Brandýs, kde vše znovu vyloupil a neušetřil ani chrámů. Potom se usadil s vojskem ve St. Boleslavi. Stalo se tak 24. dubna 1639. V Boleslavi pobyl víc než měsíc. Mezitím vnikl již Banner do Čech, 27. května dobyl Mělníka a kvapným pochodem ještě téhož dne dosáhl se svými jezdci Staré Boleslavi. Hoffkirch město rychle opustil. Byla to od něho velká zbabělost, neboť měl u sebe dobrých 8 pluků pěchoty a jízdy. Banner brzy poté přešel u Kostelce Labe a 29. května 1639 došlo u Lobkovic k bitvě mezi Bannerem na jedné a Hoffkirchem a Montecucolim na straně druhé. Hoffkirch byl raněn, ztratil bitvu a s Montecucolim a celou řadou důstojníků upadl do zajetí. Téhož dne na bojišti byl pak za zradu na rozkaz Bannerův zastřelen. Splnilo se to, co na něj svolávala kdysi na Staroměstském náměstí Alžběta z Plavna.

Po bitvě usadil se Banner v Brandýse na zámku, který kázal mocně opevniti. Na pravém břehu Labe zřídil celý pás jednotlivých opevnění se středem ve St. Boleslavi, jež obsadil šesti pluky svého vojska. Tato opevnění měla hájiti kraj od Mělníka až k Nymburku. Tehdy sehnáni do St. Boleslavi všichni okolní obyvatelé, jimž naporučeno, aby zbořili domy na

předměstí kromě kostela P. Marie a kněžského domu. Podobně stalo se i v městečku samém. Ušetřeny toliko svatyně a domy kanovníků. Severní věž kostela sv. Václava však přece zbourána a zřízen z ní vysoký násep, na němž postavena děla proti Brandýsu.

27. června byl chrám P. Marie od Švédů opět vyloupen a nově zřízené oltáře v něm úplně zničeny. V těch dnech, a to v noci ze dne 14. na 15. srpen roku 1639 zazářil náhle chrám P. Marie tajemným světlem. Nikdo nevěděl, odkud se vzalo. Tato událost vzbudila úžas a bázeň i u Švédů. Sám Banner, slyše o tom, byl zaražen a jeho paní, která bydlela na brandýském zámku, dávala po delší dobu hojné almužny.

Tehdy také pobrány v celém kraji všechny zásoby, jež lidu ještě zbyly, ano i úroda s polí svežena do tábora. Lid, pokud mohl, se rozutekl do lesů, Boleslav zůstala úplně bez kněží.

Po Novém roce 1640 přišly zprávy, že císařští zesílili a blíží se. Protože Švédové začali trpěti nedostatkem zásob, jal se Banner činiti přípravy k odchodu. Dne 12. ledna vydrancovány znovu boleslavské chrámy, zvláště kostel P. Marie, otevřeny v nich i hrobky a nešetřeno ani mrtvol tam pohřbených. V kostele P. Marie těla zemřelých oloupena o klenoty, vyházena před kostel na náměstí a spálena. Tak zneuctěno

i tělo Jáchyma Slavaty. — 20. ledna 1640 opustil Banner s vojskem St. Boleslav, kde zůstal jen hrabě z Hodic se 40 jezdci. K večeru i ti odejeli a jako na rozloučenou — neznámo, zda schválně nebo náhodou — zapálili kostel sv. Klimenta a Václava. Byla to chvíle největšího ponížení Staré Boleslavi.

* * *

Mezitím co se to vše dalo, nebyl posvátný obraz ve Staré Boleslavi. Hned na počátku uvedených bojů dne 16. března 1639 děkan Bílek z obavy, aby se neopakovaly události z r. 1632, odvezl Paladium i s poklady do Prahy, kde vše svěřil do ochrany známé paní Benigně z Lobkovic. Tato pak zavezla obraz přímo do Vídně k císaři Ferdinandu III. Císař a zvláště císařovna byli tím velmi potěšeni a ihned umístili Paladium ve svém hradě na zvláště k tomu zřízeném oltáři. Před ním konali denně své pobožnosti a na kolenou prosili Rodičku Boží staroboleslavskou za ochranu pro své země. Denně také sloužena u tohoto oltáře mše sv., jíž býval zbožný panovník přítomen. Kdykoliv císaři bylo někam se vydati na cesty, pokaždé brával s sebou i milostný obraz, pro nějž dal k tomu cíli zhotoviti nádherný vůz. Tento vůz s Paladiem jel vždy v čele císařského

průvodu a císař říkával, že P. Maria staroboleslavská jest tou pravou císařovnou, které ve všem náleží přednost.

V té době také, co obraz byl ve Vídni, čekali císařští manželé rodinu. Když se již císařovna připravovala ku porodu, dala si do své ložnice přenésti Paladium a před ním se 9. června 1640 narodil potomní císař a král Leopold I. Z vděčnosti za šťastný porod dala císařovna Anna vytepati pro Rodičku Boží překrásnou korunku ze zlata, diamantů a perel. Kromě toho zhotoven pro Paladium nádherný trůnek z ebenu, zlata, perel a velkých smaragdů. Všechn materiál k tomu potřebný přivezen až z Indie. Císařovna Anna byla totiž dcerou Filipa II., krále španělského. Španělsko mělo tehdy velké kolonie v Indii.

8.

V polovici roku 1640 sebral arcikníže Vilém Leopold silné vojsko, udeřil u Kolína na Švédy, porazil je a vyhnal z Čech až k Míšni. Tam pak Banner ztrávil se svým vojskem zbytek roku 1640. V té době sjela se říšská knížata na sněm do Řezna, aby se poradila o uzavření míru. Na sněm se dostavil i císař Ferdinand III. se svojí chotí Annou a celým dvorem. Milostný obraz P. Marie staroboleslavské vzal s sebou. Toho roku byla velmi tuhá zima. Řeky silně zamrzly, cesty staly se takto schůdnými. Této okolnosti rozhodl se ve svůj prospěch využítkovati švédský vojevůdce Banner. Dozvěděl se, že císař s knížaty se zdržuje v Řezně, dal se ihned se svým vojskem na pochod k městu, aby je obklíčil a císaře i s celým dvorem zajal. Situace panovníkova byla den ze dne povážlivější. Z Řezna nebylo možno odejeti, protože krajem se potloukala všelijaká zběř loupeživá a tlupy Švédů, jež by panovníka jistě byly dostaly do své moci. A Banner blížil se stále víc a více.

V této kritické situaci obrátil se císař se vší důvěrou

o pomoc k P. Marii staroboleslavské. Paladium umístěno v kostele na oltáři a před ním slouženo denně více mší svatých na ten úmysl, aby Rodička Boží odvrátila blížící se nebezpečí. — A hle, pomoc Boží skutečně přišla, a to takovým způsobem, jakého se nikdo nenadál. Banner byl již blízko Řezna, ano začal je i obkličovati. Vtom se počasí náhle změnilo. Nastala prudká obleva. Cesty před tím umrzlé změnily se v tůně bezedného bláta, ledy na Dunaji, u něhož leží Řezno, popraskaly a odpluly. Město stalo se pro Bannera rázem opět nepřístupným. V té době také došly zprávy, že vojsko císařovo před tím rozptýlené opět se shromáždilo a táhne kvapně na pomoc. Proto se dal Banner na rychlý ústup. Císařské vojsko pod vedením arciknížete Leopolda ho pak stíhalo a způsobilo mu mnoho škod. On sám utrpěl na ústupu velmi na zdraví a brzy poté dne 20. května 1641 zemřel v Halberstadtu. Země Česká byla tím zbavena jednoho ze svých největších nepřátel a škůdců, který jejím obyvatelům způsobil nesmírně mnoho škod a hoře.

* * *

9.

Po těchto událostech přilnula císařovna Anna tím více k milostnému obrazu a nikdo ji nemohl přiměti k tomu, aby se od něho odloučila. Staroboleslavský děkan Jiří Bilek se sice namáhal a zasazoval všemožně o to, aby Paladium bylo vráceno do St. Boleslavi, ale marně. U císařského dvora ve Vídni zůstalo až do smrti císařovny Anny, jež zemřela 13. května 1646. Obraz byl takto mimo St. Boleslav plných 8 let.

*

Dlouhou nepřítomností Paladia neutrpěly poutě do St. Boleslavi nijak na své početnosti, naopak návštěva poutníků rostla rok od roku. Zvláště rok 1641 jest v té věci památný. Tak na př. 15. srpna, na svátek Nanebevzetí, přišlo toho roku do St. Boleslavi tolik poutníků, že 10 kněží dnem i nocí zpovídalo, a přece nemohlo zdolati nával zbožných kajících. Mezi poutníky byl tehdy sám pražský kardinál.

Zvláště památným stalo se toho roku procesí, přivezené z kostela sv. Benedikta důstojnými Otcí pre-

monstráty. Jejich návodem rozhodnuto totiž, že Mariánské bratrstvo pod názvem Narození P. Marie, jež právě bylo u kostela sv. Benedikta založeno, bude každoročně pořádáti na den 8. září slavnou pouť do St. Boleslavi. A tak hned roku 1641 ve svatvečer svátku (7. září) vyšlo z Prahy do St. Boleslavi první takové procesí. Zúčastnili se ho členové bratrstva, alumnové arcibiskupských seminářů a množství jiných věřících. Co oko divákovo zde zvláště upoutalo, byla dlouhá řada bílých kněží premonstrátů. Odtud tyto poutě nazývány „premonstrátskými“. Procesí vyšlo z kostela svatého Benedikta. Doprovázel je církevní hodnostář, který nesl pod baldachýnem velebnou Svátost. Zvony při tom slavnostně zváněly, hudba hrála, všude rozléhal se zbožný zpěv poutníků. Tak se ubírali až k chrámu svatého Petra na Poříčí. Tam uděleno účastníkům pouti svátostné požehnání a tito ubírali se dále ve volných skupinách ke Staré Boleslavi. Až před Brandýsem se opět spořádali, za zpěvu loretánských litaní prošli městem a přiblížili se ke St. Boleslavi. U starobylé kaple sv. Rocha na silnici mezi St. Boleslaví a Brandýsem očekával je probošt s kapitulou a domácím kněžstvem. Doprovodil je pak do kostela sv. Václava. Odtud po krátké pobožnosti ubírali se dále do chrámu

Matky Boží. Tam odzpívány nejdříve slavné nešpory a hned potom vystoupil jeden z premonstrátů na kazatelnu a oznámil pořad bohoslužeb a různých pobožností, jež měly býti konány v obou kostelích po celou noc i příští den. Poté bylo u sv. Václava i u P. Marie každou hodinu kázání. To trvalo až do půlnoci, kdy se všichni kněží premonstráti sešli opět v kostele P. Marie a začali pěti Matutinum a Laudy. Na úsvitě sloužena u hlavního oltáře zpívaná mše sv., zvaná „matura“, po ní odzpívány ještě „malé hodinky“. — V 10 hod. byla u hlavního oltáře slavná mše svatá. Po celé dopoledne od 5. do 11. hod. slouženy v obou kostelích ustavičně u vedlejších oltářů tiché mše svaté. Davy zbožných poutníků obléhaly zpovědnice, neustále podáváno sv. přijímání. V poledne se vydalo procesí opět na zpáteční cestu do Prahy, kde je u chrámu sv. Petra na Poříčí očekával opět pontifikant s ostatním kněžstvem a doprovodil až do kostela sv. Benedikta. Tak vyhlížela první slavná premonstrátská pouť z Prahy do St. Boleslavi. Opakovala se pak ještě po řadu let a velmi přispěla v českém národě k prohloubení a rozšíření úcty k Rodičce Boží staroboleslavské. V té době zaznamenána ve St. Boleslavi opět řada podivuhodných vyslyšení, ač posvátné Paladium stále ještě zůstávalo ve Vídni.

IO.

Nadešel rok 1646. Císařovna Anna, jež náležela mezi nejhorlivější ctitelky P. Marie staroboleslavské a její obraz stále ještě chovala ve svém paláci, těžce onemocněla. Nemoc se rychle horšila. Brzy bylo patrné, že života zbožné císařovny jest na mále. Krátce před smrtí zavolala si ke svému lůžku svého chotě a před ním, jakož i před některými dvořany vyznala, že několikráte po sobě dostalo se jí ve snách od Rodičky Boží napomenutí, aby se postarala o navrácení Paladia do Staré Boleslavi. Na konec prosila umírající, aby se tak stalo ihned po její smrti. Její přání bylo splněno.

Téhož roku, kdy císařovna zemřela, dal Ferdinand III. dne 5. srpna korunovati svého prvorozeného syna Ferdinanda IV. v Praze na krále českého. Při této příležitosti odvezl s sebou z Vídně do Čech také posvátné Paladium. V Praze odevzdal je kardinálu Arnoštu z Harrachů se žádostí, aby je dal opět zanésti ve slavném průvodu do St. Boleslavi. Kardinál uvítal tuto myšlenku s velikou radostí

a ustanovil k slavnosti den 19. srpna. Byla tehdy právě neděle. Zatím dal milostný obraz umístiti ve Svatováclavské kapli na hradě pražském. Když se o tom dozvěděli strahovští premonstráti a Norbertinské mariánské bratrstvo, ihned se rozhodli, že uspořádají ke cti Paladia zvláštní slavnost. Mělo se tak státi místo obvyklé pouti do St. Boleslavi. A tak skutečně dne 4. srpna skoro ze všech pražských kostelů vyšly průvody četných věřících, jež všecky směřovaly do chrámu sv. Víta, kde v kapli svatováclavské bylo Paladium vystaveno. Tam spojily se v jediný obrovský zástup, v jehož středu nesen obraz nejdříve do Lorety, odtud na Strahov, kde byl v záři četných voskovic vystaven na hlavním oltáři. Tam pak konaly se pobožnosti po celou noc i následující den v tomtéž pořádku, jako se to vždy dalo ve Staré Boleslavi. Odpoledne dne 15. srpna vráceno Paladium po slavném průvodu do Svatováclavské kaple. Dne 19. srpna přineseno do Staré Boleslavi podobným způsobem, jak tomu bylo kdysi v r. 1638. Velkolepý průvod vedl tentokrát gen. vikář Šebestián Zbraslavský a zúčastnil se ho i sám kardinál, který při té příležitosti konal v mariánské svatyni staroboleslavské slavné bohoslužby. V boleslavském kraji bylo v té době velmi zle. Lid

byl namnoze rozprchlý po lesích, bída a zoufalství vládly na všech stranách. Od Prahy až ke Kolínu, Sadské, Kostelci nad L. a Jílovému nebylo kněze, kromě v Boleslavi a v Kostelce nad Labem. Tento stav trval až do r. 1656. Lidé bédami válečnými byli tak zatvrzelí, že nechtěli o Bohu ani slyšeti.

II.

Bohužel, ani tentokrát neměl posvátný obraz zůstatí na dlouho ve St. Boleslavi. R. 1648 počala se litice 30leté války opět nebezpečně blížití Čechám. Když se poplašné zprávy den ze dne víc a více množily, přeneseno Paladium do Prahy, jež považována tehdy za nejpevnější město v Čechách, a uloženo ve chrámu sv. Víta. Spoléháno na to, že tam nepadne tak snadno do rukou nepřítel. Bohužel, ukázaly se tyto naděje lichými. Po bitvě u Augsburku někdy v prvních měsících r. 1648, v níž císařští poraženi, poslal tehdejší švédský velitel, generál Wrangel, část svého vojska pod generálem Königsmarkem do Čech s rozkazem zmocniti se země. Königsmark dobyl v krátké době Falknova, Klatov, Horšova Týna a blížil se k Plzni. Tam se k němu dostavil jakýsi plukovník, jménem Arnošt z Ottowaldu, a prohlásil, že za příslušnou odměnu vyžradí Švédům mezeru ve hradbách, kterou se snadno dostanou do města Prahy. Generál přistoupil ihned na zrádcův návrh. Rychlými pochody, konaný-

mi většinou v noci, přiblížil se 25. července až na 3 hod. cesty ku Praze. Zde ukrylo se vojsko v lese a jakmile nastala noc, vydalo se na pochod směrem k hlavnímu městu. Dne 26. července krátce po půlnoci — byla právě neděle — podařilo se jim skutečně mezerou ve hradbách za Hradčany vniknouti do města. Zmocnili se Hradčan a Malé Strany, na Staré a Nové Město Pražské však se jim nepodařilo proniknouti. O to se postaral kněz z Tovaryšstva Ježíšova, P. Jiří Plachý, který ihned při prvním poplachu zavřel s jedním ze svých druhů staroměstskou mosteckou bránu.

Na Malé Straně drancováno a pleněno plné tři dny. Škod při tom natropeno za 12 milionů. Nebylo tu ušetřeno ani chrámu sv. Víta, při čemž Paladium dostalo se opět do rukou Švédů. Tentokrát však dlouho v moci nepřátel nezůstalo. Velkou zásluhu o to má dcera známé nám již paní Benigny z Lobkovic, Anna Magdalena, manželka knížete z Lauenburgu. Tato dáma, jež se dobře znala s novým švédským velitelem Karlem Gustavem, obrátila se osobně na něho a vyložila mu, jak velice by se zavděčil nové císařovně Marii Leopoldině, kdyby jí staroboleslavský obraz zaslal do Vídně. Falckraběti se tato rada zalíbila a to tím více, že jednal právě

s císařem o mír. Ochotně tedy poslechl a obraz poslal do Vídně. Císařští manželé přijali jej s velikou radostí a vystavili ve své domácí kapli na oltáři. Před ním konali také svoje pobožnosti. Zvláště císařovna obracela se k němu ve svých modlitbách s neobyčejnou důvěrou.

V obléhání Prahy mezitím pokračováno a Švédové připravovali rozhodný, prudký útok, jímž chtěli stůj co stůj dobýt Starého a Nového Města Pražského. Bezpečné zprávy o tom došly až do Vídně. Slyše to císař, odebral se ihned ke své choti a zřejmě pln starosti a zármutku stěžoval si jí, že má velkou obavu, že Praha náporu nevydrží. Nakonec dodal: „Snad již dnešního dne město padne v moc nepřítele.“ Zbožná choť však manžela potěšila a řekla: „Pojďme ihned před obraz P. Marie staroboleslavské a pomodleme se k ní růženec. Ona zachrání Prahu.“ Císař poslechl a oba klekli před Paladiem, aby v úpěnlivé modlitbě prosili za ochranu pro těžce zkoušené město. Jejich prosba nebyla oslyšena. Téhož dne Jiří Plachý se svými studenty na Karlově mostě odrazil prudký útok Švédů. Také na jiných místech úsilí útočníků ztroskotalo. Po tomto nezdaru vzdali se Švédové definitivně naděje, že by města mohli dobýt. O tři dny později přišla zprá-

va, že byl uzavřen t. zv. Westfálský mír, jímž ukončena hrozná 30letá válka. Čeští katolíci jsou přesvědčeni, že kdyby nebylo pomoci P. Marie staroboleslavské, bylo by bývalo Prahy dobyto a Čechy by se byly dostaly úplně do moci nepřátel. Že tato okolnost by nezůstala bez vlivu i na konečný výsledek celé války, jest jisto.

12.

Třicetiletá válka byla skončena. Neblahé její následky však trvaly dále. Země byla úplně zničena, obyvatelstvo vyhubeno na jednu čtvrtinu. St. Boleslav a chrám sv. Václava byly v rozvalinách. Pouze kostel P. Marie tu stál, ale hlavní jeho ozdoba: zázračný mariánský relief byl stále ještě ve Vídni. Pokusil se sice tehdejší probošt Rudolf Roder z Polehradu o to, aby obraz byl opět navrácen do St. Boleslavi, obrátil se proto i s uctívou prosbou na samého císaře Ferdinanda III., tento však pod vlivem své manželky Leopoldiny, jež se od posvátného obrazu nemohla odloučiti, odmítl. Bylo jasno, že Paladium v dohledné době sotva bude vráceno do svého původního sídla. Zbožný hodnostář však nesložil ruce v klín. Nemaje sám osobně naděje, že by jeho prosba došla splnění, obrátil se s důvěrou na pražského arcibiskupa kardinála hraběte z Harrachů a na nejvyššího kancléře království českého Jiřího z Martinic a prosil je, aby oni byli v té věci u dvora císařského prostředníky. Oběma hodnostářům podařilo se skutečně císařské manželky nakloniti k tomu, aby

Paladium bylo opět vráceno do Staré Boleslavi. Na rozkaz panovníkův byl obraz brzy potom vzat z císařské kaple a ve slavném průvodě přenesen do kostela karmelitánů-bosáků. Této slavnosti zúčastnilo se tehdy téměř veškeré vídeňské duchovenstvo, šlechta, městská rada, nepřehledné davy lidu, ano i sám korunovaný český král Ferdinand IV. v zastoupení svého otce, který byl tehdy upoután chorobou na lůžko. V kostele karmelitánů vykonána před obrazem příslušná pobožnost a hned potom císařův dvorní kaplan vzal Paladium a vstoupil s ním do panovníkova vozu, aby je dopravil až do Prahy. Po celé cestě pak doprovázela tento vůz čestná císařská stráž.

Vilém Slavata, horlivý ctitel P. Marie staroboleslavské, vyžádal si u císaře, aby se průvod ubíral přes Jindřichův Hradec, kde měl tento šlechtic své statky. Tam také vykonány velkolepé přípravy ke slavnostnímu uvítání Paladia země České. Do města sešlo se k té příležitosti velké množství lidu z daleka široka. A když se ve středu dne 17. srpna 1650 průvod s milostným obrazem blížil k městu, vyšlo mu vstříc slavné procesí, které jej doprovodilo do kostela P. Marie. Tam bylo Paladium vystaveno na hlavním oltáři, zapěna litanie loretánská a po ní nová píseň, kterou k této příležitosti složil proslulý toho času skladatel a varhaník

jindřichohradecký Adam Michna z Otradovic. Nato měl kázání známý jezuita Tobiáš Brázda. Nakonec sloužil slavnou mši sv. probošt jindřichohradecký. Byly pak ještě i jiné pobožnosti a oslavy, jak je pečlivě připravili studenti tamního jezuitského gymnasia. Ve 3 hod. odpoledne vyprovodilo slavné procesí Paladium až na předměstí, kde je očekával císařův kaplan s čestnou stráží. Pokračováno dále v cestě ku Praze. Všude, kudy památný průvod projížděl, vítaly mariánský obraz zástupy lidu s největší úctou a nadšením. — V sobotu 20. srpna po půlnoci dospěl konečně průvod až na Vyšehrad, kde v chrámu sv. Petra a Pavla Paladium ihned vystaveno na hlavním oltáři. Když se rozednilo, bylo vezeno dále do kostela Matky Boží před Týnem, odkud ještě téhož dne ve velkolepém průvodu, v němž byli všichni přední hodnostáři království, jakož i nejvyšší zemská šlechta, bylo přeneseno ke sv. Vítu na Hradčanech a tam vystaveno k veřejnému uctění ve Svatováclavské kapli.

Ještě dříve než se tak stalo, rozhodl kardinál na návrh tehdejšího strahovského opata a světícího biskupa Kryšpína Fuka, že norbertinská kolej a Mariánské bratrstvo mají obraz opět dopravit z Prahy do St. Boleslavi. Mělo se tak státi ke dni 8. září, a to co nej-

slavněji. — A tak již 6. září před polednem shromáždili se na Hradě věřící z jednotlivých farností a s nimi i jednotlivé řehole. Dostavilo se panstvo duchovní i světské. Ve Svatováclavské kapli vykonána krátká pobožnost a hned nato vloženo Paladium na skvostná nosítka a od čtyř premonstrátů, oděných v nádherné dalmatiky, neseno za hlaholu zvonů přes Malou Stranu a Karlův most na Staré Město. V čele šla opět dlouhá řada „bílých kněží“ a ostatní duchovenstvo, za obrazem sám kardinál, šlechta a lid. Všude po ulicích, kudy se průvod ubíral, klesaly davy lidu na kolena, vzdávající tak Rodičce Boží staroboleslavské svoji úctu. Velmi přispěla tehdy k této úctě zázračná ochrana Rodičky Boží při nedávném obležení Prahy od Švédů. Průvod se ukončil na Starém Městě v kostele sv. Benedikta, kde Paladium umístěno opět na hlavním oltáři. Nato konány zde po celou noc různé pobožnosti.

Druhého dne sloužena před obrazem slavná mše sv., v poledne pak nastoupeno ke konečné cestě do Staré Boleslavi. Paladium neseno opět na nosítkách až k Poříčské bráně, tam vloženo na skvostný vůz a vedle něho usedli generální vikář kardinálův a opat strahovský. Tak obklopen davy lidu jel vůz zvolna cestou až k Brandýsu. Se všech stran ozývaly se nadšené

zpěvy a úpěnlivé modlitby účastníků dojemné církevní slavnosti. Dav valil se kupředu volně, nespoutaný. Pohled naň plnil srdce každého pohnutím a strhoval k nadšení. Tehdy se opět v nejkrásnějším světle projevila láska a důvěra českého lidu k drahému obrazu. Že v tehdejší smutné, germanisace plné době nebyla tato slavnost i po stránce národní bez významu, jest jisté.

V Brandýse na náměstí průvod stanul. Po českém kázání P. Nastoupila Paladium vloženo opět na nosítka a všichni se ubírali dále ke Staré Boleslavi, kde je očekával již probošt Roder s celou kapitulou. Po celou noc konány ještě v proslulé svatyni před obrazem pobožnosti, jež zakončeny druhého dne slavnými bohoslužbami a radostným Te Deum na poděkování Bohu za to, že „Záštitu země České“ byla opět navrácena do svého původního sídla.

* * *

Od r. 1650 až po dnešní doby nebylo již třeba milostný obraz přenášeti do ciziny. Byl sice během dalších tří století ještě několikráte odnesen ze Staré Boleslavi, ale zemi Českou již neopustil. Ve stol. 17. stalo se tak jen jednou, a to v r. 1862. Toho roku vypukla totiž válka turecká. Proto nařídil kardinál,

aby Paladium bylo z důvodů bezpečnosti přeneseno opět do blízké Prahy a tam umístěno u P. Marie Sněžné v poboční kapli. Stalo se tak 16. srpna. Na tomto místě zůstal pak obraz až do 20. listopadu, kdy byl opět vrácen na svoje původní místo. Na památku toho možno dodnes spatřiti na oltáři v uvedené kapli pozlacený relief P. Marie staroboleslavské.

13.

S nastalým mírem a rekatolisací Čech nastal i rychlý rozkvět Staré Boleslavi. V lidu se pevně zakořenilo přesvědčení, že Matka Boží staroboleslavská a svatí patronové čeští — na předním místě sv. Václav — to byli, kteří v uplynulé válce uchránili království české ještě horších pohrom. Odtud ta bezmezná vděčnost a důvěra českého lidu k Paladiu země České. Název Paladium nebyl do srdcí lidu zasazen nějak uměle, nýbrž ujal se a vyplynul přirozeně z hlubokého přesvědčení. Již předtím častěji zdůrazňováno, že Stará Boleslav jest středem — srdcem země České a kdo pohlédne jen letmo na nejstarší mapy Čech, snadno se může přesvědčiti o pravdivosti tohoto názoru. V 17. století těmto slovům příkládán spíše přenesený smysl. Stará Boleslav měla býti duchovním středem — srdcem Čech a srdcem jejím, u něhož by mnozí našli útěchu a pomoc, mělo býti Srdce Mariino. Na toto Srdce Matky Boží staroboleslavské měla býti soustředěna pozornost celého národa. Tak krásně hleděno tehdy na Starou Boleslav a na malý, při tom však

tak významný mariánský relief v ní. S touto myšlenkou shledáváme se častěji i v různých knihách a veřejných nápisech tehdejší doby. Nejznámější v tom směru jest nápis na cistě Černínově v mariánském chrámu staroboleslavském.

Procesí, jež ve druhé polovici 17. století přicházela do Staré Boleslavi, aby uctila zázračné Paladium, byla stále četnější. Nelze to ovšem tvrditi o nejbližším okolí Staré Boleslavi. Konány sice občas z blízkého Brandýsa a okolních vesnic do Staré Boleslavi průvody, ale dalo se tak jen na příkaz duchovní nebo světské vrchnosti — tedy více méně z donucení. A to ještě i přes přísné rozkazy někteří se této povinnosti vyhýbali. Tak na příklad ještě roku 1665 stěžuje si brandýský děkan Guigni do některých sousedů, že účasti na průvodu, uspořádaném 8. září do Staré Boleslavi, se vyhnuli. Žádá jejich potrestání. Tyto potíže trvaly až do roku 1690. Zato Praha a vzdálenější města v úctě k milostnému Paladiu přímo závodila. Zvláště slavně byla v 17. století do Staré Boleslavi vypravována procesí z Prahy, Plzně, Horšova Týna, Pelhřimova, Tábora, Soběslavi, Třeboně, Nov. Bydžova, Chrudimi, Vys. Mýta, Pardubic, Polné, Rakovníka, Litoměřic, Kutné Hory, Kolína, Nymburka, Čáslavi a celé řady jiných českých měst.

V té době také přišla do Staré Boleslavi na pouť známá sestra Maria Elekta, jejíž neporušené tělo chová se již po staletí v kostele karmelitek na Hradčanech. R. 1656 byla totiž na přání císaře Ferdinanda III. poslána ze Štýrského Hradce do Prahy, aby tam založila nový Karmel. Na své cestě dospěla 31. srpna do Brandýsa n. L., kde zůstala přes noc. Druhého dne 1. září zašla do Staré Boleslavi, kde v chrámu P. Marie přistoupila ke stolu Páně a uctila obraz P. Marie. Máme-li tu na mysli ještě jiné světce, jako sv. Jana Nepom., bl. Edmunda Kampiána, sv. Klementa Hofbauera a j., kteří také pravděpodobně stanuli na posvátné půdě staroboleslavské, tedy můžeme právem říci, že St. Boleslav byla po staletí dostaveníčkem světců. Velmi prospělo poutím k Paladiu, že se r. 1658 usadili trvale ve Staré Boleslavi jesuité. Již od polovice 16. století přicházeli sem nahodile, aby pracovali na rekatolisaci kraje a přísluhovali zbožným poutníkům svatými svátostmi, uvedeného však roku dne 19. srpna zakoupili nedaleko mariánské svatyně za 100 zl. malé místo, jež rozšířili o tři léta později koupí domu od Šebestiána Kollera za 275 zl. Od té doby bydlili tu trvale nejméně dva Otcové Tovaryšstva. R. 1679 darovala jim Dorota Turecká svůj statek Bukol a tak se stala zakladatelkou staroboleslavské residence,

Otcové mohli se od té doby neúnavně věnovati službě poutníků a přísluhování sv. svátostmi. Od té doby staroboleslavský chrám Panny Marie zásluhou proboštů a jezuitů neustále byl zdokonalován. R. 1670 postavil probošt Jiří Aster jednu z věží chrámových. Stála tehdy 1642 zl. Druhá dostavěna až za probošta Jana Fricka r. 1749 a stála 4000 zl. Také většina pobočních oltářů v té době znovu vybudována. Daly je svým nákladem postaviti nejpřednější rody panské, jako Valdštejnů, Berků, Lažanských, Slavatů, Martiniců, Černínů, Morzínů.

V rámci oprav sáhnuo bohužel i na památnou starobylou svatyňku, ve které stále ještě bylo přechováváno Paladium a která byla r. 1618 při stavbě nové svatyně pietně zachována. Stála na evangelní straně hlavního oltáře opřená o zeď. Byla vybudována na místě, kde kdysi vyoran dle pověsti milostný obraz. Protože prý svým vzhledem působila na chrámový celek rušivě, zbourána kolem roku 1660. Zdá se, že to byl čin poněkud ukvapený. Mnozí poutníci a ctitelé P. Marie staroboleslavské to nesli velmi těžce. Proto hrabě Šternberk dal na tomtéž místě r. 1672 z mramoru zříditi nový oltář, na němž Paladium opět umístěno za stříbrnou, bohatě tepanou mříží, v níž ponechány otvory tak, aby bylo možno posvátný

obraz pozorovati. Mříž sama jest nejumělečtější prací toho druhu ve staroboleslavské svatyni. Jsou na ní vyryta jména jednotlivých členů dárcovy rodiny a nese mimo to i latinský nápis: „Tu Sternbergiades Virgo Maria rege. — Ty, Panno Maria, řid' potomky Šternberků.“

V téže asi době objevuje se v Čechách množství obrazů a medailek, znázorňujících Paladium. Ku počtě Matky Boží staroboleslavské budují se i oltáře, vzniká množství poutních písní, jež oslavují St. Boleslav a posvátné Paladium. Do St. Boleslavi jsou s oblibou přinášeny votivní obrazy větší nebo menší ceny, znázorňující různá podivuhodná vyslyšení a pod. Dva takové obrazy mimořádně velikých rozměrů jsou dosud zachovány v klášteře staroboleslavských redemptoristů, jiné dva z počátku 17. stol. byly uloženy v síni památek staroboleslavských.

* * *

Po roce 1660 úcta a důvěra k drahému Paladiu roste stále víc a více a šíří se jako lavina. Nejen v době válek, nýbrž i při všech veřejných pohromách, nebezpečích, hladu, drahotě, epidemických nemocech utíká se český lid o pomoc k Rodičce Boží staroboleslavské. Uvádíme alespoň jeden toho doklad.

Roku 1665 vypukl v Brodě zhoubný mor a rychle se šířil. Bylo nebezpečí, že celé město vymře. V kritické té chvíli, dle svědectví tamnějšího děkana Jana Ignáce Dlouhoveského z Dlouhé Vsi, zavázali se občané slavným slibem, že budou každoročně putovati do St. Boleslavi, jestliže Rodička Boží staroboleslavská tuto pohromu od nich odvrátí. Nákaza rychle pominula a od té doby přicházejí Brodští každoročně ve slavném procesí do Staré Boleslavi, aby tam poděkovali Matce Boží za poskytnutou ochranu. K nim se přidružovali dříve i poutníci z Čáslavi, Kutné Hory, Kolína a Polné.

14.

Co význam St. Boleslavi a Paladia v očích prostého lidu neobyčejně pozvedlo, byl zájem českých panovníků a vládců o Starou Boleslav. O císaři Karlu IV. jest známo, že přicházel častěji v tato místa s pražským arcibiskupem Arnoštem. Boleslav navštívil i císař a král český Zikmund, a to r. 1420. Dvacátého pátého listopadu 1454 byl zde dokonce i Ladislav Pohrobek. Památný obraz ve St. Boleslavi uctili dále císařové Ferdinand I., Maxmilián II. a zvláště Rudolf II., který, přebývaje po léta na brandýském zámku, přicházel v tato místa velmi často.

V 17. stol. začínají čeští panovníci v úctě k Paladiu přímo závodit. Mezi největší ctitele se počítají císařové Ferdinand II. a III. Císař Leopold I. přišel se Matce Boží do St. Boleslavi poklonit jen v roce 1657 šestkrát. Tato úcta panovníků českých k Rodičce Boží staroboleslavské neochabla ani v dalších stoletích. Staroboleslavské zápisy zaznamenávají tu k r. 1702 návštěvu Josefa I. s chotí Vilemínou. Ze zápisů dovidáme se dále, že 24. září 1703 poklekl před Paladiem

Karel, král španělský, r. 1723 byl zde Karel VI., r. 1743 císařovna Marie Terezie, r. 1778 Josef II., r. 1813 František I., r. 1838 Ferdinand Dobrotivý. Po delší dobu skoro denně navštěvoval staroboleslavskou svatyni potomní císař Karel Poslední se svojí chotí Zitou.

* * *

Ruku v ruce se svými panovníky závodí v 17. stol. a dalších v úctě k Paladiu i zemská šlechta. Mnozí z nich jako zvláštní výsadu vyprošují si, aby po smrti byli pohřbeni u Paladia. Jejich počet dosahuje čísla skoro 200, jak bylo zjištěno při generální opravě svatyně v r. 1940.

Tak na př. roku 1671 přivezeno do St. Boleslavi tělo předčasně zesnulé paní Františky Odkolkovny z Herbersteinu až ze Skřivan u Nov. Bydžova. Jako vroucí ctitelka Matky Boží staroboleslavské a častá návštěvnice Staré Boleslavi přála si býti pohřbena u Paladia země České. Přání jejímu bylo vyhověno. Pořízena jí nová hrobka na evangelijní straně hlavního oltáře přímo před mřížkou, kam ji také později následoval její manžel Jan, rytíř z Neubergu a jeho druhá manželka. Chrámů za tuto pozornost vyplaceno z poklad-

ny pánovy 500 zlatých, dar na tehdejší dobu značný. Použito ho také k opravě chátrajících oltářů. O 11 let později, r. 1682 dovezeno dokonce do Staré Boleslavi ve skvostné, umělecky provedené cistě srdce hraběte Humprechta Černína z Chudenic, znamenitého to kavalíra u dvora císaře Leopolda I. Jeho tělo pohřbeno ve velechrámě svatovítském v Praze, srdce však podle výslovného přání zesnulého posláno do Staré Boleslavi a pohřbeno v postranní kapli pod dlažbou na místě, kde kněz se modlí přede mší sv. Confiteor - vyznání viny. Stalo se tak v noci z 10. na 11. listopad 1682. Za svitu fakulí dovezeno srdce Černínovo v cistě na voze kolem půlnoci do St. Boleslavi. V kostele P. Marie očekával je probošt s jesuity. Stáli pod kazatelnou. Za doprovodu posvátných modliteb a zpěvů spuštěna pak cista do země. Na jejím víku byl vyryt starobylym písmem latinský nápis, tolik příznačný svým obsahem pro smýšlení oné doby. Z něho jest patrno, jak český národ pohlížel v 17. stol. na Starou Boleslav a jaký význam přikládal posvátnému Paladiu. Nápis začíná slovy: „Stará Boleslav jest srdcem Čech. Srdcem St. Boleslavi jest Srdce Mariino a v tomto Srdci toužil nalézt pro svoje srdce věčný odpočinek nejjasnější a nejurozenější pan hrabě Humprecht Černín z Chudenic atd.“

Stará Boleslav a v ní Paladium považováno tehdy skutečně za srdce Čech, v němž se soustředil a vyvíjel veškeren náboženský i národní život našeho lidu.

Cesta, kterou kdysi jel sv. Václav z Prahy do Staré Boleslavi, a kterou se tam ubíraly po něm tisíce zbožných poutníků, považována za svatou. Odtud se ujala časem myšlenka označiti ji řadou kapliček. Byla realizována v letech 1680—1690, kdy po celé cestě vždy ve vzdálenosti, jež se rovnala délce Karlova mostu v Praze (400 m), postaveno 44 kapliček, ve kterých zobrazeny nejen nejdůležitější události ze života sv. Václava, ale též jednotlivé poutní sochy nebo obrazy mariánské, jež tehdy byly v Čechách nebo na Moravě známé. Tyto kapličky postaveny nákladem jednotlivých šlechtických rodin, mezi nimiž byli i někteří vyšší církevní hodnostáři a na každé z nich po jedné straně vymalován erb dotyčné rodiny, po druhé straně napsáno její jméno. Většina stojí z nich dosud, jsou však v desolátním stavu.

Roku 1689 přihodilo se ve Staré Boleslavi něco, co na ni upoutalo pozornost celých Čech, ano i ciziny a

nepřímo tak posloužilo většímu rozšíření kultu Paladia. Toho roku, totiž dne 2. července, na svátek Navštívení P. Marie, tedy na jeden ze dvou hlavních dnů Staré Boleslavi, po litaniích a nešporách, zpíváných v kostele P. Marie, mnozí z poutníků odešli do kostela sv. Václava, aby se tam pomodlili před památným starobylým křížem. Tu náhle většina z nich spatřila, jak trpící Spasitel na kříži otevírá a zavírá oči a mění svůj obličej. Nastal velký rozruch. V dalších dnech se tento zjev opakoval. Zvěst o tom se bleskem rozšířila po celých Čechách. Se všech stran sem přicházely davy lidu, dychtivých spatřiti na vlastní oči záhadný zjev. Věci ujal se na konec sám arcibiskup pražský hrabě Waldstein a po přísném šetření, průběhem jehož byl posvátný kříž ukryt, dal rozkaz, aby vzácná památka byla slavnostním způsobem vrácena na své místo. Stalo se tak 21. srpna 1689. Uvedené události nepřímo přispěly značnou měrou k rozšíření úcty k Paladiu.

A tak možno říci, že století 17. znamená pro staroboleslavské Paladium chvíle největšího ponížení, ale také chvíle největší slávy. Obraz P. Marie staroboleslavské stal se opravdu nejdrahocennějším klenotem národním, útočištěm, u něhož náš lid hledal útěchu a posilu tehdy, když mu bylo nejhůře. A v tom na

předním místě spočívá veliký význam kultu Paladia ve století 17., tolik bohatém na krvavé války a jiné veřejné pohromy. Že tato úcta k P. Marii staroboleslavské nepoklesla ani ve století dalším, naopak ještě se prohloubila a uvnitř i navenek upevnila, poznáme z dalšího.

15.

Začíná století 18. V zemích české koruny vládne hluboký mír. Jen jako vzdálený rachot hromu zaléhají sem občas zvěsti o krvavých bojích křesťanů s Turky v Uhrách a na Balkáně. Paladium již od roku 1662 v klidu září na staroboleslavském oltáři a počet těch, kteří je touží spatřiti a uctíti, den ze dne víc a více roste. Přicházejí sem procesí, mající až 20.000 poutníků. Každý, kdo se ubírá do Matky českých měst Prahy na svatojánské slavnosti, neopomene zajíti také do Staré Boleslavi, na místa, skropená krví sv. Václava a posvěcená přítomností Paladia. Tak se stává, že rok co rok přicházejí sem poutníci nejen z celých Čech, ale i z Moravy, ze Slovenska, z Maďarska, z Německa, z Polska, ano i z dalekého Ruska. Arcivévodů a knížat, kardinálů, arcibiskupů, biskupů, hrabat, urozené šlechty a obecného lidu takřka z celé Evropy přišlo v tomto století do Staré Boleslavi bez počtu. A všichni ti hledali zde malý, skromný relief mariánský a toužili jej uctíti.

Tento příliv poutníků nezarazila ani nákaza morová,

jež tehdy čas od času se objevovala v Čechách a pohubila vždy množství lidu. Naopak takové pohromy a veřejná neštěstí byla jen důvodem, že do Staré Boleslavi k Paladiu země České přicházelo tím více poutníků, aby zde hledali a docházeli ochrany a pomoci u té, která považována za Matku a Ochránkyni celého národa.

Tak na př. když v roce 1708 vypukl v Čechách mor a v Praze jím umíralo mnoho lidí, konala se za odvrácení tohoto Božího „biče“ ve Staré Boleslavi ještě na sklonku roku, v listopadu, zvláštní pobožnost. Ačkoliv v té době poutníci sem již nepřicházeli, přece se zúčastnilo kající pobožnosti před Paladiem neobyčejné množství poutníků.

Podobně v březnu 1710, kdy se v Čechách opět objevil mor, přicházely sem zástupy mariánských ctitelů, aby si zde před jejím obrazem vyprosily pomoc a ochranu před hroznou nákazou.

Koncem roku 1713 objevila se morová rána také v Čáslavi a okolí. Zuřila v kraji po několik měsíců a byla tak zhoubná, že většina obyvatel jí klesala za oběť. Když nebezpečí vyvrcholilo, shromáždili se občané města v děkanském kostele sv. Petra a Pavla a před oltářem Rodičky Boží se zavázali slibem, jestliže nákaza pomine, že oni i jejich potomci budou

každoročně v neděli svatodušní putovati do Staré Boleslavi. Mor k radosti všech také ihned v celém kraji přestal a tak připutovali čáslavští poutníci již roku 1715 jako první samostatné procesí do Staré Boleslavi. Tento zvyk se zachoval až do dnešní doby. Ze starých zápisů městských, které se zmiňují o této votivní pouti, se dovídáme, že dva z čáslavských konšelů dostávali vždy za tuto pouť z obecní pokladny 3 zlaté. Podobně povolován z obecních důchodů i zvláštní příspěvek na světlo v mariánské staroboleslavské svatyni. — Z podobných důvodů začali choditi od roku 1714 do St. Boleslavi i Roudničtí, Mělničtí a jiní. V té době štědrostí poutníků bylo v mariánské svatyni leccos zdokonaleno. Tak r. 1717 postaven nový hlavní oltář a r. 1727 vydlážděn celý chrám mramorem. Tato dlažba, jinak nevalné ceny (český mramor), zachovala se až do r. 1940, kdy vyměněna jinými, hodnotnějšími druhy mramorů. R. 1728 pak započato se stavbou ambitů za kostelem Panny Marie, jež později (1775) Václav Kramolín ozdobil svými krásnými freskami ze života Matky Boží a z dějin Staré Boleslavi. Ambity dostavěny roku 1731. Na všech těchto stavbách má lví podíl horlivý tehdejší staroboleslavský děkan Jan Kř. Frick, jehož přičiněním pořízena též překrásná kazatelna v kostele

P. Marie a nádherná monstrance z r. 1729, jež se dosud ukazuje v pokladu kostela. Byla vytvořena z votivních darů poutníků a jest jednou z nejhezčích svého druhu.

* * *

Jaký byl nával poutníků v první polovici 18. stol. do Staré Boleslavi, dovedeme posouditi z toho, že kolem r. 1740 bylo v mariánské svatyni staroboleslavské jen v letních měsících podáno 52.000 sv. přijímání. V Staroboleslavském poutním ruchu zachovala si ovšem i tehdy prvenství Praha, z níž ročně připutovala sem celá řada větších nebo menších procesí. Nejslavnější z nich bývalo snad od sv. Jakuba. Vedli je vždy minorité.

S tímto procesím co do počtu účastníků a skvělé výpravy závodily poutě od sv. Jiljí a z koleje Norbertínské na Strahově. Alumnové arcibiskupského semináře chodívali do Staré Boleslavi zvlášť, a to na svátek Narození Panny Marie. Pro zajímavost ještě poznamenáváme, že z blízkého Brandýsa nad Labem chodilo do Staré Boleslavi na pouť procesí na každý mariánský svátek, a to v létě i v zimě.

Kromě zmíněných již procesí uvádějí staroboleslavské kroniky více než sto velkých procesí, jež každoročně přicházela k Paladiu země České.

16.

Roku 1740 nastoupila na rakouský a český trůn dcera Karla VI., Marie Terezie. Nepřátelé rakouské říše toho zneužili a na všech stranách povstali proti mladé panovnici, aby z jejího území získali pro sebe nějakou část. Nad zemí Českou, jež se až dosud těšila blahodárnému míru, počaly se takto opět stahovati válečné mraky.

Již na zimu 1741 vtrhli do Čech Francouzi, Bavoři a Sasové. Bavorský kurfiřt Karel Albert dal se dokonce korunovati za krále českého. S ním se spojil pruský král Bedřich II., který někdy v dubnu 1742 vpadl se svým vojskem do země České. Devátého května téhož roku objevili se ve Staré Boleslavi první Prusové a jejich velitel ubytoval se ihned na děkanství. Brzy sice odtáhli dál, ale po několika dnech se opět objevili. S nimi přijel dokonce i sám král Bedřich II. Lidem sice brány zásoby i dobytek, ale jinak chovali se Prusové dosti pokojně.

Toho roku připadala na den 24. května slavnost Božího Těla. Z Prahy přijelo k tomuto dni do Boleslavi

mnoho Francouzů a Bavorů, kteří všichni se zúčastnili církevní slavnosti, tvoříce čestnou stráž kolem Nejsvětějšího.

Posvátnému Paladiu nestalo se v té době nic zlého. Bylo volně vystaveno na oltáři a do chrámu Panny Marie přicházelo i mnoho nepřátelských vojínů, aby zde Rodičku Boží uctili. Řada vyšších francouzských důstojníků a šlechticů se dokonce po dva týdny modlívala denně před mariánským obrazem sv. růženec.

*

Válka dlouho netrvala a tak již r. 1743 projevil se poutní ruch ve Staré Boleslavi opět v plné síle. Přišlo sem se všech stran nebyvalé množství poutníků, aby Matce Boží poděkovali za to, že jejich vlast byla zbavena nepřítele.

A tento nával poutníků k Paladiu nezastavila ani druhá válka slezská, jež brzy potom vypukla. Stalo se tak v létě 1744. Protože tentokrát přece jen hrozilo jakési nebezpečí, že by Paladium mohlo býti od nepřátel zneuctěno, odvezl je prelát Jan Frick v srpnu do Prahy, kde je pečlivě ukryl.

Staré Boleslavi vedlo se tehdy dosti zle. Neustálé rekvisice a nucené dodávky potravin, obilí a dobytka

zle sužovaly obyvatelstvo. Proto také s nelíčenou radostí vítali opět Paladium do svého středu, když jim bylo 8. prosince vráceno z Prahy jako záruka mezitím nastavšího míru.

* * *

Po těchto událostech těšila se Stará Boleslav opět plných 12 let blahému míru. Návštěva poutníků rostla rok od roku. — V té době vykonal známý Jan Frick mnoho pro slávu Staré Boleslavi a Paladia. Mimo jiné dostavěl též nákladem 4000 zl. druhou věž kostela, jež stála nedokončena již od r. 1623, založil kapli sv. Václava v Dřísech a v Boleslavi kapli bl. Podivena, postavil chorobinec a j.

Po dvanácti letech vypověděl dobyvačný Bedřich II. Marii Terezii znovu válku. Proto odvezeno Paladium roku 1756 opět do Prahy, kde zůstalo tentokrát plné dva roky. Stará Boleslav, zbavená pak své Záštity a Ochrany, prožila v té době nové vzrušující události. V městečku samém, přímo u kostela P. Marie, došlo dokonce r. 1757 ke krvavému boji mezi Rakušany a Prusy. Stalo se to takto: Bedřich II. táhl se svými vojsky ku Praze. Chtěl se jí zmocniti a tak rychle rozhodnouti válku ve svůj prospěch. Armáda hraběte Schwerina, přicházející

současně od Mladé Boleslavi, měla za úkol zameziti císařské armádě od Prahy ústup do východních Čech. Proto také zaměřil Schwerin k Boleslavi a Brandýsu, kde tehdy byli císařští. Dne 1. května dospěl k Byšicím a Liblicím. Hlavní voj rozložil se nedaleko Benátek a dál až za Kochánek. Odtud vyslal Schwerin zrána dne 2. května svého podřízeného generál-majora von Wartenberga s 800 husary a 200 granátníky, aby se přiblížil až k Boleslavi a zmocnil se mostu u Brandýsa. Wartenberg prošel a krátce po poledni srazil se v místech, kde jest dnes staroboieslavské nádraží, s oddílem Chorvátů. Strhl se zuřivý boj, císařští brzy začali ustupovati. Zastavili se až v Boleslavi u kostela P. Marie, v jehož okolí a v blízkém Hluchově stálo na 3000 mužů vojska císařského pod velením plukovníka Mac Elliota. Přimo u mariánské svatyně strhla se krátká, ale krvavá bitva. Počet padlých na straně Rakušanů byl značný: 4 důstojníci a 300 mužů. Prusové udávali své ztráty na 2 důstojníky, 23 mužů mrtvých a 21 raněných. Nepřítele však potkala těžká ztráta. Ke konci bitvy byl kulí jistého raněného Chorvata zastřelen sám Wartenberg. Císařští poté ustoupili přes Labe do Brandýsa a zapálili za sebou dřevěný most. Wartenberg byl pohřben v hrobkách marián-

ské svatyně. Když byly tyto r. 1940 otevřeny, nebylo jeho tělo již nalezeno. Tak skončila tato památná bitva, svedená přímo na ochozu a ambitech staroboleslavské mariánské svatyně. Padlí byli pohřbeni po různu na ambitech a v nejbližším okolí. Ještě více jak měsíc sváděny v nejbližším okolí Boleslavi mezi Rakušany a Prušáky větší nebo menší boje. Štěstí přálo brzy té, brzy oné straně. Naposledy obsazena Stará Boleslav Prusy 20. června, kdy tudy ustupovali po nešťastné bitvě u Kolína (18. VI.). Bedřich II. přenocoval tehdy na děkanství. Kostel P. Marie stal se v těch dnech skladištěm. Obyvatelé staroboleslavští uschovali si v něm z obavy před pleněním nepřítele všechn svůj majetek. Také jim z toho nebylo nic odcizeno — snad z ohledu na přítomnost královu — ač pruské vojsko tábořilo přímo za kostelem. — 29. června veškeré vojsko odtáhlo.

Nesmírná radost naplnila srdce všech, když 15. srpna. právě na hlavní svátek Staré Boleslavi, bylo posvátné Paladium převezeno zpět z Prahy do Staré Boleslavi. Slavnostního uvítání milostného obrazu, který zubožené zemi přinášel opět mír a pokoj, zúčastnilo se obyvatelstvo z celého okolí.

Aby mravy lidu, válkou porušené, byly opět napra-

veny, byly vykonány jesuity u únoru r. 1758 ve Staré Boleslavi 14denní sv. misie. Zájem o Boleslav, v poslední době boji ochablý, počal opět vzrůstat, k Paladiu přicházelo čím dále tím více poutníků. Velkou zásluhu o to mají jesuité, kteří se všemožně přičiňovali o rozkvět kultu Paladia. Z nich zvláště v té době vyniká P. Ignác Lysander, rodák kutnohorský, poslední superior staroboleslavský. Protože dary poutníků rostly, bylo zdokonaleno v té době opět leccos v mariánské svatyni. Tak r. 1764 dána k hlavnímu oltáři nová mramorová tumba a stupně z červeného sliveneckého mramoru. Ulito též deset svícňů z čistého stříbra, příštího roku pak opatřen pro hlavní oltář nový pozlacený svatostánek. R. 1766 dal kapitulní děkan Ondřej Kayser před hlavním oltářem vytesati mramorové zábradlí.

17.

Dějiny Paladia a Staré Boleslavi vykazují v mnohém ohledu překvapující, často nečekané obraty. Tak tomu bylo na příklad v r. 1638, kdy se dostalo obrazu od celého národa i nejvyšších jeho představitelů poct tak mimořádných, jako žádnému jinému v našich zemích. Podobně i rok 1773 možno označiti za jeden z těch, jež rozhodly mimořádným způsobem o dalším osudu Paladia, a to na celé jedno století. Stará Boleslav byla v té době takřka na vrcholu své slávy a věhlasu. Šlechta i prostý lid závodili přímo v projevech úcty k drahému obrazu. Jak velký byl tehdy poutní ruch ve Staré Boleslavi, možno posouditi z toho, že na př. v r. 1772 bylo jen v letním období v obou staroboleslavských svatyních podáno na 110.000 sv. přijímání, z toho u Panny Marie 55.020. Potom však přišla náhle katastrofa.

V létě r. 1773 zrušen na celém světě řád jesuitů. Proto opustili i staroboleslavští jesuité residenci, jež změněna pak na jezdecké kasárny. Poslední horlivý superior koleje P. Lysander zemřel o měsíc

později žalostí a smutkem nad pohromou, jež stihla jeho řád, a byl pohřben v hrobce chrámové, kde dosud odpočívá. Paladium země České osiřelo, zbaveno svých nejlepších služebníků a ochránců. Starou Boleslav stihla tím pohroma, ze které se nevzpamatovala plných 150 let. A protože brzy nato vyšly i dekrety císařské, zakazující poutě, příliv poutníků k Paladiu začal znatelně klesati. Byly ovšem i tehdy činěny pokusy, aby úcta k Paladiu byla u lidu oživena. Tak na příklad obraz přemístěn r. 1778 s vedlejšího Šternberského oltáříku na hlavní oltář. Výsledek pokusů byl však slabý. Zhoubný josefinismus, jenž jako rakovinný vřed zachvátil tělo národa, začal působiti mezi šlechtou a vzdělanci, ano ponenáhlu zachvátil i prostý lid. Neblaze tu působila i nespokojenost v lidu, jež jako následek tuhého politického absolutismu vedla po dvakráte (r. 1775 a 1750) k selskému povstání, které zachvátilo celý kraj od Hradce Králové až ku Praze.

Do tohoto nepokoje a sociálních bouří přišlo r. 1778 opět pruské nebezpečí. Proto se tehdejší staroboleslavský děkan František Tvrdý rozhodl, že odveze opět milostné Paladium do Prahy. Svůj úmysl také brzy provedl. Odejel do Prahy, než ani tam s obrazem dlouho nezůstal. Z přílišné snad obavy, aby se

neopakoval opět rok 1648, opustil krátce nato hlavní město a odebral se i s vzácným národním klenotem do Berouna, kde přenocoval na děkanství v noci ze dne 9. na 10. září. Cesta ta ostatně byla zbytečná, neboť druhého dne časně zrána došly do Berouna bezpečné zprávy o tom, že pruský král Bedřich ustupuje se svým vojskem již od 8. září zpět do Slezska. Proto se vrátil pan děkan do Prahy. Paladium však, což jest pro tehdejší dobu příznačné, bylo do Staré Boleslavi vráceno až 28. října 1778.

* * *

Z let 1780—1790 nemůžeme uvést žádné potěšitelné události, jež by svědčily o rozmachu úcty k Paladiu. R. 1782 byl kostel Panny Marie dokonce okraden. Bylo tu odcizeno mnoho zlatých a stříbrných předmětů, jež do Staré Boleslavi nashromáždila láska ctitelů Mariiných. Proto ustanoveni dva mužové, aby „časem nočním“ hlídali svatyni. — Téhož roku také odstraněny z chrámu různé oběti, obrazy a votivní tabulky, svědčící o nabytých milostech, jež byly umístěny na zdi po obou stranách kolem sakristie, oltáře Umučení Páně (nynějšího sv. Jana Nep.) a kazatelny, a nevíme, zdali se tak stalo z upřímné snahy zbaviti nádhernou svatyni nevhodných okras nebo z pří-

lišného racionalismu, který podle josefinských zásad popíral všecko nadpřirozené. Tabulky pak zašantročeny neznámo kam, na velikou škodu pro historické bádání o kultu Paladia. Co všecko by se dalo z jejich obsahu rozpoznati!

K r. 1788 stěžuje si zapisovatel opět, že poutníků stále víc a více ubývá. To mysl lidu byla již znovu jitřena vznikající krvavou revolucí francouzskou. Zprávy, přicházející ze západu Evropy, vzbuzovaly nejtěžší obavy. Přízrak nové války rychle se blížil. Úcta k posvátnému Paladiu však z mysli a srdce lidu úplně nevymizela. Stále ještě bylo dosti těch, kteří s láskou a s důvěrou spěchali do Staré Boleslavi k té, jež byla ochránkyní českého lidu, ano, války napoleonské, jež brzy poté vypukly, znamenají v dějinách Paladia dokonce i určitý vzestup. Tak r. 1796, kdy vojska francouzská blížila se již k českým hranicím, putují do Staré Boleslavi přes přímé zákazy vrchnosti četná procesí a prosí Rodičku Boží, ochránkyni země České, za pomoc a přispění. Toho roku přijalo ve Staré Boleslavi sv. svátosti opět 47.800 věřících. K Palaidu země České začínají opět přicházeti poutníci až z Moravy a z Uher. Tento ruch a zájem o Starou Boleslav a její „Záštitu“ potrval až do konce 18. století.

18.

Krvavé války napoleonské, které začaly ke konci 18. století a protáhly se daleko přes začátek 19. stol., St. Boleslavi a kultu Paladia na konec rozhodně neprospěly. V lidu způsobily mnoho zla a zavinily velikou bídu hmotnou a mravní. To vše a prázdné rozumářské ideje, zavlečené k nám tehdy až z Francie, zapůsobily na víru lidu tak zhoubně, že její vroucnost ve značné míře ochladla. Pocítila to i Stará Boleslav. Pokles úcty k Paladiu nejen že potrval, ale dokonce význam Paladia, jakožto záštity a ochrany země České, začíná se zvolna z mysli lidu ztrácet. Zkazky o jeho slavné minulosti udržují se již jen jako matně v paměti návštěvníků proslulého tohoto místa. Pod vlivem tuhých snah germanisačních přestává lid hleděti na obraz staroboleslavské Madony jako na národní klenot a vidí v něm jen slavný poutní obraz, jakých je všude dosti. I nejbližší okolí Staré Boleslavi, jako na př. Brandýs, jest silně poněmčeno.

Kolem r. 1806 duchovní i hmotná bída lidu v českých zemích se ještě zvětšuje. Rakouská vláda toho roku

nařizuje, že mimo jiné má býti do státní mincovny odevzdáno i veškeré chrámové zlato a stříbro. Tak dochází i na proslulý poklad staroboleslavský, který zde po staletí hromadila láska a vděčnost ctitelů Rodičky Boží staroboleslavské. Značná jeho část jest prostě konfiskována.

V té době bylo posvátné Paladium zdejším boleslavským děkanem Norbertem Vítem, hrabětem z Klebelsberku, po dvakráte odvezeno a ukryto v Doksích u Mladé Boleslavi. Stalo se tak v důsledku tehdejších válečných událostí.

R. 1809 dostává Stará Boleslav opět vzácnou návštěvu. Na nedalekém brandýském zámku sešli se tři vládcové, aby domluvili plány proti Napoleonovi. Při té příležitosti navštívil rakouský císař František I. i slavnou mariánskou svatyni a uctil v ní Paladium. U lidu to vzbudilo značnou pozornost, pozvolný pokles poutního ruchu to však nezastavilo. Hned o rok později stěžuje si totiž staroboleslavský kronikář, jak málo lidí přichází k podivuhodnému obrazu Bohorodičky.

R. 1813 přišel sem císař František I. po druhé. Byl dokonce přítomen v mariánské svatyni požehnání a poté delší dobu hovořil s proboštem kapituly. Mimo jiné se též tázal, zda do Staré Boleslavi přicházejí

ještě nějací poutníci. Když dostal kladnou odpověď, poznamenal: „Jen je nechte, ať chodí a modlí se zde u Rodičky Boží!“

Téhož roku přišlo do Staré Boleslavi k Rodičce Boží i mnoho ruských důstojníků, aby uctili Paladium. Někteří z nich zanechali zde zlaté a stříbrné dary z vděčnosti za ochranu, které se jim dostalo od Rodičky Boží v nebezpečích válečných. Tak na příklad jeden ruský důstojník daroval kostelu Panny Marie krásnou stříbrnou schránku, do níž byla vložena kulka, kterou byl v bitvě u Lipska zraněn a jež mu byla operativně vyňata.

* * *

V noci na 27. leden 1833 zmocnilo se veškerého staroboleslavského obyvatelstva neobyčejné vzrušení. — Uprostřed hluboké noci vzplanul náhle chrám Panny Marie jakousi tajemnou září, jejíž zdroj nemohl nikdo vypátrati. Podivný ten zjev trval asi dvě hodiny a 3. března 1834 opakoval se znovu. Lidé plni úžasu v zástupech vcházel do kostela, aby se dopátrali příčiny záře, nenašli však ničeho. Nebylo to ostatně po prvé, co proslulá mariánská svatyně byla takto ozářena. Nejznámější v tom směru jest osvětlení kostela v noci ze 14. na 15. srpen 1639, jak jsme shora uvedli.

V té době poutní ruch ve Staré Boleslavi poněkud oživil. Alespoň k r. 1836 mohl kronikář staroboleslavský zaznamenati 22.522 komunikantů. V téže době (r. 1838) péčí kapitulního děkana Františka Tippmana zavěšeno před Paladiem nad chórovými lavicemi deset cínových lamp. Měly nahraditi původní stříbrné, jež kdysi zde byly nemalou ozdobou chrámu.

29. srpna téhož roku připutoval k Paladiu opět vznešený poutník. Byl to císař Ferdinand Dobrotivý se svojí manželkou Marií Annou, který se po slavnostní korunovaci uchýlil na několik dní do brandýského zámku. Přijel od Nových Benátek, před památnou svatyní dal zastaviti, vstoupil dovnitř a dlouho se před Paladiem modlil. 31. srpna před odjezdem přišel sem opět, byl přítomen mši sv. a po ní odporučil sebe i celou říši pod ochranu Rodičky Boží. Jeho hluboká zbožnost dojala prý tehdy všechny přítomné.

R. 1842 v noci z 15. na 16. březen se vloupal do staroboleslavské svatyně lupič a sebral všechny zlaté peníze, jež byly zavěšeny kolem posvátného obrazu. Rozbil i křišťálové sklo, kterým bylo Paladium chráněno.

* * *

Nežli tuto kapitolku skončíme, nemůžeme se ještě nezmíniti o události, jež se přihodila ve Staré Boleslavi

v r. 1847 a jež dokazuje, že i v této době, kdy pod vlivem různých podvratných zásad, záměrně šířených v českém národě, úcta a důvěra k Paladiu v srdci lidu značně poklesla, přece jen nevymizela úplně, ano, v duši prostého venkovského lidu udržela se na původní výši. Je to podivuhodné uzdravení Anny Poláčkové z Lysé nad Labem. Tato žena stonala těžce od 1. ledna 1847 na nohu, jež se jí celá zanítila a hnis se provalil na mnoha místech. 3. června se rány sice zavřely, ale noha zchromla. 16. června, jak sama vypravovala, byla ve snách vybídnutá, aby putovala do Staré Boleslavi. Zkusila to o berlách, ale šlo to velmi těžce. Na cestu do Staré Boleslavi, jež jinak trvá asi tři hodiny, potřebovala plných osm hodin a při tom spíše se plazila po kolenou nežli šla. Když 17. června kolem 10. hodiny dopolední vstoupila do mariánské svatyně, více klesla nežli poklekla vzadu u kropenky na dlažbu a asi půl hodiny se vroucně modlila. Náhle pocítila v bolestech silnou úlevu, bez obtíží povstala, odhodila berly a šla volně k hlavnímu oltáři. Pravdivost této události byla potvrzena šetřením duchovní správy ve Staré Boleslavi.

19.

Nadešel bouřlivý rok 1848 a s ním se objevily v lidu i nové revoluční ideje, jež se začaly rychle ujímat. Zrušena robota, národní vědomí zesílilo. V této tak důležité chvíli, kdy se jednalo o celou budoucnost národa, tento aspoň ve svých hlavních představitelích na Starou Boleslav zapomněl úplně. Poutní ruch ve Staré Boleslavi klesl tehdy na nejnižší stupeň. Nacházíme záznamy, že na př. v roce 1858 přišlo k Paladiu jen asi 60 procesí ne právě největších. Ani soukromých poutníků nebylo toho roku mnoho. Počet sv. přijímání, podaných tehdy v obou staroboleslavských svatyních, klesl na 19.000. Počítáme-li z toho 10.000 na místní katolíky, zbývá na poutníky jen asi 9000 sv. přijímání! Tedy pokles katastrofální! Od tohoto roku však počet poutníků do Staré Boleslavi zvolna stoupá, až koncem 19. stol. zastavil se pevně na 100 až 120 pravidelných poutních výpravách. Od roku 1850 až do roku 1900 vyhlíží stav poutí k Paladiu asi takto:

Hromadné pouti do Staré Boleslavi soustřeďují se

v této době hlavně na tyto dny: 29. č e r v n a, sv. Petra a Pavla, kdy do Staré Boleslavi přicházelo až 17 procesí z nejbližšího okolí a z Českobrodsko. Dne 2. č e r v e n c e (vlastně první neděli v červenci), kdy u Paladia země České slavena t. zv. hlavní pouť. Přicházelo až 52 procesí. Toho dne bývalo v Boleslavi okolo 4000 poutníků, počáno obyčejně asi 2000 sv. přijímání. S v a t o d u š n í s v á t k y, hlavně pondělí svatodušní. Sešlo se množství lidu, mezi nimž budilo vždy pozornost tradiční procesí z Čáslavě, jež zůstalo až do úterý a jediné těšilo se výsadě, že mohlo uctíti Paladium políbením. Jinak se v této době dávalo Paladium líbatí jen na zvláštní žádost. Po nejbližší 3 neděle, podobně jako po svátku Navštívení P. Marie, přicházela do Staré Boleslavi ještě některá menší procesí z blízkého okolí — celkem bezvýznamná. Jedno z těch činilo výjimku. Byla to pouť pražské mariánské družiny mužů, jež se do Staré Boleslavi konala vždy v oktávě Navštívení P. Marie a budila pozornost všech počtem svých účastníků. Dne 15. s r p n a byla ve Staré Boleslavi slavena opět „velká pouť“, jež se počtem poutníků vyrovnala skoro pouti červencové. Po této pouti přicházely do Staré Boleslavi Nymburk, Mělník a některá jiná česká města i městečka.

Třetí „velká pouť“ připadala na den 8. září. V noci ze 7. na 8. září slavena ve Staré Boleslavi tak zvaná „svatá noc“, to proto, že poutníci zpívali a modlili se po celou noc v ambitech mariánské svatyně. Ve městě se též po celou noc svítilo petrolejovými lampami a svícemi.

Den 28. září věnován skoro výhradně uctění sv. Václava. Než ani na Rodičku Boží tu nezapomínáno. Vykonavše svoji pobožnost na místě původního hrobu Dědice země České neopomenuli poutníci zajíti také do bílé mariánské svatyně, aby tam poklekli před zázračným obrazem.

Mluvíme-li o určitých dnech, na něž se ruch poutní ve Staré Boleslavi nejvíce projevoval, nechceme tím říci, že jindy Stará Boleslav a v ní posvátné Paladium byly snad úplně opuštěny. Od počátku května až do polovice října přicházeli sem porůznu jednotliví poutníci, aby hledali pomoc a útěchu u té, která divy tvoří.

* *

Co se týče tehdejších bohoslužeb ve Staré Boleslavi, byly tyto soustředěny na obyčejné neděle hlavně do kostela sv. Václava, kde se největší oblibě těšila t. zv. „parádní devátá“. Bývalo při ní vojsko (dra-

gouni), kostel býval návštěvníky přeplněn, na kůru zpívány latinské církevní skladby.

U P. Marie bývaly slavnostní bohoslužby na „Tři krále“, na „Hromnice“, o Hodech Božích a o všech svátcích mariánských. Pontifikální mše sv. na „Tři krále“ zúčastnilo se vojsko a městská rada.

Počet komunikantů v té době býval asi 18.000. Z toho připadalo 10.000 na poutníky. „Parádní devátá“ zanikla kolem roku 1900, místo ní zavedena tehdejšími kaplanem P. Málkem „dětská devátá“, a to u Panny Marie.

20.

V rakousko-pruské válce roku 1866 prožívala Stará Boleslav opět pohnuté chvíle. Několikrát jí prošly dlouhé kolony Prusů, v okolí strhlo se i několik bitek s nepřítelem. Situace se značně přiosvětila, když koncem července byly pruskými hlídkami obsazeny i věže chrámů.

Tehdy také řádila v okolí Boleslavi cholera, již tam zavlekli Prušáci. Umíralo na ni množství lidí. Stará Boleslav sama zůstala nákazy ušetřena. Přičítáno to ochraně Rodičky Boží.

Když časy a poměry se opět uklidnily, přikročeno ke generální opravě vnitřku památné svatyně. Stalo se tak na jaře 1873. Milostný obraz P. Marie staroboleslavské odnesen 25. května do chrámu sv. Václava, kde zůstal po celý rok, dokud práce nebyla dokonána. Za dne byl vždy vystaven na hlavním oltáři u sv. Václava, na noc uložen v t. zv. panské sakristii. Během restauračních prací ozdobil chrámovou klenbu v presbytáři známý Hellich překrásnými freskami, jež se dosud zachovaly a jsou opravdovou ozdobou

svatyně. — Na jaře 1874 byla pak obnovená svatyně kapitulním děkanem Hýnou znovu posvěcena a 5. července, kdy se ve Staré Boleslavi slavil svátek Navštívení P. Marie, Paladium do ní ve slavném průvodu přeneseno. Nesli je na skvostných nosítkách čtyři kanovníci staroboleslavští. K této vzácné slavnosti sešlo se ze širého okolí mnoho kněžstva a tisíce věřících. Bylo jich tolik, že nejen oba chrámy, ale i obě náměstí — u sv. Václava a u P. Marie — byly zbožnými poutníky přeplněny. Středem tohoto množství ubíral se slavnostní průvod za hlaholu zvonů, zvuku hudby a mariánských písní z kostela sv. Václava do obnovené mariánské svatyně. Zrána bylo pošmurno, ale v okamžiku, kdy průvod vyšel z kostela sv. Václava, mraky se protrhly a slunce zazářilo. Tato pohoda zůstala pak již po celý den.

Když se průvod s posvátným Paladiem ubíral hustými zástupy zbožného lidu, docházelo k dojemným výjevům. Mnozí — bylo mezi nimi i mnoho vážných mužů — hlasitě plakali, jiní klesali na kolena, se všech stran bylo slyšeti vzdechy a volání: „Matičko Boží, oroduj za nás! Požehnej nás, Rodičko Boží!“ — To se zase jednou projevila něžná láska a důvěra českého lidu ke své nebeské Matce a Ochránkyni. Před kostelem P. Marie očekával milostný obraz zástup

bíle oděných dívek, z nichž jedna jménem přítomných oslovila Rodičku Boží vzletnou básní. Slavnostní kázání, jež potom v obnovené svatyni následovalo, měl známý vyšehradský probošt Václav Šulc.

Tato slavnost zanechala v srdcích všech přítomných hluboký dojem a značnou měrou probudila opět v lidu zájem o Starou Boleslav. Tak se také stalo, že již r. 1878 mohl staroboleslavský kronikář zaznamenati více jak 96 procesí, jež toho roku připutovala k Paladiu země České.

21.

O 20 let později nacházíme však Starou Boleslav opět ve znamení úpadku. Její dávná sláva a věhlas upadá a mizí zvolna sice, ale nezadržitelně. V Čechách jest kolem r. 1900 již mnoho takových, kteří o Staré Boleslavi a Paladiu země České nikdy ani neslyšeli. Také počet těch, kteří sem přicházejí, aby se doporučili ochraně Paladia, rok od roku znatelně slábne a řídne. Soukromé zápisy občanů staroboleslavských podávají o tom neklamné svědectví. Tak na př. r. 1912 přišlo do Staré Boleslavi necelých 70 poutních výprav. A to jsou mezi nimi zaznamenána ještě procesí nepatrná svým počtem a významem.

Ti, kterým záleželo na zachování slavné tradice poutí k Paladiu země České, počali nahlížeti, že je nutno rychle něco podniknouti pro nápravu. Byl to zvláště horlivý a mezi poutníky všeobecně oblíbený P. Málek, později kanovník staroboleslavský, který začal propagovati myšlenku, aby ke kostelu P. Marie byl povolán některý řád, jehož členové by pozvedli tradici poutí staroboleslavských na bývalou výši.

Realisaci této myšlenky velmi usnadnily politické události, jež brzy poté změnily úplně tvářnost Evropy. Stará monarchie rakouská se rozpadla a na jejích troskách povstaly r. 1918 nové státy, mezi nimi i samostatný stát čsl. Význam Staré Boleslavi jako národního poutního místa tím přirozeně velmi vzrostl. A tak mohl se již v r. 1922 tehdejší správce kapituly Msgre Pauly zasazovati o to, aby péče o Paladium a poutě k němu byla svěřena opět jesuitům, kteří se měli v nejkратší době usídliti ve Staré Boleslavi. Pražský arcibiskup Kordač byl myšlence velmi nakloněn. Jednání s jesuity však brzy uvázlo na mrtvém bodě. Nový obrat v celé záležitosti přivodily velkolepé slavnosti svatováclavského milenia, jež v r. 1929 slaveny v celém našem národě, zvláště v Praze a ve Staré Boleslavi. Tehdy se Stará Boleslav znovu zaskvěla před zraky celého národa ve svojí dávné slávě a kult Paladia začal se rychle šířiti mezi lidem. Zároveň obnovena i otázka o povolání některé řehole ke staroboleslavské mariánské svatyni. Jednáno tentokráte s redemptoristy, což mělo také kladný výsledek. — Dne 19. května 1929 uveden slavnostně první redemptorista staroboleslavský P. Otto Loula kapitulním děkanem Sládkem a kanovníkem Málkem do proslulé mariánské svatyně. Paladiu země České

dostalo se tak nových strážců, kteří se potom ze všech sil přičiňovali o obnovení bývalé slávy Staré Boleslavi a jejího klenotu; starobylého mariánského reliefu.

Zchátralá svatyně byla již v r. 1930 opravena uvnitř i navenek nákladem 380.000 Kč. Výsledky činnosti redemptoristů byly brzy patrné. Roku 1931 bylo u Paladia země České podáno 18.750 sv. přijímání, v r. 1932 21.850, v r. 1933 27.530, v r. 1937 dostupuje počet výše 30.170.

Aby byl v lidu probuzen zájem o Paladium, započato v červnu 1930 s vydáváním Věstníku staroboleslavského. V r. 1937 znovu zorganizována a přenesena z Prahy do Staré Boleslavi Matice staroboleslavská. Do Staré Boleslavi začali opět přicházeti poutníci z celých Čech i jižní Moravy. Tak dne 2. července 1934 přišlo k Paladiu na 52 procesí, z nichž některá měla až 1000 poutníků. Téhož roku na den sv. Václava byla obě náměstí ve Staré Boleslavi poutníky tak přeplněna, že se nemohl pro nedostatek místa ani rozvinouti obvyklý průvod s Velebnou Svátostí.

22.

Velmi důležitým mezníkem v dějinách kultu staroboleslavského Paladia jest r. 1938, kdy slaveno 300leté výročí přenesení svatého obrazu z Prahy do Staré Boleslavi. Shodou okolností nebo lépe řečeno: řízením Božím připadly tyto jubilejní slavnosti právě na dobu, kdy těžké mraky nové hrozící války ohrožovaly další trvání mladého státu československého. Již od r. 1934 politická jeho situace stávala se čím dále tím obtížnější. Mocný soused republiky — Německo, kde se mezitím zmocnil vlády pověstný Hitler se svými nacisty, začal pomalu, ale jistě podryvati existenci republiky. Pod vlivem lživé německé propagandy dospělo veřejné mínění Evropy nakonec k přesvědčení, že nutno obětovati malý čsl. stát, aby byl zachován, jak se bláhově domnívali, evropský mír. Brzy však bylo jasno, že jde o bytí a nebytí celého národa. Když v b ř e z n u 1 9 3 8 Rakousko bylo násilím od Německa zabráno, situace vyvrcholila a stala se pro Čechoslováky kritickou. A právě v těchto smutných poměrech jako spasná hvězda zazářilo celému národu staro-

boleslavské Paladium. Český lid byl na ně upozorněn jubilejními slavnostmi, které toho roku v květnu započaly, a obrátil se ke svojí záštitě ihned se zoufalou důvěrou celé své bytosti, očekávaje od ní záchranu a spásu. Této se mu také dostalo, i když až po šesti letech neslýchaného strádání a útisku. Tehdy také to bylo, kdy jasněji, než kdy jindy vystoupil do popředí charakter obrazu a jeho dávný význam jakožto Záštity země České.

Jubilejní slavnosti paladiové, jež svojí velkolepostí a významem v ničem si nežadají před slavnostmi v roce 1638, byly dlouho a pečlivě připravovány. Již v r. 1936 o nich debatováno. Skoro od počátku roku 1938 scházeli se členové přípravného výboru a radili se, jak vše co nejúčelněji zařídit. Když dne 24. dubna 1938 vyšel pastýřský list kardinála a arcibiskupa pražského dr K. Kašpara, jednající o jubilejních slavnostech staroboleslavských, zachvátila vlna nadšení a zájmu o Starou Boleslav a její klenot takořka celý národ. A tak vše to, co potom následovalo, stalo se jediným velikým triumfem myšlenky, aby celý český národ v kritické době svého trvání seskupil se s pevnou důvěrou a láskou kolem té, která jej po staletí chránila a byla mu pravou Záštitou — Paladiem.

*

Jubilejní slavnosti zahájeny ve Staré Boleslavi dne 30. dubna večer v 7 hodin. Začínala právě májová pobožnost. Na kazatelnu v kostele P. Marie vystoupil známý staroboleslavský kanovník Málek a před četnými poutníky i věřícími z celého širého okolí promluvil na téma: „Popřej nám chváliti tebe, Panno svatá, a vypros nám sílu proti svým nepřátelům!“

Druhého dne poté, krátce před 9. hod. ranní, přišly z Brandýsa do Staré Boleslavi legie Orlů a katolických legionářů, aby vzdali svůj hold Matce českého národa. Uvítání kanovníkem Málkem a rektorem redemptoristů P. Klímkem, naplnili do posledního místa prostory bohatě vyzdobené mariánské svatyně. Následovalo nadšené, vroucí a vlastenecké kázání P. Schuberta OSA, jež zanechalo v srdci všech přítomných hluboký dojem. — Zatím přijel do Staré Boleslavi generální vikář arcibiskupství pražského dr Opatrný, který měl tu pontifikální mši svatou. Po bohoslužbách zúčastnili se všichni na náměstí slavnosti, jež se konala na počest 5. dragounského pluku a vyzněla v nadšený hold vlasti a statečné čsl. armádě. Slavnost zakončena tím, že za zvuků chorálu svatováclavského položen zástupci vojska k soše svatého Václava nádherný věnec. Téhož dne odpoledne přišel do St. Boleslavi sám kardinál. Vyjeli mu vstříc na koních katoličtí legionáři

a Orli a doprovázeli vznešeného hosta jako čestná stráž přes celé město, vyzdobené prapory ve státních i papežských barvách a zaplněné tisícíhlavými zástupy až k budově kapitulního děkanství. Večer v 7 hod. konána u P. Marie slavná májová pobožnost, které se vznešený církevní kníže rovněž zúčastnil.

Hned příští sobotu dne 7. května stala se Stará Boleslav svědkem nové dojemné církevní slavnosti ke cti Paladia. Večer uspořádána v kryptě sv. Kosmy a Damiana adorace mužů a jinochů, jež zakončena průvodem do kostela P. Marie. Pozdě v noci (v 10 hodin) ubíraly se s rozžatými svícemi dlouhé řady mužů ztichlým městem, zpívající nadšeně píseň „Ježíši Králi“. Uprostřed davů pod skvostnými nebesy nesl probošt staroboleslavský Msgre Hrdlička Velebnou Svátost. Doprovázela ho čestná stráž Orlů a havířů s hořícími kahanci. Nikdo z diváků neubráníl se mohutnému dojmu. V kostele P. Marie konána pak noční adorace, při níž kázal P. Urban OFM. Po půlnoci sloužena mše svatá. Teprve ve 2 hod. odebrala se část účastníků domů. V neděli 8. května přišlo pak do Staré Boleslavi velké množství poutníků zdaleka široka. Kolem tří čtvrtí na 8. hod. ráno uspořádala od sv. Václava do kostela P. Marie průvod Mariánská družina studentek a dívek z Prahy XII. Hned za nimi vyšli studenti, česká

Liga akademická, Liga svatováclavská a Svaz učitelů. Před Paladiem k nim promluvil P. Daňha C. Ss. R., pontifikální mši svatou celebroidal strahovský opat Zavoral.

V úterý dne 10. května spatřila Stará Boleslav opět několik set katolických studentů z Bubenče, jež doprovázelo 19 profesorů. Přišli s vlastní hudbou a po mši svaté v 9 hod. u Paladia odebrali se průvodem do kostela sv. Václava.

15. května následovalo jejich příkladu na 1000 poutníků z Podbrdská. Kromě nich navštívila toho dne Starou Boleslav řada jiných procesí, jako ze Žleb, Drahodobudic, Obecnice, Svojšic, Lobkovic, Sv. Pole, Obořiště, Tuchlovic a j.

16. května přijeli se poklonit Záštitě národa bohoslovci z Prahy a Litoměřic. K nim se připojili účastníci jubilejního sjezdu katolické mládeže. Ráno byl uspořádán Starou Boleslaví nádherný manifestační průvod. Vlajky, standardy a hesla křesťanského programu, pestré svérázy, to dodávalo slavnostnímu průvodu obzvláštního lesku. Pontifikální mše svatá byla u P. Marie, v kostele sv. Václava posvětil pak kapitulní probošt Hrdlička nové vlajky S. K. M.

Do těchto slavností jako blesk z jasného nebe zasáhla náhle hrozivá zpráva, že v noci na 21. květen vyhlá-

silá čsl. vláda mobilisaci. Tisíce mužů ještě téže noci opustilo své rodiny, chopilo se zbraně a nákladními auty spěšně odejelo hájiti zemské hranice proti nepříteli, který chtěl zákeřně přepadnouti republiku. Tento energický čin čsl. vlády neminul se svým účinkem. Bezprostřední válečné nebezpečí zažehnáno, bojové sebevědomí Čechů posíleno, přece však jen veřejná nálada stala se stísněnou, což částečně poškodilo i slavnosti paladiové.

Ve čtvrtek na svátek Nanebevstoupení Páně ožila opět Stará Boleslav, a to tentokráte těmi nejmenšími. Přišlo sem na 1500 dětí, aby se pomodlily před Paladiem země České a Matce Boží doporučily svoji vlast, jejího presidenta a všechny ty, kdo řídí osudy českého státu. Byla to nejkrásnější slavnost, jaké kdy bylo ve Staré Boleslavi pamětníka. Ráno v 9 hodin uspořádán z Brandýsa, kam děti přijely, velký průvod do Staré Boleslavi. Byl zpestřen četnými prapory, národními kroji a velkým počtem družiček v bílých šatech. Před kostelem sv. Václava byly děti uvítány celou kapitulou v čele s proboštem Hrdličkou. Poté odebraly se do kostela P. Marie na slavnostní bohoslužby, kde k nim promluvil P. Oliva. Odpoledne vyšel podobný průvod z lázní Houšky k P. Marii, kde pak provedena pečlivě připravená akademie, jež za-

končena slavným slibem věrnosti Matce Boží a sv. Václavu. Ze slavnosti zaslány pozdravné telegramy papežské nunciatury, p. presidentu, kardinálu a ministerstvu školství.

29. květen byl vyhrazen poutníkům z diecése budějovické. Pouť sama byla těžce poškozena hroznou situací politickou (21. V.!), jež mnohé od cesty odradila. Přece však přišlo na 300 účastníků, vedených zástupcem budějovického biskupa Msgr Bočkem.

30. května spatřily chrámy staroboleslavské poutníky od Březnice a Vimperka.

*

Svatodušní svátky přivábily do Staré Boleslavi opět velké množství ctitelů Rodičky Boží staroboleslavské. Přišli opravdu ze všech končin Čech i Moravy. Byli tu poutníci z Brna, Košíř, Ratají, Kolína, Plzně, Brodu, Jihlavy, Znojma, Domažlic, Trutnova, Mladé Boleslavi, Lysé, Nymburka, Poděbrad, Mor. Ostravy, Klatov, Čes. Budějovic, Hluboké, Lysic n. Mor., Nasavrck. V pondělí svatodušní přišlo nádherné procesí z Čáslavska a Plzeňska, v úterý přijela řada autobusů s účastnicemi sjezdu katolických žen a dívek z Prahy. S nimi se dostavili poutníci a poutnice z Kutné Hory atd., atd. Největší pozornost vzbudilo velké procesí

z diecése brněnské, vedené opatem Kotyzou, jako zástupcem brněnského biskupa dra Kupky, a regentem alumnátu Msgre dr Skoupým.

Korunu všem těmto poutníkům dali hradečtí bohoslovci. Byla právě doba nejistá, zmatené politické poměry, vlast v bezprostředním nebezpečí od krutého souseda. Přišli tedy do Staré Boleslavi k Paladiu země České, aby zde prosili za ohrožený národ.

O týden později, v neděli ráno, spatřila Stará Boleslav nové davy zbožných poutníků a poutnic. Tentokráte byli to členové Mariánských družin z Prahy a Mladé Boleslavi. K nim připojili se četní poutníci z Vlašímska, Rosovic, z Červenky na Moravě a z celého širého okolí pražského. Sodálové z Prahy, vedeni P. Vlkem T. J., přišli za zpěvu mariánských písní a chorálu svatováclavského již v 7 hod. ráno a měli nejdříve mši sv. u sv. Václava, kde přistoupili všichni k společnému sv. přijímání. Před 10. hod. dopolední vyšel pak od sv. Václava překrásný průvod, který se bral za zpěvu „Tisíckrát . . .“ do kostela P. Marie. Uvítání před kostelem rektorem redemptoristů P. Klímkem, zúčastnili se pak pontifikální mše svaté, kterou sloužil prelát Zigmund Halka-Ledóchowski. Odpoledne po druhé hodině uspořádán na ambitech družinský projev za účasti preláta Ledóchowského a celé kapituly. Ode-

slány též pozdravné telegramy kardinálu Kašparovi a apošt. nunciovi Saverio Ritterovi.

Koncem května a počátkem června vykonána do Staré Boleslavi celá řada školních zájezdů, jako slepých dívek z Kampy, studentek gymnasia sester O. S. F. Praha XII., dívčích škol Milosrdných sester Praha III., z Kouřímě, Kladna, Kutné Hory, Chrudimě a j. v.

*

Ve dnech 18.—19. června shlédla Starou Boleslav a poklonila se Paladiu země České dosti četná výprava katolíků z Bratislavy. Následovali 18. června poutníci z Nové Paky, 19. června po prvé zase po dlouhých letech navštívili Starou Boleslav Rakovničtí. Bylo jich 150. Všeobecnou pozornost diváků vzbudil nato 21. června poutní zájezd chovanců pražského Vincentina. Přijeli již v 6 hodin ráno autobusy, zastavili u kostela sv. Václava, spořádali se v průvod a nato namáhavě o berlích a na svých kočárcích brali se ke kostelu P. Marie. Dojem z toho u diváků byl veliký. Mnozí dojetím plakali. Téhož dne přišla do Staré Boleslavi řada jiných procesí větších i menších.

26. června naplnilo oba boleslavské chrámy opět mnoho poutníků od Prahy, z Kralupska, Říčanska, Vožicka, Mělnicka a od Roudnice.

V červenci přichází do Staré Boleslavi nejvíce poutníků. Tentokrát však předčila skutečnost všecko očekávání. Již 1. července připutovala Mariánská družina z Říčan. Co potom ve dnech 2.—4. července následovalo, nelze prostě vylíčiti. Dostavily se celé desítky procesí (asi 80!) se všech stran Čech i Moravy. Mezi nimi vzbudili pozornost Roudničtí, kteří konají své pouti do Staré Boleslavi již 300 let. V čele průvodu nesli velké symboly víry, naděje a lásky s letopočty 1638—1938, aby tak zdůraznili, že jejich láska k milostnému Paladiu země České trvá celých 300 let. Největší procesí ovšem bylo z vikariátu českobrodského, který se dostavil v počtu 1200 duší. Překvapilo velké množství družiček, alegorický ověncený vůz, na němž družičky, oblečené v bělostných rízách, držely obraz Panny Marie s nápisem: „Milá byla Panna Maria Čechům, milí jsou Čechové Panně Marii.“ Kolem alegorického vozu šli jako čestná stráž Orlové. Jejich průvod zahajovaly státní a papežská vlajka, jež nesli členové S. K. M. z Bříství.

Celá tato masa poutníků spojila se na konec u kostela Panny Marie, kde k nim promluvil rektor P. Klímek. Byl to nezapomenutelný pohled.

Ve dnech 5.—24. července vystřídala se před milostným obrazem řada dalších poutních výprav z Čech a z Moravy.

Z nich nejmohutnější byla dne 17. července pouť diecése královéhradecké. Na 3000 věřících v čele se svým biskupem dr Mořicem Píchou připutovalo toho dne do Staré Boleslavi, aby zde na místech, posvěcených krví sv. Václava, manifestovali svoji lásku a oddanost k Rodičce Boží staroboleslavské, Záštitě země České. Počasí toho dne bylo velmi nepříznivé. Pršelo po celý den. To však nebylo s to utlumiti nadšení a lásku českého lidu, který přispěchal do Staré Boleslavi, aby zde hledal a našel pomoc a ochranu u té, která je opravdovou Matkou svého lidu. Poutníci královéhradečtí přišli v 9 hodin od Brandýsa. Na uvítanou rozezvučely se jim vstříc všecky zvony brandýské i staroboleslavské. Naproti jim vyšla celá kapitula a řada ve Staré Boleslavi přítomných kněží. K uvítání královéhradeckého biskupa před kostelem Panny Marie dostavil se i brandýský okresní hejtman dr Maruna a plukovník posádky staroboleslavské Bilík. Hudba hrála státní a papežskou hymnu. V mariánském kostele

poté kázal Msgre Málek. Při mši svaté, jež následovala, hlavní oltář památné svatyně skvěl se v záři světél a reflektorů, klenby chvěly se mohutným zpěvem mariánských písní.

24. července přijelo z Prahy do Staré Boleslavi na pouť dokonce i 40 důstojníků československé armády. Odpoledne téhož dne odjeli pak do Lán, kde se poklonili na hřbitově památce presidenta-Osvoboditele. Hned po nich navštívily Starou Boleslav tři výpravy českých dětí až z dalekého Rumunska.

*

Počátek srpna byl věnován terciářům. Sjelo se jich z různých žástí Čech a Moravy na několik set. Neděle 14. srpna byla vyhrazena Moravanům z arcidiecése olomoucké. Přijeli ve velkém počtu zvláštním vlakem, vedeni světícím biskupem Stavělem. Kázal jim opět známý Msgre Málek. Po jeho řeči přistoupil k hlavnímu oltáři za četné asistence kněží sám biskup Stavěl, aby před Paladiem země České celebroidal pontifikální mši svatou za blaho církve a republiky. Byl odeslán i holdovací telegram prezidentu republiky a arcibiskupu olomouckému. Když poutníci k večeru téhož dne odcházeli, loučil se biskup Stavěl s Paladiem dojemnými slovy. Mimo jiné řekl, že nikdy snad ne-

bylo potřebí tak vroucně prositi Matku Boží a sv. Václava, aby chránili naši drahou a milovanou vlast, jako právě nyní. — Den 14. srpna 1938 byl ve Staré Boleslavi opravdu dnem Slovanů. Sešli se zde Češi, Moravané, Slezané, Slováci, Rusíni a Poláci. Ti všichni byli spojeni jedinou myšlenkou a jedinou prosbou: „Nedej zahynouti nám, ni budoucím!“ A bylo této prosby k Rodičce Boží a k sv. Václavu také svrchovaně zapotřebí. Politický obzor chmuřil se čím dále, tím více. Němci své požadavky stupňovali do nemožnosti.

Byla-li nedělní pouť Moravanů a Slezanů k Paladiu země České velikým projevem vroucí víry a lásky českého lidu k Matce Boží a k sv. Václavu, pak tyto vřelé a nadšené projevy lásky a oddanosti, jakých není příkladu, vyvrcholily v pondělí, na svátek Nanebevzetí Panny Marie, kdy ve Staré Boleslavi se konala velká národní pouť katolického lidu z celých Čech. Přijeli lidé z Kolínska, z Kouřímska, byli zde i z okolí Prahy, z Kostelecka, z Poličska, přišli poutníci z blízkého okolí. Šli pěšky nebo přijeli vlaky, autobusy atd. Byli zde poutníci z celých středních a severních Čech, od Mělníka až k Hradci Králové, od Turnova až po Benešov a dál až k Příbrami.

Večer před tímto druhým hlavním svátkem starobo-

leslavským byl světelný průvod. Na svátek sám kázal v 10 hodin dopoledne známý Msgre Bohumil Stašek, poslanec a kanovník kapituly vyšehradské. Mezi slavnostními bohoslužbami, jež poté následovaly, počasí, jež od rána bylo deštivé, značně se zlepšilo, nebe se vyjasnilo. Lidé tísnili se v tisících kolem Paladia a vroucně, zoufale volali o pomoc a ochranu Boží pro stísněnou vlast a usoužený národ.

21. srpen přivábil veliké množství poutníků z české části litoměřické diecése. Vedl je sám biskup Weber, který přišel z nádraží pěšky jako prostý poutník. — Ačkoliv toho dne přšelo, přišlo mnoho dalších procesí. Koncem měsíce poklonili se ještě před zázračným obrazem poutníci z Plzně (28. července) a poutníci z Kladna, z Holešovic a z Libně.

Tím byly toho roku ukončeny z velké části pouti do Staré Boleslavi. Hlavní epocha slavností Paladiových však teprve nastávala.

Hlavní jubilejní slavnosti uspořádány ve dnech 7. až 11. září. V dějinách Paladia jest to jedna z jeho nejvýznamnějších dob. Snad nikdy, ani 30letou válku nevyjímaje, neprožíval český národ tak těžké a pohnuté chvíle, jako právě v těchto dnech. Nikdy však také nesjednotil se s větší důvěrou a s vroucnější oddaností i láskou kolem své Záštity jako právě tehdy. V trpkých chvílích, plných zoufalé nejistoty, bezradnosti a předtuch blížícího se neblahého rozhodnutí, byla mu staroboleslavská Matka Boží skutečným Paladiem, jedinou ochranou, jež mu, opuštěnému a zrazenému i od těch nejbližších, ještě zbyla.

Již po řadu dní předtím vedena mezi českou a německou vládou těžká a vysilující jednání o odtržení t. zv. okrajových území Čech a Moravy a tím i prakticky o úplné zničení moci a samostatnosti mladé Československé republiky. Situace byla povážlivá. Právě 7. září, v první den pražských paladiových slavností, podala pražská vláda vůdci sudetských Němců Konrádu Henleinovi t. zv. čtvrtý plán na úpravu

postavení Němců v republice. Ústupky Čechů ve prospěch Němců byly v něm tak velké, že sami Němci přišli do rozpaků, jak si dále počínati. — V Německu byl tehdy právě konán t. zv. Norimberský sjezd nacistické strany, směřující svými tendencemi přímo k rozbití Československa. V bezprostřední blízkosti českých hranic projížděly dnem i nocí silné motorizované německé oddíly v plné válečné pohotovosti. Německo proti Československu přímo běsnilo.

Za takových poměrů začínaly v Praze paladiové slavnosti. Pod vlivem vnějších politických událostí změnily úplně svůj ráz a vtělily se v jediný zoufalý výkřik zděšeného lidu: „Maria, pomoz, zachraň nás!“ Snad nikdy nevolal český lid s takovou důvěrou k Rodičce Boží o pomoc, jako právě tehdy. Sjednotili se tu všichni: katolíci i nekatolíci. Věc sama vzbudila značný ohlas i v denním tisku. O slavnostech paladiových psalo, pokud známo, 91 novin a časopisů, z toho 66 českých, 5 slovenských, 15 německých, 4 americké, 1 polské a 1 vídeňské.

Slavnosti zahájeny ve Staré Boleslavi dne 7. září ve 4 hodiny odpoledne. Staroboleslavský mariánský chrám byl ctiteli Rodičky Boží přeplněn. Krátce před zahájením slavnosti přijeli z Prahy delegáti, aby požádali o předání Paladia k pražským slavnostem. Du-

chovenstvo vykonalo nejdříve příslušné modlitby a hned nato vystupuje dr Hofmann a ředitel Sobíšek a prosí o vydání Paladia. Hned je také symbolicky přejímají. Kapitulní probošt Hrdlička nese slavnostně obraz do ozdobeného auta. Varhany hřmí, zvony vyzvánějí, pohnutí zachvacuje všechny přítomné. Lidé vztahují k Paladiu ruce a volají v dětinné lásce: „Matičko Boží, vrať se nám brzy!“

Auta se rozjíždějí. Za několik okamžiků mizí směrem ku Praze. Zvony však dosud znějí. Smutně a teskně se nese jejich hlas nad hlavami ztichlých davů. Pláčí pro Tu, které po staletí vyzváněly. Opustila je, ne nadlouho, aby byla útěchou a posilou tisícům jiných, kteří ji již očekávali s nevýslovnou touhou.

Ve Vinoři byla na triumfální cestě Paladia ku Praze první zastávka. U překrásné slavobrány vítalo tam obraz Bohorodičky místní kněžstvo a zástupy lidu z celého širého okolí. — Kolem 5. hodiny odpolední dospěla konečně autokolona s Paladiem na pomezí Prahy u Klíčova. Očekával je tam děkan Tylínek jako zástupce primátora s některými členy městské rady a s velikým zástupem Pražanů. Dostavilo se i početné procesí z Proseka se svým knězem. Probošt Hrdlička vystupuje z auta, vysoko pozdvihuje Pala-

dium a žehná jím městu, které leží před ním jako na dlani. Lidé pohnutím slzí.

Automobilový průvod dává se opět do pohybu. Jde to s počátku jen velmi zvolna, neboť lidé se tlačí k autu s milostným obrazem a líbají alespoň sklo uzavřeného vozu.

Auta sjela zvolna do Prahy a projíždějí městem. Lidé se na ulicích zastavují a se zájmem i úctou hledí na povznášející průvod. Brzy dojeli na staroměstské náměstí. Uvítaly je barokní fanfáry s týnských věží a davy lidu, rozestaveného v ohromný čtverec. V místech, kde kdysi stával stržený Mariánský sloup, přejímá Paladium kancléř arcidiecése dr Dohalský, žehná zástupům, které klesly na kolena, a vnáší drahocenný obraz do Týna. Tam zavěšuje jej týnský farář na zvláštní, k tomu cíli upravený oltář, a kostelem, zaplněným do posledního místečka, nese se tichá prosba a slib: „My čest Tvou, Matko, obnoviti chceme...“ Nato káže Msgre Tylínek. Svátostné požehnání měl zástupce sv. Otce Msgre Ritter.

Takový byl počátek třídenního, velikého divadla, jež počalo se od té chvíle vyvíjeti před zraky celého národa a jež svou velkolepostí překonalo i ty nejmělejší odhady. V této době přišlo do týnského

chrámu pokloniti se Paladiu země České a za usou-
ženou vlast i národ poprositi neméně než 150.000
lidí. Týnský chrám, do kterého vejde na 7000 lidí,
nestačil tyto davy, které přicházely po celý den od
rána do pozdní noci, prostě pojmouti. Někdy v něm
byla tlačence k nepohnutí. Pražští strážníci nevěděli
si s takovou spoustou lidu rady. Z Liboce přivedl
pan farář své ovečky. Do kostela nebylo možno
vejít. Tu vynesl kněz redemptorista Paladium
sakristií ven na náměstí a tam je podal k uctění.
Po celý den, ráno, dopoledne, odpoledne i večer, ko-
nány slavnostní bohoslužby, na kazatelně se vystří-
dala řada předních kazatelů.

V noci z 8. na 9. září konali mužové a jinoši po celou
noc čestnou stráž před Paladiem. V 9 hodin večer
kázal P. Koláček T. J., v 11 hod. P. A. Daňha
C. Ss. R., ve 2 hod. po půlnoci salesián P. Trochta.
Ve 3 hod. sloužena první mše svatá. Zpovídalo se
po celou noc.

Jedním z nejdojemnějších okamžiků slavnosti byla
pobožnost dětí před Paladiem v pátek dne 9. září
odpoledne. S kazatelnou pronesl k nim řeč opat Za-
voral. Tklivými slovy nabádal je k modlitbě za vlast.
Slavnost sama zakončena úchvatnou komposicí Mo-
ravcovou: „Zdrávas, Královno Vítězná!“ Poté uděle-

no svátostné požehnání. Slavnost přenášena čsl. rozhlasem.

V sobotu dne 10. září odpoledne převezeno Paladium do Vincentina k těm nejubožejším, do nemocnice Alžbětinek a konečně na Vyšehrad do kostela sv. Petra a Pavla. Tam byla opět pobožnost dětí. Potom se vše již připravovalo k provedení vrcholného bodu programu — na slavnostní průvod s Paladiem Prahou.

*

V tomto průvodu, kterým celý národ veřejně manifestoval svoji věrnost a lásku k Rodičce Boží staroboleslavské, budou mluvit potomci ještě po stáletích. Pršelo tehdy a celé proudy vod padaly s nebe do pražských ulic. Nikdo však na to nedbal.

Rázem 6. hodiny večerní vyšel průvod z vyšehradského kostela sv. Petra a Pavla. První jel legionář. V ruce držel státní vlajku. Za ním následovali ostatní: Orli, skauti, členové S. K. M., studentstvo, Mariánské družiny, školní děti, družičky, řádové sestry, řeholníci, kněží, členové kapitul se světícím biskupem Eltschknerem v čele. S nebe lily se proudy vod na zlatá nosítka, kvítím a světlem ozdobená, na nichž trůnilo Paladium, masy lidu však za zpěvu marián-

ských písní šly dále. Ani v nejprudším lijáku nikdo z průvodu nevystoupil, ani děti-družičky ne. Ano, déšť neodradil ani četné diváky, zvláště na Václavském náměstí.

V téže chvíli mluvil právě do rozhlasu president dr Ed. Beneš. Jeho slova: „Věrní zůstaneme!“ zněla i v duši účastníků slavnosti. Ano, věrní zůstaneme! My, Čechové, ctitelé Rodičky Boží staroboleslavské, věrní zůstaneme — děj se co děj — své vlasti, Čsl. republice.

Průvod prošel Karlovým náměstím, Žitnou ulicí a dospěl na Václavské náměstí. Tam před pomníkem sv. Václava došlo k nezapomenutelnému výjevu. V okamžiku, kdy se Paladium objevilo u pomníku Dědice země České, zaznělo ze všech úst mohutné „Svatý Václave!“ Hned nato hrány na varhany barokní skladby, reprodukované megafony, umístěnými po celém náměstí. Právě v tom okamžiku počal československý rozhlas vysílati reportáž z průvodu. Bylo to po řeči presidenta dr Eduarda Beneše. Až z daleké ciziny hlásili tehdy krajané, jak hlubokým dojmem působilo toto vysílání čsl. rozhlasu. „Fanfáry z Norimberku“ — jásos Němců, zbožňujících Hitlera — zvuky varhan z Prahy — oslava vítězné Ochránkyně!

Přes Můstek a Uhelný trh dospěl průvod do týnského kostela, kde na konec zapěno staroboleslavské „Zdrávas“.

*

V neděli dne 11. září v 7 hod. ráno sloužena v Týně před Paladiem slavná mše svatá. Po ní rozhlaholily se s věží týnského chrámu všechny zvony. Prelát dr Opatrný nese milostný obraz na Staroměstské náměstí, kde stojí již řady připravených aut, a žehná Paladiem zástupům věřících. Naposledy ještě líbá týnský farář obraz, poté redemptorista — strážce Paladia zavěšuje jej do vyzdobeného rámu na slavnostně ozdobeném vojenském autu. V tom okamžiku protrhly se na dosud zachmuřeném nebi mraky a na drahocennou památku přímo zasvitlo Boží slunko.

V zápětí se rozvinul průvod, jakého „Svatá cesta“ dosud neviděla. Zahajuje ruský legionář. Na jeho motorce jest upevněna státní vlajka. Následuje auto, vyzdobené letopočtem 1638—1938 a ověncené bílými květy. V řadách za sebou jede 91 aut. Před vozem, na němž jest Paladium, jede zástupce p. kardinála prelát dr Opatrný, dále kanovníci kapituly svatovítské a vyšehradské. Za autem s obrazem jede zástupce

ministerstva vnitra dr Mareš, ministerstva školství a národní osvěty dr Šofferle, ministerstva národní obrany generál Kubáň a major Janák, ministerstva veřejných prací pres. šéf ing. dr Syrovátka, sjednocení zákonů dr Schrotz a mnoho jiných.

V Praze i na vesnicích, kudy projíždějí, lidé poklekají a slzy v očích svědčí o jejich radosti a bezmezné důvěře.

V Brandýse na náměstí zastavili. Bylo již plničké poutníků. Starosta města poslanec Bergmann a okresní hejtman dr Maruna vítají Paladium. Praví: „Vzdávajíce dnes oficielně hold svůj historickému a památnému Paladiu, symbolu víry a vlastenectví, manifestujeme tím i vzájemnou úctu k sobě a jednotu národa, pevně věříce, že tyto mravní síly nedají nám v nynějším zápase zahynouti“.

Pak se rozvinuje z Brandýsa do Staré Boleslavi historický průvod, podobný tomu, který konán před 300 lety. Tisíce a tisíce stojí u cesty a přihlížejí. Paladium nese generální vikář arcidiecése. V průvodu kráčejí zástupci kapitul, četní kněží a náboženské spolky. Nad průvodem se vznáší velebný hlahol staroboleslavských zvonů.

Kolem 11. hod. dopoledne dospěl průvod do Staré Boleslavi. Tam uvítal Paladium sám kardinál. Kostel

i náměstí byly věřícími dokonale zaplněny. Sloužena pontifikální mše svatá za blaho republiky. Po ní přečtena slavnostně tato proklamace: „To jest den, který učinil Pán! — Dnes právě uplynulo 300 let, co naše Paladium země České po potupě na Staroměstském náměstí bylo slavně vráceno sem, na místo samým Bohem vyvolené. Stalo se to tehdy v době útisku, bolu a bázně, že český národ zahyne. Po 300 letech, skoro za týchž okolností a úzkosti o svůj československý stát, donesli jsme sem opět Paladium na jeho místo s triumfem, hodným Královny nebes i naší patronky, jež v nejtěžších chvílích stála vždy na naší straně a neopustila nás. — Tři sta let vůdčivé národa, zvláště v dobách těžkých, zírající ke Staré Boleslavi, posilovali se ideou svatováclavskou a nezklamali se. Vítězné osvobození československého státu stalo se před dvaceti roky skutkem. I dnes proti všem nepřátelům Stará Boleslav zůstává zřídlem víry a naděje. Sem tři sta let lid se chodil modlit, tisíce tu proseb vylito za osvobození vlasti, zde byla útěcha jeho víry, zde maják pravdy Boží. Sem vodila Pražany svatá cesta — cesta, již jsme slavně dnes přenášeli Paladium. My tedy, skončivše tuto vítěznou pouť z Prahy do Boleslavi, prohlašujeme: Nepřestaneme Matku Páně ctíti! Nezradíme

stojí víru! Nepřestaneme Matku Páně vzývat zde, před jejím Paladiem! — Matko Pána našeho, po staletí voláme k patronu našemu: Nedej zahynouti nám, ni budoucím! Svou přímluvou u trůnu svého Syna podporuj tuto naši velikou prosbu! Buď ode dnešního dne Paladiem veškerého československého lidu a našeho československého státu.“

Touto proklamací znovu slavnostě zdůrazněno to, co celý národ více jak tři sta let věřil, totiž, že staroboleslavská Matka Boží má zvláštní vztah k České zemi — že jest její záštitou — Paladiem.

Proto také hned zapěl kardinál radostné „Te Deum“ a na konec, vzav do rukou Paladium, slavnostně jím žehnal celému národu i republice. Vojenská hudba při tom hrála státní hymny.

Přistoupili vzácní hosté, aby políbením uctili obraz. Jsou mezi nimi ministr unifikací Mšgre Šrámek, ministr veřejných prací ing. Dostálek, zemský prezident dr Sobotka, opati Zavoral a Vykoukal, kanovníci a j.

Tím dopolední slavnost ukončena. Byla přenášena československým a francouzským rozhlasem.

Odpoledne konal se ještě eucharistický průvod po náměstí, při němž nesl Velebnou Svátost opat Za-

voral. Staroboleslavským Zdrávasem v kostele P. Marie ukončeno historické putování Paladia.

* * *

Slavnost zanechala hluboký dojem v srdcích všech, kdo se jí zúčastnili. Rovněž posílena jí neobyčejně láska a důvěra českého lidu k drahému obrazu.

A bylo toho také svrchovaně třeba, neboť to, co potom v nejbližších dnech následovalo, vyžadovalo plnou měrou ochrany a pomoci Boha i svaté jeho Matky.

Hned druhého dne nato pronesl Hitler v Norimberku svoji pověstnou řeč proti Československu. Po ní v noci z 12. na 13. září vypukly v t. zv. okrajovém území mezi Němci bouře. Bylo vyhlášeno částečně stanné právo. Situace se pak již rychle vyvíjela. V noci ze dne 23. na 24. září vyhlášena mobilisace. Německo podalo československé vládě ultimatum, jež mělo vypršeti 28. září ve 2 hod. odpoledne. Smutno bylo tehdy ve Staré Boleslavi.

Počátkem října československá vláda, opuštěna ode všech svých přátel a stoupenců, přijala požadavky Hitlerovy a odstoupila Německu požadované území. Dne 5. října vzdal se president dr Beneš úřadu a odletěl letadlem do Londýna. Zdálo se, že vše jest ztra-

ceno a nepřítel že zvítězil. A přece tomu tak nebylo. Svět se domníval, že den pokoření Československa jest pro Německo a jeho vůdce Hitlera dnem vítězství, ve skutečnosti však to byla chvíle, ve které vůdce národa německého učinil jeden z nejosudnějších kroků ve svém životě, což přineslo záhubu jemu i celé Říši. Zbožní ctitelé Matky Boží staroboleslavské vidí v tom všem její ochranu a pomoc, neboť bolest lidu obrátila se tu nakonec v požehnání.

Jubilejních slavností staroboleslavských zúčastnilo se celkem asi 100.000 poutníků ze všech končin republiky i z ciziny.

25.

Zbytek roku 1938 a počátek roku 1939 nepřinesl okleštěnému československému státu a jeho obyvatelům žádoucího pokoje. Sveřepý nepřítel neustával osnovati nové a nové úklady proti republice. Dne 15. března 1939 zabral násilím i to, co ještě z českého státu zbylo. Proudny němečských vojsk vnikly se všech stran do země a v několika málo hodinách ji celou obsadily. Tak zabrána nepřitelem i Stará Boleslav. Věrná česká srdce krvácela tehdy bolestí a s nimi trpělo i srdce Té, již si národ zvolil za svoji Ochránkyni a Záštitu.

Měly však přijíti ještě horší dny, v nichž si Stará Boleslav získala na společném utrpení národa lví podíl. V létě roku 1939 těšil se český lid ještě jakés takés svobodě. Všecka vlivnější místa v úřadech obsazována sice Němci, bohaté zásoby potravin, jež byly v zemi nashromážděny pro případ války, odváženy do Říše, nalezlo se i dosti takových, kteří byli ochotni s Němci spolupracovati, národ však jako celek počínal si vůči uchvatitelům s krajní zdrženlivostí, ano na tak zva-

ných' národních poutích (viz pouť na Vavřinečku u Domažlic!) dával nepokrytě najevo, jak o nich smýšlí.

Zájem o Starou Boleslav neutuchl. Počínaje 1. květnem přicházela k posvátnému Paladiu četná procesí a poutní výpravy. Kronika staroboleslavská na př. zaznamenává, že v měsíci červnu t. r. byla ve Staré Boleslavi denně (kromě pátku) 2—3 procesí nebo poutní a turistické výpravy. V neděle a svátky býval mariánský kostel zbožnými návštěvníky přeplněn. Přišlo také mnoho takových, jichž zájem o Starou Boleslav vzbuzen teprve oslavami paladiovými. Ti si přáli zhlédnout Paladium ještě jednou, a to zblízka, dotknouti o ně na památku různé předměty. Neopomenuli je též uctíti políbením.

Poutní ruch dostoupil svého vrcholu 2. července, kdy k Paladiu připutovalo na 52 procesí, z nichž dobrá polovina měla 500—1000 poutníků.

V té době učiněny novým rektorem redemptoristů první pokusy, jak zvelebiti Starou Boleslav. Za pomoci dobrodinců provedeno velkolepé osvětlení hlavního oltáře v mariánské svatyni. Osvětlení, jež během dalších let postupně zdokonalováno, vzbudilo všeobecnou pozornost návštěvníků.

V Boleslavi bylo tehdy rušno a krásně. Nadešel však

den 1. září 1939, jenž situaci nejen v městě, ale i v celém národě podstatně změnil. Vypukla válka německo-polská a objevila se řada pověstných německých nařízení, omezujících v t. zv. Protektorátě svobodu národního i náboženského života. V důsledku toho stávala se situace i ve Staré Boleslavi stále svízelnější.

Dne 3. září 1939 odstraněno tajně s hlavního oltáře Paladium země České a nahrazeno věrnou napodobeninou. Milostný obraz (originál) byl ukryt do ocelové schránky a zazděn v pokoji rektora kláštera. Před ním hořelo tam dnem i nocí malé červené světélko. Později byl přenesen do jiného, bezpečnějšího úkrytu, známého jen dvěma kněžím a čtyřem jiným mužům z Prahy. V tomto úkrytu zůstal až do 23. června 1945. Den 27. září 1939 byl v jistém smyslu posledním dnem slávy Staré Boleslavi. Tehdy naposledy v době okupace mluvila Stará Boleslav k českému lidu svobodně a otevřeně. Všecky další oslavy, jež potom ve Staré Boleslavi až do chvíle osvobození pořádány, byly konány více méně pod dohledem gestapa se stálými tajnými obavami v duši, že nepřátelé národa toho zneužijí a vyvolají nějaký incident, jenž by byl s to zničit Starou Boleslav. Toho dne byla v podzemí sv. Václava — ve ctihodné svatyni sv. Kosmy a Da-

miána konána slavná svatováclavská adorace, při níž řečnil kanovník Málek. Slavnost byla vysílána rozhlasem a zanechala u všech posluchačů hluboký dojem. Do Staré Boleslavi došly tehdy dopisy až z dalekého Balkánu, ve kterých bylo o této adoraci s nadšením psáno a líčeny dojmy, jež pisatelé prožívali u svých radiopřijímačů, sledující průběh slavnosti.

Od toho dne byly poutnímu ruchu a jakékoliv činnosti kněží ve Staré Boleslavi se strany německé kladeny čím dále tím větší překážky, jež nakonec vzrostly tou měrou, že v roce 1943 měl býti kostel P. Marie zavřen, Paladium odvezeno a kněží zatčeni. Že tato drastická německá opatření nebyla provedena a omezila se pouze na zatčení rektora domu a kostela, možno připočísti zřejmé ochraně Matky Boží staroboleslavské. Než i přes všechny tyto obtíže byla tu snaha zachrániti ve Staré Boleslavi co se dalo, ano v nejbližších letech vykonáno v Boleslavi i leccos kladného, co nemálo přispělo k zvelebení tohoto místa. Tak již v listopadu 1939 založena u kostela P. Marie Mariánská družina dívek, jež v době svého největšího rozkvětu měla 56 členek. U sv. Václava zavedeny na první neděli v měsíci večerní adorace mužů a jinochů. Při prvé z nich rozlehlé podzemní

prostory sv. Kosmy a Damiána ani nestačily pojmouti množství účastníků. Adorace se brzy vžily a trvají dosud. Při nich v dobách nejhorší národní persekuce zaznělo z úst řečníků mnohé nebojácné a odvážné slovo.

* *

Tak nadešel květen 1940 a s ním i krásné májové pobožnosti u P. Marie. Jsou to jedny z nejpoetičtějších chvil, jaké každoročně prožívá Stará Boleslav. Na hlavním oltáři září v jasu četných světél posvátný obraz a před ním kupí se množství malých i dospělých. Denně promlouvají kazatelé k četným věřícím. Na tyto pobožnosti přichází lid zdaleka široka.

Počínaje první nedělí květnovou, přicházejí do Staré Boleslavi poutníci. Zahajuje tradiční procesí z Bezna. Tak tomu bylo i toho roku. Jenže nálada tehdy nebyla tak slunná, jako jiná léta. Ze západu přicházely neblahé zvěsti. Německo napadlo Belgie, Holandsko a Francii. Události se překotně vyvíjely. Německá vojska rychle postupovala, padla Paříž. Byly to těžké chvíle a okamžiky tvrdé zkoušky pro český lid. Jedné neděle odpoledne, právě když Stará Boleslav byla přeplněna poutníky, byla hlavní zemská silnice náhle obsazena policií a četnictvem a zakázá-

no ji překročiti. Lidé brzy pochopili, co to znamená. Z Francie se valila zpět do Německa vítězná armáda Hitlerova. Plnou hodinu jela přes Starou Boleslav nákladní auta, přeplněná německým vojskem. Davy poutníků stály podél silnice a mlčky vše pozorovaly. Němci, zpiti vítězstvím, pokřikovali posměšně na přihlížející lid, ukazovali jim ukořistěné francouzské zbraně, roztráštěné helmy a pod. Tehdy bylo ve Staré Boleslavi opravdu smutno. •

Změnu politické situace pocítil český národ hned v září téhož roku. Byly zakázány jakékoliv vnější oslavy sv. Václava. Přesto sešlo se toho roku do Staré Boleslavi více poutníků než jiná léta. Když však davy lidu se kolem 10. hod. dopolední vyvalily z obou chrámů a zaplnily skoro úplně rozlehlé náměstí mezi nimi, vešel do města průvod asi 20 Němců s vlajkou v čele a za zpěvu jakési písně ubíral se provokativně náměstím. Lid tiše přihlížel. Nikomu ani nenapadlo před vlajkou smeknouti. Tu náhle Němci se vrhli na nic netušící lid, začali jej poličkovati a mužům sráželi klobouky s hlavy. A jest jen co děkovati ukázněnosti českého lidu, že se tehdy nedal strhnouti k nepředloženým činům. Byla to první provokace Němců ve Staré Boleslavi.

26.

Na podzim roku 1940 započato v kostele P. Marie, sídle Paladia země České, s řadou velikých oprav, v nichž potom pokračováno s většími nebo menšími přestávkami až do roku 1946.

Počátek učiněn výměnou dlažby a generální opravou chrámových lavic. Dlažba 214 let stará a vytesaná z měkkého českého mramoru byla již značně sešlá a na dvou místech dokonce probortělá. Náklad spojený s touto prací odhadnut na 350.000 K, sumu to na tehdejší poměry velikou.

Práce sama byla velmi zajímavá. Bylo především třeba otevřít chrámové hrobky. Započato s hrobkou, která jest na evangelijní straně před mřížkou hlavního oltáře. Za tmavé noci po tři hodiny namáhali se dělníci, aby zvedli těžký balvan, zakrývající vchod do ní. Právě o půlnoci deska se pohnula. Objevil se vchod do temné hlubiny. Dělníci se do ní bez váhání spustili. Naskytla se jim zajímavá podívaná. Octli se v pěkném, vápnem vylíčeném pokojíku, který nebyl otevřen jistě aspoň 250 let. Na dně hrobky bylo

zřízeno malé lešení z bukového dřeva a na něm stály 4 rakve. V první ležel jakýsi šlechtic, v dalších dvou neznámé vznešené dámy, poslední náležela dítěti. Hned druhého dne pátráno v starobylé kronice děkana Čapka. Podle ní hrobka náležela známému Janu Veichartovi, rytíři z Neubergu, který sem i se svojí první a druhou manželkou pohřben v letech 1671—1680, jak jsme již shora uvedli. Těla zemřelých se většinou proměnila v prach a vápno. Jen šaty zbyly. Z krásné a půvabné kdysi paní Františky zůstaly v rakvi jen nádherné šaty a překrásné, zlatem vyšíváné střevíčky. Tělo se rozpadlo úplně v prach. Zůstala jen porušená lebka a na ní rusé vlasy, pokryté jemnou dámskou sítkou.

Za těchto prací otevřeny i další tři hrobky. Do hlavní z nich sestupuje se po devíti stupních a prochází se úzkou chodbou až k oltáři, na kterém za starých časů bývaly na den dušiček slouženy dvoje smuteční bohoslužby. (Dávný zvyk byl opět obnoven.) Z chodby jsou vchody do čtyř místností, kam byli pohřbíváni nebožtíci. Když dělníci sestoupili po první do podzemí, naskytl se jim smutný pohled. Asi 100 rakví bylo v nepořádku a neladu naházeno na sebe. Vše bylo značně zpuchřelé. Na rakvích byly olověné štítky se jménem a hodností zemřelého. Dát vše do

pořádku byla velmi nesnadná práce. Sotvaže bylo pohnuto jednou rakví, dvě jiné hrozily rozpadem. A přece byla snaha těla zemřelých, která byla napolo zachovalá, co možno uchovati. Najati tedy čtyři dělníci. Práce trvala celý týden a začínala vždy v 8 hodin večer. Rakve opatrně jedna za druhou vyneseny z hrobek na dlažbu kostela. Byl to jistě zvláštní dojem, když druhého dne přišli dělníci do práce a spatřili na dlažbě kostela dlouhé řady otevřených rakví, jejichž víka se většinou rozpadla. Některé z nich byly dvojité. V těch byla těla zemřelých zachována nejlépe. Bylo mezi nimi i dosti takových, jichž jména jsou známá z dějin Staré Boleslavi, jako na př. dr Frick, spisovatel Cipecius z Vltavotýna, P. Vaníček T. J., očitý svědek podivuhodných zjevů na zázračném sv. kříži u sv. Václava, P. Ignác Lysandr T. J., poslední superior staroboleslavský, nešťastný mladičkový P. Pinskner a j. a j. — Přítomné zachvátilo opravdové pohnutí, když otevřena rakev neznámé princezny, jež zemřela ve věku 18 let. Byla oděna v bílé hedvábné roucho, na prsou měla českou modlitební knížku a křížek, po těle všude obrázky a věnečky, kolem čela myrtový věnec — dosud zelený. Na prstě pravé ruky zářil jí zlatý prsten. Vedle ní našla místo posledního odpočinku dvaadvacetiletá

hraběnka Anna de Grill, jež zemřela po dítěti. Toto v rakvičce položeno jí k nohám.

Vše bylo uspořádáno co nejlépe. Otevřené rakve zapuštěny do písku, aby se lépe uchovaly, a vchody do jednotlivých kubikulí zaskleny.

V téže asi době nalezena ve sklípku před oltářem Pražského Jezulátka pověstná cista se srdcem hraběte Humprechta Černína z Chudenic, znamenitého kavalíra z doby Leopolda I. Těsně před vánocemi r. 1940 objeveny pravděpodobně i základy původní staré kapličky, o které mluví ještě Balbín a která stávala na místě nynějšího šternberského oltáře ještě i v nynější svatyni. Před vchodem do kaple byly objeveny dvě rakve, v nichž odpočíval jakýsi šlechtic a jeho paní. Hrob vykazoval značné stáří.

V té době nastaly silné mrazy, jež velmi ohrozily práci v kostele. Po zdolání četných překážek bylo možno 26. ledna 1941 kostel Panny Marie věřícím opět otevřít. Byla to velkolepá slavnost, na kterou přes velikou zimu se sjelo veliké množství poutníků ze širého okolí. Kostel se tehdy otevíral přesně ve $\frac{3}{4}$ 9 hodin dopoledne, ale již dlouho předtím čekaly davy před svatyní a nedočkavě bušily na dveře. Kanovník dr Čihák vysvětil opět památný kostel a Msgre Málek přečetl s kazatelny vlastnoruční dopis kardinála dr K.

Kašpara, který poslal ke slavnosti. O Starou Boleslav se tehdy zajímal snad celý národ. O kostele Panny Marie a jeho opravách psaly vsecky deníky.

V té době ve Staré Boleslavi o válce ani příliš neuvažováno. Až 16. února v noci vyrušilo obyvatele z tohoto klidu houkání sirén. Znamenalo to první nebezpečí náletu na Prahu, odkud se také ozývala prudká palba protiletadlových děl. Kusy střel dopadaly až do Brandýsa a do Staré Boleslavi, kde způsobily menší škody. Válečná nálada v lidu ihned stoupla.

4. května vložena slavnostně za účasti zemské šlechty opravená cista se srdcem hraběte Černína do výklenku zdi chrámové.

V téže době věnována též zvýšená pozornost exerciční akci, jež ve Staré Boleslavi byla zahájena již v roce 1930 a jež z ní vytvořila opravdové duchovní středisko českých katolíků. K tomu cíli upravena část kláštera redemptoristů. Exerciční hnutí, v jehož rámci přes vsecky překážky se strany gestapa bylo uspořádáno do jara roku 1946 na 64 kursů, se ujalo a dosud trvá. 2. července téhož roku přišly do Staré Boleslavi opět masy poutníků. Tentokráte však měli neštěstí. Kolem 10. hodiny dopolední, právě když kostel Panny Marie a přilehlé ambity byly poutníky přeplněny, snesla se na kraj hotová průtrž mračen.

Pokleslou náladu napravilo opět zářící slunce, které kolem poledne zalilo chrám i okolí svým jasem a teplem. Pro správu kostela bylo to však poučením, že ve Staré Boleslavi není dosti postaráno o pohodlí poutníků. Právě z této okolnosti zrodila se myšlenka rozšířiti stávající ambity a upraviti okolí kostela jako terasovitý sad. Rektor redemptoristů dal již zhotoviti i příslušné plány, ale k provedení pro obtíže válečné pro tu chvíli nedošlo.

*

Na jaře roku 1942 nově zaskleno velikým nákladem 40 oken kostela P. Marie. Stalo se tak antickým ručně dělaným sklem v podobě šestibokých tabulek zalévaných do olova. Náklad na tuto práci, t. j. asi 120 tisíc korun uhradili dobrodinci.

27.

Rok 1942 jest v dějinách Paladia jedním z nejkrušnějších. Pohroma stíhala tu pohromu. Dne 13. dubna vzato s věže pět zvonů. Kromě toho odvezena i pověstná zvonková hra. Dekretem ze dne 13. července poutě silně omezeny, soukromí poutníci museli se hlásiti u úřadů. Dne 23. července provedena SSmanny náhlá velká prohlídka města. Dne 24. července zrušen Věstník staroboleslavský. Dne 7. srpna přišel nový německý okresní hejtman — bývalý dr Maruna byl zastřelen — do kláštera redemptoristů — strážců Paladia, a prohlásil, že budovu celou zabere a kněze vypoví ze Staré Boleslavi. Po dlouhém rozrušujícím jednání domluveno zabráti deset místností. Část z nich také ihned obsazena německými četníky.

Nový okresní hejtman byl výbojný nacista. Rozhodl se, že Starou Boleslav důkladně pokoří, ano, vymaže vůbec z mapy. Zavolal si proto městskou radu z Brandýsa a St. Boleslavi a nařídil jim, aby „dobrovolně“ odhlasovali, že jméno Stará Boleslav se ruší a město samo splývá v jedno s Brandýsem. Útvar takto

vzniklý měl nésti nový název, snad Nové Město nad Labem. Se strany kněží staroboleslavských bylo třeba velikého úsilí, aby tato potupa byla od českého lidu odvrácena.

V téže době vyvolalo gestapo v kostele P. Marie nebezpečný incident. Jedné neděle, když kostel byl zbožnými poutníky přeplněn, vešli do kostela čtyři gestapáci, klobouky měli na hlavě, v ústech cigarety. Začali se ihned hlasitě smát a bavit. Lidé na to pohoršeně hleděli. Když rektor kostela je napomenul, zamračili se a odešli. Pro představeného kostela byl to později jeden z důvodů jeho zatčení.

Téhož roku a to dne 21. září podniknuta v kostele P. Marie k větší oslavě milostného obrazu nová veliká práce. Započato s opravou hlavního oltáře a po něm postupně i s ostatními. — O pět dní později oznamovaly všechny noviny, že ten, kdo by se odvážil světit svátek sv. Václava, bude trestán vězením nebo pokutou do 20.000 K. Proto svátek svatého Václava toho roku v Boleslavi slaven nebyl. Přišlo jen několik ojedinělých poutníků, aby prosili Matku Boží a sv. Dědice země České za těžce zkoušenou vlast. Dne 18. listopadu zavolán rektor P. Jeřábek gestapem do Mladé Boleslavi k výslechu. Při výslechu, který trval tři hodiny, předložena mu zajímavá otázka:

„Váš obraz P. Marie nazývá se Paladiem — ochranou země České a má tedy chránit Čechy proti nepřátelům Němcům. Za to se také k Paladiu modlíte?“ Kněz nemohl tuto skutečnost popřít! — Dne 23. dubna 1943 byl pak zatčen. V opravách oltářů se však zvolna pokračovalo až do roku 1945, kdy šťastným návratem vězněného rektora práce zrychlila své tempo.

Léta 1943—1945 v důsledku různých německých nařízení a stupňované prudkosti litice válečné znamenají silný pokles poutí k Paladiu země České. V roce 1944 přišlo do Staré Boleslavi sotva 40 procesí. Soukromých poutníků zvláště na hlavní dny poutní bylo dosti.

* *

Tak nadešel konečně r. 1945. Utrpení českého národa, jehož nejlepší členové žalářováni a popraveni po stech a tisících, vrcholilo. Ale také válka spěla rychle k svému konci. Invase na západě úspěšně pokračovala, také ruský kolos od východu se kvapně blížil. Počátkem května bylo již jasno, že v nejbližších dnech dojde k velkému rozhodnutí.

Dne 5. května ráno roznesla se St. Boleslaví radostná zpráva, že v 11 hod. bude před radnicí vyhlášena státní samostatnost. Již dlouho před 11. hod. kupily se davy radostně vzrušených občanů před radnicí,

A když v 11 hod. skutečně došlo k historické této chvíli, když hudba zahrála opět po šesti letech poroby národní hymny, když rozezvučely se na obou staroboleslavských chrámech slavnostně zvony, zvěstující celému kraji, že vláda věcí národních vrátila se opět do rukou českého lidu, tu radost všech neznala mezí. Lidé četně přicházeli do kostela, aby tam poděkovali Bohu a Rodičce Boží za navrácení drahocenné svobody. Téhož dne ve 12.30 hod. vypukla v Praze revoluce, která se rychle rozšířila na celou republiku a vedla ke konečnému zhroucení německé moci v Čechách a na Moravě.

Také ve Staré Boleslavi došlo k pozdvižení lidu proti německé nadvládě. Byly to dny, plné dramatických zvrátů, plné divokého odhodlání, jindy zase zmatku a nejistoty. V dáli bylo slyšet dunění německých děl, jež pálila na Prahu, co chvíli přicházely odtud radiem poplašné zprávy, volání o pomoc nebo rozkazy, jež okamžitě plněny. Za noci bylo viděti na obzoru ohně a požáry. V lesích u staroboleslavského nádraží se bojovalo, objevily se i německé tanky; jednou dostala se až do kasáren u kostela P. Marie kolona SSmannů a vysvobodila tam německé zajatce. Potom přišla zpráva o kapitulaci německých vojsk a blížící se ruské pomoci. V zápětí následoval šílený útěk a zmatená jízda německých aut, obsazených hustě vojskem a uprchlíky. Na silnici u mariánské svatyně nakupily se zástupy lidí, kteří zastavovali vojenská auta, jež ihned zabírali. Vojáci byli nuceni jíti dále pěšky.

Až najednou — bylo to časně zrána — přišla zpráva: Rusové jsou zde! Blížili se skutečně od

Brandýsa. Ohlašoval je již z dále jásot, křik a volání zástupů. Obrovské jejich tanky rachotily silnicí vedle kostela P. Marie, kde v záři světél na zlatém trůnku klidně spočívalo Paladium země České. Bylo to také jediné místo v Boleslavi, kde vládl úplný klid a mír.

A potom přišlo to, na co všichni čeští lidé po dlouhých 6 let tak toužebně čekali: pohled na demobilizovanou a zbědovanou německou armádu. Vojáci zarostlí, otrhaní, zablácení a úplně vysílení ubírali se co chvíle s hlavami svěšenými v menších nebo větších hloučcích směrem ku Praze. Co zbylo v té chvíli z pyšné kdysi armády Hitlerovy?

*

V prvních dnech revoluce nemohly býti konány u Paladia ani májové pobožnosti. Když se však život začal vraceti do normálních kolejí, pokračováno v těchto pobožnostech již bez přerušení. Účast toho roku byla větší než kdy předtím. Staroboleslavští děkovali své ochránkyni za nabytou svobodu. Jen poutě k Paladiu ještě se nekonaly. Okolní lesy byly plné skrývajících se SSmannů, kteří stříleli na potkávní. Cestování proto bylo nejisté, ano, nebezpečné. Také vlaky jezdily velmi nepravidelně.

Tak rychle uplynul květen a nadešel červen 1945, měsíc, jehož v dějinách Paladia bude vždy vzpomínáno s nadšením. Na popud pražských jezuitů začalo se uvažovati o tom, aby posvátné Paladium bylo opět převezeno do Prahy a tam jménem celého národa uspořádány k jeho poctě zvláštní velkolepé slavnosti v dík za nabytou svobodu a jako finale slavností z roku 1938.

Myšlenka se rychle ujala a děkovný hold Pražanů Matce Boží staroboleslavské stanoven na dny od 24. června do 1. července 1945.

*

V neděli 24. června 1945 byl nádherný slunný den. Do staroboleslavské mariánské svatyně proudily k večeru se všech stran větší nebo menší hloučky věřících. Šli se rozloučit s Tou, která již po staletí se svého obrazu vévodí celému jejich kraji. Paladium mělo býti opět převezeno do Prahy, kde se již děly horečné přípravy k nastávající děkovné slavnosti. O půl páté hod. jest mariánský kostel naplněn do posledního místečka. Ve tři čtvrti na 5. hod. přistupuje rektor P. Vladimír Jeřábek s velikou asistencí k oltáři a modlí se lorelánskou litanii. Po ní vystupují pražští delegáti, prelát dr Stanovský za kapitolu svatovítskou a dr

Stříž za kapitolu vyšehradskou a přednášejí prosbu jménem pražských katolíků, aby obraz byl převezen do Prahy. Poté v kratší promluvě loučí se dojemně redemptorista P. Nezval s milostným obrazem. Mimo jiné volá: „Věřte, Pražané, že s Marií Pannou staroboleslavskou dáváme vám kus vlastního srdce. Dáváme vám to, co milujeme, s čím jsme srostli. Náš chrám bude ochuzen po Kristu o to nejdražší.“ Pak zaznívá s kůru poslední Zdrávas a po udělení požehnání vystupuje družička a přednáší případnou báseň. Varhany zabouřily a s kůru zazněly slavnostní fanfáry. Prostorou chrámovou ven ke vchodu zvolna bere se průvod, v jehož čele prelát dr Stanovský, doprovázen kanovníkem Střížem a kanovníkem Málkem, nese Paladium. Lidé se žehnají, mnozí slzí. Vyšli z kostela, usedají do ozdobeného auta. Pomalu se rozjíždějí směrem ku Praze. Podél chodníků stojí lidé a pohledem vyprovázejí svůj obraz. Zvony vyzvánějí, Boleslav bude zase po celý týden bez své ochrany. Ve Vinoři projel průvod aut s Paladiem slavobránou s nápisem: Vinoř vítá Paladium — a na okamžik zastavil, aby věřící se svými kněžími mohli uctít milostný obraz. Potom to šlo již bez zastávky až do Prahy. Minuli Gbely a zvolna sjeli serpentinou z Klíčova do Vysočan a do Karlína. Tam před kostelem sv. Cyrila a Meto-

děje již od 4. hod. kupí se lidé, družičky, národní kroje. Před bohatě členěným portálem svatyně byl postaven trůn pro milostný obraz. Uprostřed zlatého slunce měl se zde zaskvíti tento klenot pod trsem bělostných květin. Po stranách oltáře upevněny znaky města Prahy a Říma. Dále pak po obou stranách v oválech tvořily dekoraci obrazy slavných poutních míst P. Marie ve slovanských zemích. V pozoru stojí tu skauti, dále řady kněží, ctihodných sester, krojovaných členů katolické mládeže, Orla, legionářů v historických krojích, zástupci úřadů, místního národního výboru a j. Lidí jest zde jistě na 10.000. Vystupuje družička a vítá Paladium. Po ní promluvil k zástupům strahovský opat Jarolímek. Po jeho řeči zaznělo mohutné „Tisíckrát pozdravujeme Tebe“. Ke konci písně požehnáno Paladiem všem přítomným a obraz slavnostně nesen do auta. Veškeren přítomný lid počal spontánně zpívatí národní hymny.

Krátce nato auta s Paladiem zastavila před vinnohradským chrámem Božského Srdce Páně. Tam nové tisíce vítaly nadšeně svoji nebeskou Ochránkyni a její posvátný obraz. Zazněly fanfáry, průvod vstoupil do kostela, přednesena uvítací báseň a potom měli před Paladiem zvláštní pobožnost katoličtí mužové. Trvala do pozdních hodin.

Po celý další den zůstal milostný obraz v kostele na Vinohradech obklopen a uctíván tisíci. K večeru byl převezen do kostela sv. Václava na Smíchově. I zde jej přivítal lid v ohromném počtu. I zde byla uctěna Rodička Boží kázáními, písněmi a zvláštními pobožnostmi. Věřící v zástupech přistupovali ke stolu Páně.

Smíchovská basilika sv. Václava chovala ve svých prostorách Paladium v úterý večer a příští den dopoledne. Chrám na tu dobu změnil se na prvotřídní poutní svatyni, ve které tísnily se po dlouhé hodiny nepřehledné davy kol trůnu Rodičky Boží a vyprošovaly si její ochranu. Ve středu v poledne obraz zavezen k těm ubohým ctitelům, kteří pro neduh nemohli chrám navštívit: do Vincentina, k slepcům, do nemocnice atd.

Pro chrám v Holešovicích vyhrazen byl středeční večer a čtvrtek. I zde v jiné zase obměně a svérázném projevu opakovaly se scény prosté a nelíčené zbožnosti a věřící dovedli tu před Paladiem prodlít celé hodiny. Vždyť se již tak hned nedožijí podobné slavnosti! Vrcholem úcty, již se dostalo staroboleslavskému Paladiu v Praze, stal se ovšem chrám sv. Ignáce. Tento kostel jest nejnavštěvovanější pražskou svatyní, ale takové davy ve svých zdech dávno již nespátril.

Večer v 7 hod. bylo requiem za padlé a umučené. Byli přítomni zástupci vlády a úřadů, pozůstali po padlých a ti, kteří se vrátili z věznic a koncentračních táborů. Tisíce těch, kteří se nevešli do chrámu, stáli před svatyní, kde postaven polní oltář a sloužena tichá mše sv. Bohoslužby z chrámu přenášeny jim místním rozhlasem. V 9 hod. večer kostel vyklizen a zůstalo v něm něco přes tisíc mužů, kteří tu měli svoji pobožnost. Mluvil P. Koláček T. J. Adorace trvala do 1 hod. v noci. Poté sloužena mše sv. Zpovídalo se do půl třetí hodiny. Skoro polovina mužů vytrvala až do rána.

29. června od časných hodin ranních byl kostel zase naplněn. O 1/28. hod. konala se před Paladiem jedinečná slavnost: svěcení kněžstva. Věčné kněžství přijalo tu z rukou světícího biskupa dr Eltschknera 12 bohoslovců-jesuitů. Všichni prošli koncentračními tábory a nezviklali se. Zaslouží si tedy této pocty, aby byli svěceni před Paladiem. V 11 hod. mají tu mši svatou řeholníci emauzští, jejichž svatyně leží v troskách.

Ve 3 hod. odpoledne patřil kostel těm nejmenším poutníkům — dětem. Zaplnili celý kostel. O významu obrazu staroboleslavského promluvil k nim opat Jarolímek. Rodiče stáli venku a sledovali vše z ampli-onů.

V 5 hod. nestačil kostel návalu žen a dívek. Tisíce jich

zůstaly před kostelem a sledovaly pobožnost jen z rozhlasu. Mluvil vězeň terezínský dr Jos. Miklík C. Ss. R. Večer toho požehnaného dne se konal hold sv. Otcí. To kázal rektor staroboleslavský P. Jeřábek. Ještě dlouho do noci zůstal kostel otevřen, aby davy zbožných mohly uctítí milostný obraz. Pátek patřil k nejkrásnějším dnům oslavy, ale to nebyl ještě zdaleka jejich vrchol.

Nadešla sobota 30. června. Již o 1/25. hod. ráno začaly před Paladiem primiční mše svaté novosvětcenců a trvaly až do 11 hod. Sv. přijímání se podávalo takřka ustavičně. Za dva poslední dny podáno zde na 8000 sv. hostií.

*

Večer téhož dne mělo se konati vyvrcholení slavnosti na Staroměstském náměstí. Od rána již hrozil déšť zkazit celou slavnost. Odpoledne před slavností ještě připochovalo k sv. Ignáci na 1000 katolických skautů a skautek. Do kroku hrála jim svižně kapela salesiánských hochů z Kobylis. Promluvil k nim jezuita P. Němec. Potom hlasitě obnovili svůj křestní slib a požehnání Paladiem, vyšli. Vyrovnali se do čtyřstupů a v dešti odpochovali na Staroměstské náměstí.

Po páté hodině se spustil prudký liják, brzy však přestal a davy lidu počaly prouditi na Staroměstské náměstí. Na vyzdobené tribuně před staroměstskou radnicí shromažďují se zástupci vlády: Msgre Šrámek, ministr David a Pietor, náčelník gen. štábu Boček a zástupci zahraniční. Tribuna jest vyzdobena jako před chrámem v Karlíně a kolem ní se tísní na 30.000 lidí. Přesně v 7 hod. přijíždí s Paladiem kapitulní vikář dr Opatrný. Zaznívají fanfáry. Paladium bylo zavěšeno na své místo a na kazatelnu vystoupil P. Zgarbík T. J. Vzpomněl na dny revoluce, na rok 1938 a na těžká léta, jež následovala. A pak dramatické květnové finale, kdy bojováno na život a na smrt . . . Na konec dodává: „Poděkovali jsme našim spojencům, poděkujme i Marii z hloubi duše.“

Kazatel skončil, ale jeho slova zněla dále v duších přítomných. Následovala mše sv. za doprovodu písně „Ejhle, oltář“. Po ní zazněly hymny a chorál svatováclavský. Paladium bylo pak odneseno do týnského chrámu a lid se pomalu rozcházel.

*

V neděli 1. července byla závěrečná pobožnost u sv. Víta. Začátek byl o 1/28. hod. ráno. V tu dobu byl již vechrám plný věřících. O 1/29. hod. bylo slavnostní

kázání, po něm zasvěcení arcidiecése pražské nejčistšímu Srdci P. Marie, dále Te Deum. Obřady zakončeny slavnostním rozloučením s Paladiem.

Bylo 10 hodin a několik minut, když za zpěvu — „Tisíckrát“ vynášen slavný obraz z velechrámu do auta. Nesl jej prelát Stanovský, kterého doprovázel opat Jarolímek, kanovník Stríž a místopředseda zem. národního výboru dr Schaffer. V dalším autě jeli zastupci místního národního výboru ze Staré Boleslavi, v jiném opět několik pánů z Mariánských družin pražských.

Ve Staré Boleslavi se zatím shromáždily velké davy poutníků před kostelem sv. Václava a netrpělivě očekávaly příjezd Paladia. Přesně v 11 hodin auta dojela a za zvuků fanfár obraz vložen na skvostná nosítka a nesen v průvodu na místo posvěcené krví sv. Václava. Na kazatelně uvítal Paladium kanovník Málek, potom sloužena mše sv. Po ní za zvuků silné hudby a zpěvu věřících vyšel jeden z nejkrásnějších průvodů, jaký kdy Stará Boleslav spatřila, a ubíral se zvolna městem do kostela P. Marie. Přihlížela spousta diváků z blízka i z dále, mezi nimi mnoho ruských vojáků, kteří byli právě ubytováni ve St. Boleslavi. Tito dávali hlasitě svůj podiv a nadšení najevo. V chrámě P. Marie sňal pak obraz s nosítek rektor P. Jeřábek a zavěsil na

místo, jež si Matka Boží sama vyvolila. Jako kdysi v r. 1938, tak i nyní zakončeny slavnosti staroboleslavským Zdrávasem.

Za několik dní nato objevil se ve Staré Boleslavi zástup dělníků, aby dokončili opravu vedlejších oltářů v kostele P. Marie, na nichž pracováno s velikými překážkami již více než dva roky.

◀

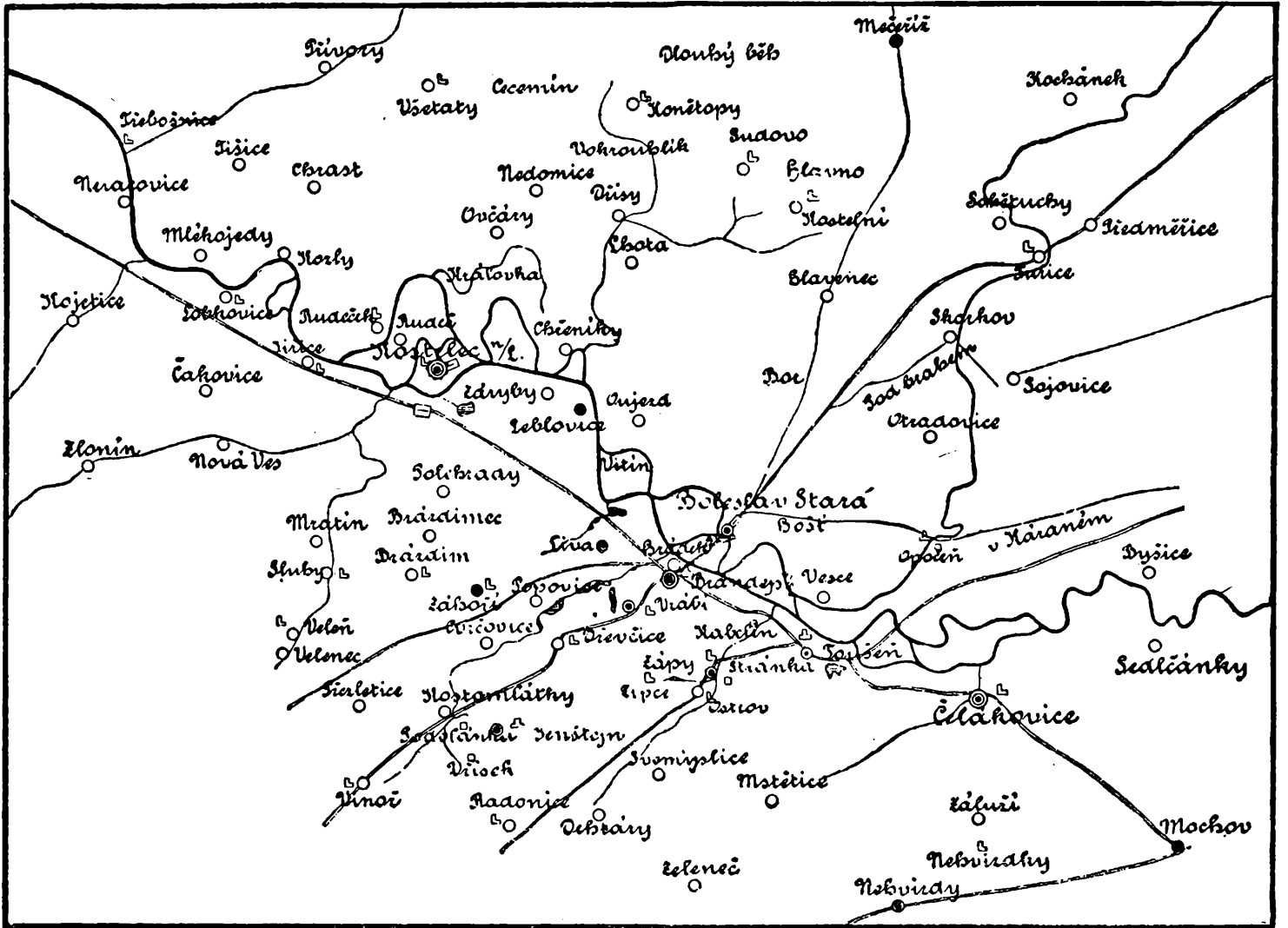
29.

Krvavá světová válka se skončila, červánky míru a lepší budoucnosti zasvitly opět usouzenému českému lidu.

Ve Staré Boleslavi trůní dále na oltáři uprostřed plavnoucích voskovic a nesčíslných květů obraz Rodičky Boží. Podivuhodné jsou jeho dějiny a ještě obdivuhodnější ta síla, jež z něho vždy vyzařovala, k novému životu budila a novou nadějí v lepší zítřek plnila srdce tisíců, kteří zde hledali svou pomoc.

Kéž svatý ten obraz zůstane i nadále celému našemu národu i celé zemi České tím, čím byl až dosud: Paládiem — záštitou — ochranou!

Končí se Dějiny Paladia země České.

Okolí St. Boleslavi v 16. stol.

Z knihy dr Práška, Brandýs n. Labem.

PRAMENY, JICHŽ BYLO POUŽITO

<i>Boh. Balbín</i>	Historia Boleslaviensis
<i>Boh. Balbín</i>	Epitome
<i>Kašpar Arsenius</i>	Pobožná knížka
<i>Dr J. Prášek</i>	Brandýs nad Labem
<i>Ján Kř. Votka</i>	Památky staroboleslavské
<i>Jos. Horčice</i>	Historické popsání milostného Obrazu Kronika C. Ss. R. ve Staré Boleslavi
<i>B. Schubert</i>	Mělník a jeho památnosti
<i>Karel Čapek</i>	Kronika staroboleslavská
<i>Frant. Srdínko</i>	Stará Boleslav
<i>Dr St. Špůrek</i>	Stará Boleslav Věstník Staroboleslavský
<i>Prof. Pekař</i>	Kniha o Kosti
<i>J. Jireček</i>	Dalimilova kronika česká
<i>J. Beckovský</i>	Poselkyně
<i>Jan Ign. Dlouhoveský</i>	Zdoroslaviček Hlas ze Staré Boleslavi
<i>Fr. Turdý</i>	Zápisky

ČTENÍ O PALADIU ZEMĚ ČESKÉ

Napsal P. Vladimír Jeřábek C. Ss. R., bývalý rektor staroboleslavský - Vyšlo jako první vydání v roce 1946 nákladem 5.000 výtisků v nakladatelství Brněnské tiskárny v Brně - Sázeno písmem Mediavel-antikva na strojích Monotype - Vytiskla Brněnská tiskárna v Brně - Cena váz. 45.— Kčs